

Dordtse Leerregels in perspectief

Bij het lezen van het Bijbelboek Openbaring is mijn idee over de eindtijd drastisch veranderd. Ik las in Openbaring over de geliefde stad (Openbaring 20:9) en dat die stad in de eindtijd aangevallen wordt. Ik heb mij afgevraagd welke stad dan zo belangrijk zal kunnen zijn, dat over de hele wereld mensen zich zullen verzamelen en gezamenlijk zullen optrekken om deze stad aan te vallen. Ik kwam daarbij uit op het nieuwe Jeruzalem.

Het eerste deel 'Dordtse Leerregels in perspectief' wordt vervolgd met deel twee 'Onderbouwing en verantwoording'. De twee delen zijn afzonderlijk van elkaar te lezen. In deel twee, vanaf blz. 65, vertel ik iets meer over mijn kijk op de eindtijd.

Wat nu belangrijk is, dat ik daardoor ben gaan zien dat God iedereen redt. Het gaat dan in de richting van de alverzoening, maar ik noem het liever de late-alverzoening. Want God zal rechtvaardig straffen en zal alles op een rechtvaardige manier rechtzetten.

Op het eerste gezicht lijkt die late-alverzoening te botsen met de Dordtse Leerregels, waarin Gods uitverkiezing een grote plaats inneemt. Ik hecht zeer aan Gods uitverkiezing en ik meen dat in het perspectief van de late-alverzoening de uitverkiezing het middel is dat God gebruikt om ons het goede van het kwade te leren onderscheiden en om als hoofddoel zijn heilsplan ermee te realiseren. Wij zijn in Christus uitverkoren.

Hoe verstaat het idee van de late-alverzoening zich tot de Dordtse Leerregels?

Om dat na te gaan, heb ik de Dordtse Leerregels doorgelezen en daarbij mijn commentaar gegeven. Met name heb ik daarbij alle verwijsteksten gelezen en ontdekt hoe rijk de Dordtse Leerregels zijn. Het lezen vanuit dat nieuwe perspectief bracht mij verder met het verstaan van de Bijbel.

Ik heb de versie van de Dordtse Leerregels gebruikt die te vinden is op:

<https://www.gkv.nl/formulieren-en-belijdenissen/>

Deze is ook te vinden door naar de site van de Gereformeerde Keren vrijgemaakt te gaan; daarop naar 'Over de kerk', om vervolgens 'Belijdenissen' aan te klikken. Als PDF zijn de Dordtse Leerregels dan te downloaden. De **rode** teksten vormen een onderdeel van die PDF. Bij al mijn toevoegingen heb ik de tekst **blauw** gemaakt. De *cursieve* teksten zijn teksten uit de NBV vertaling.

Zie mijn bijdrage als handreikingen voor verdere studie.

Dordtse Leerregels

De Vijf Artikelen tegen de Remonstranten of Oordeel van de Nationale Synode van de Gereformeerde Kerken van de Verenigde Nederlanden, gehouden te Dordrecht in 1618 en 1619

In de naam van onze Heer en Verlosser Jezus Christus. Amen.

Onze Heer en Verlosser Jezus Christus heeft aan zijn strijdende kerk die hier ver van het vaderland in vreemdelingschap verkeert, veel bemoedigende woorden gegeven. Daaronder wordt de belofte: Ik ben met u al de dagen, tot aan de voleinding der wereld terecht als een van de belangrijkste vertroostingën beschouwd. Deze woorden liet Christus aan zijn kerk na, toen Hij op het punt stond naar zijn Vader te gaan in het hemelse heiligdom. De waarheid van deze kostelijke belofte wordt zichtbaar in de kerk van alle tijden. Want vanaf het begin is de kerk niet alleen bestreden door het openlijk geweld van de vijanden en de goddeloosheid van de ketters, maar ook door de verborgen listen van de verleiders. Werkelijk, wanneer de Here haar ook maar ooit de heilzame hulp van zijn beloofde aanwezigheid had onthouden, zou zij allang door het geweld van de tirannen overweldigd zijn, of door de listen van de bedriegers naar de ondergang zijn gevoerd. Maar de goede Herder, die zijn kudde, waarvoor Hij zijn leven gegeven heeft, zeer trouw bemint, heeft het woeden van de vervolgers steeds op tijd en door zijn uitgestrekte hand, vaak op wonderlijke wijze, bedwongen. Ook heeft Hij de slinkse methoden en bedrieglijke plannen van de verleiders ontmaskerd en verijdeld. In beide situaties bewees Hij metterdaad zijn kerk nabij te zijn. Dit wordt ons zeer duidelijk uit de geschiedenissen van de godvrezende keizers, koningen en vorsten, die de Zoon van God zo vaak tot hulp van zijn kerk deed opstaan en in een heilige ijver voor zijn huis deed ontbranden. Door hun dienst heeft Hij niet alleen het woeden van de tirannen binnen de perken gehouden, maar Hij heeft zijn kerk zo ook geholpen door middel van heilige synoden, wanneer zij de strijd moest aanbinden met valse leraars. In deze synoden hebben de trouwe knechten van Christus door gemeenschappelijk gebed, overleg en inspanning zich dapper ingezet voor de kerk en de waarheid van God en zich gekeerd tegen de knechten van satan, ook al deden dezen zich voor als engelen van het licht. Christus' knechten hebben het zaad van de dwalingen en van de twist weggenomen, de kerk in de eenheid van de zuivere leer bewaard en de oprechte dienst van God ongeschonden overgeleverd aan het nageslacht. Onze trouwe Verlosser heeft door een dergelijke weldaad zijn genadige tegenwoordigheid in deze tijd bewezen aan de kerk van Nederland, die enkele jaren in grote moeiten is geweest. Want deze kerk was door Gods machtige hand verlost van de tirannie van de roomse antichrist en van de verschrikkelijke afgoderij van het pausdom. In de gevaren van zo'n langdurige oorlog was zij vaak op wonderlijke manier bewaard. Door eensgezind vast te houden aan de ware leer en tucht tot lof van haar God was zij tot grote bloei gekomen, wat leidde tot een verbazingwekkende groei van de republiek, tot vreugde van de hele gereformeerde wereld. Maar deze kerk hebben Jacobus Arminius (Koos Armijn) en zijn volgelingen, die de naam Remonstranten dragen, door verschillende dwalingen, zowel oude als nieuwe, bestreden, eerst onopvallend, later openlijk. Door ergerlijke twisten en scheuringen hebben zij de kerk aanhoudend in verwarring gebracht. Daardoor ontstond er zo'n hachelijke situatie, dat de prachtig bloeiende kerken door een verschrikkelijke brand

van twisten en verdeeldheden tenslotte verteerd zouden zijn, als onze barmhartige Verlosser niet tijdig tussenbeide gekomen was. Maar geprezen zij de Here tot in eeuwigheid! Wel had Hij zijn aangezicht een ogenblik verborgen voor ons, die op veel manieren zijn verontwaardiging en toorn opgewekt hadden. Daarna heeft Hij evenwel voor de hele wereld bewezen dat Hij zijn verbond niet vergeet en het zuchten van de zijnen niet veracht. Want toen er naar de mens gesproken nauwelijks enige hoop op redding voor handen scheen, heeft Hij de doorluchtige en hoogmogende heren, de Generale Staten van de Verenigde Nederlanden, in het hart gegeven om op advies en onder leiding van de zeer doorluchtige en dappere Prins van Oranje te besluiten dit voortwoekerende kwaad met wettige middelen te lijf te gaan. Deze middelen hebben de eeuwen door in navolging van de apostelen en van de christelijke kerk na hen goedkeuring gevonden en zij zijn vroeger ook in de kerk van Nederland met goed resultaat gebruikt. De Generale Staten hebben een synode uit al de provincies van hun gebied op hun gezag te Dordrecht bijeengeroepen, nadat zij voor deze synode van tevoren vele voortreffelijke godgeleerde mannen gezocht en ook verkregen hadden door de welwillendheid van de grootmachtigste koning Jacobus van Groot-Brittannië, en van de doorluchtige vorsten, van de doorluchtige graven, en van de machtige republieken. De leer van Arminius en zijn volgelingen zou dan op die indrukwekkende synode nauwkeurig onderzocht en alleen naar Gods Woord beoordeeld worden. Door het gemeenschappelijk oordeel van zoveel theologen zou dan de ware leer bevestigd en de valse verworpen worden. Zo zouden eensgezindheid, vrede en rust door Gods zegen in de Nederlandse kerken terugkeren. Over deze weldaad van God verheugen zich de Nederlandse kerken. Zij erkennen ootmoedig en roemen dankbaar de barmhartigheden van hun trouwe Verlosser. De synode die in de naam van de Here te Dordrecht bijeen was en die vervuld was met liefde tot God en het welzijn van de kerk, heeft zich na aanroeping van Gods naam onder ede verplicht om alleen te oordelen overeenkomstig de Heilige Schrift en bij het onderzoek en de beoordeling van de aanhangige zaak met een goed en oprecht geweten te handelen. Vooraf was op gezag van de hoge overheid in alle Nederlandse kerken een algemene vast- en bededag uitgeschreven en gehouden, om door gebed Gods toorn af te wenden en zijn genadige hulp te verkrijgen. De synode heeft de belangrijkste voorstanders van deze leerstellingen gedagvaard en zij heeft met grote ijver en veel geduld zich moeite gegeven, om hen te bewegen hun opvattingen ten aanzien van de bekende vijf hoofdstukken van de leer met argumenten daarvoor zonder terughouding uiteen te zetten. Maar zij ontkenden het recht van de synode om te oordelen en zij weigerden op gestelde vragen op een redelijke manier te antwoorden. Geen vermaningen van de synode, geen opdrachten van de welgeboren, edele Gedeputeerden van de Generale Staten, ja zelfs geen bevelen van de doorluchtige, hoogmogende Heren van de Generale Staten richtten iets bij hen uit. Daarom was de synode genoodzaakt op last van de hoogmogende Heren en volgens de gewoonte van synoden uit het verleden een andere weg in te slaan. Vanaf dat moment heeft zij de beoordeling van de genoemde vijf leerstukken gebaseerd op de geschriften, belijdenissen en verklaringen, die voor een deel al waren gepubliceerd, voor een deel aan de synode waren voorgelegd. Dit onderzoek is nu door Gods bijzondere genade met grote ijver, door trouwe en gewetensvolle arbeid en met algemene overeenstemming voltooid. De synode kwam daarbij tot een oordeel, waarin de zuivere, met Gods Woord overeenkomende leer betreffende de vijf leerstukken uiteengezet en de valse en met Gods Woord strijdende

leer weerlegd wordt. Deze synode heeft daarom besloten tot eer van God en tot behoud van de zuiverheid van de heilzame waarheid, tot rust van de gewetens, tot vrede en welzijn van de Nederlandse kerken het volgende oordeel openlijk uit te spreken en aan ieder bekend te maken.

HET EERSTE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De goddelijke uitverkiezing en verwerping

Artikel 1

Alle mensen hebben in Adam gezondigd en verdienen Gods vloek en de eeuwige dood¹. Daarom zou God niemand onrecht gedaan hebben, als Hij besloten had het hele menselijke geslacht aan zonde en vervloeking over te laten en vanwege de zonde te veroordelen. De apostel zegt immers: *De hele wereld is voor God strafwaardig. Want allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods* (Rom. 3:19, 23). *En: Het loon, dat de zonde geeft, is de dood* (Rom. 6:23). ¹ Rom. 5:12.

Direct na de zondeval zocht God de mens op. Na het eten van de boom van goed en kwaad waren Adam en Eva niet direct gestorven, wat uit de voor afgegeven waarschuwing wel voor de hand had gelegen. Maar ze leefden nog: een eerste blijk van Gods genade. Vervolgens sprak God hen aan en gaf hen de zgn. moederbelofte. De belofte waaruit later bleek dat Gods heilsplan daarop rustte. God heeft namelijk zijn heilsplan in stappen ontvouwd. Zijn heilsplan komt het beste uit tegen de donkere achtergrond van Gods vloek en de eeuwige dood. Die achtergrond is reëel, maar Gods belofte staat op de voorgrond. Voor een gelovige kunnen Gods beloften zo overweldigend zijn, dat die achtergrond steeds meer uit het zicht verdwijnt. Desalniettemin moet tijdens de verkondiging van het evangelie aan hen die deze achtergrond niet kennen, dit wel duidelijk worden geleerd.

Artikel 2

Maar hierin is de liefde van God geopenbaard, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gezond heeft in de wereld¹, opdat een ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft². ¹ 1Joh. 4:9. ² Joh. 3:16.

Gods eniggeboren Zoon is in de wereld gekomen om haar te redden. Hij zit nu aan Gods rechterhand en Hij bezit nu alle macht over de hemel en de aarde. Hij zal terugkomen om de wereld te oordelen en om alles en allen aan zich te onderwerpen. Wie ná de opstanding uit de dood in Hem gaan geloven, Hem erkennen als HEER en Verlosser, Hem loven, gaan niet verloren, maar ontvangen eveneens het eeuwige leven. Mee op grond van de in dit artikel genoemde teksten.

Artikel 3

Om de mensen tot het geloof te brengen zendt God in zijn goedheid verkondigers van deze zeer blijde boodschap tot wie Hij wil en wanneer Hij wil¹. Door hun dienst worden de

mensen oproepen tot bekering en tot geloof in Christus, de gekruisigde². *Want hoe zullen zij geloven in Hem van wie zij niet gehoord hebben? Hoe horen zonder prediker? En hoe zal men prediken zonder gezonden te zijn?* (Rom. 10:14, 15). ¹ Jes. 52:7. ² 1Kor. 1:23, 24.

Gods verkiezend welbehagen is zichtbaar gedurende alle ontwikkelingen tijdens de uitvoering van Zijn heilsplan. God verkiest voorwaardelijk en onvoorwaardelijk, waarbij de voorwaardelijke eens zal overgaan in de onvoorwaardelijke verkiezing. Het proefgebod bij Adam en Eva tekent de voorwaardelijke. Tijdens de ingang in het beloofde land komt God met voorwaarden. Na overtreding van die voorwaarden wordt het volk jaren later in de Babylonische ballingschap weggevoerd. De dragers van Gods heilsplan kiest Hij onvoorwaardelijk. Denk daarbij aan de aartsvaders, aan Mozes, Elia en aan David.

Artikel 4

Op hen die dit evangelie niet geloven, blijft de toorn van God¹. Maar zij die het aannemen en de Verlosser Jezus met een echt en levend geloof omhelzen, worden door Hem van de toorn van God en van de ondergang verlost, en zij ontvangen door Hem het eeuwige leven². ¹ Joh. 3:36. ² Mar. 16:16; Joh. 3:16; Rom. 10:9.

Gods toorn kent meerdere stadia. Na de moederbelofte werd Gods toorn anders, omdat God de verlossing van de wereld in het vooruitzicht stelde. Na de belofte aan Abraham, Isaac en Jacob kreeg Gods toorn meer kleur doordat in die belofte alle volken gezegend zullen worden. Via Gods volk is ons duidelijk gemaakt hoever God daarin gaat. Hij gaat daarmee zolang door, totdat wij de zon niet meer nodig hebben.

Dick van Keulen schrijft daarover in zijn boek *Jezus*: 'Een oordeelsprofetie van God is geen voorspelling maar een waarschuwing: 'Laat het zo ver niet komen.' En zelfs wanneer ze het toch zo ver laten komen, dan nog opent God onverwachts een nieuwe deur naar de toekomst. Lees in Jeremia de hoofdstukken 30 tot en met 33 er maar op na. De God van Israël is niet te stuiten in zijn verlangen naar herstel van de relatie tussen zijn volk en Hemzelf.' (blz. 114).

Artikel 5

Van dat ongeloof is God volstrekt niet de oorzaak. De mens draagt de schuld ervan, evenals van alle andere zonden¹. Daarentegen is het geloof in Jezus Christus en ook het behoud door Hem een genadegave van God, zoals geschreven is: *Door genade zijt gij behouden, door het geloof, en dat niet uit uzelf: het is een gave van God* (Ef. 2:8). Evenzo: *Aan u is de genade verleend in Christus te geloven* (Filip. 1:29). ¹ Heb. 4:6; 1Pet. 2:8.

God werkt in fasen. Hij verkoos eerst Israël en daarna zullen alle volken gezegend worden vanwege de heilsweg die God met Israël is gegaan. Paulus schrijft dat heel Israël zal worden gered (Romeinen 11:26), wat perspectief biedt voor alle volken.

Artikel 6

God schenkt in dit leven aan sommigen het geloof, terwijl Hij het aan anderen onthoudt. Dit vloeit voort uit zijn eeuwig besluit¹. Want de Schrift zegt, *dat al zijn werken Hem van eeuwigheid bekend zijn* (Hand. 15:18), en *dat Hij alles werkt naar de raad van zijn wil* (Ef. 1:11). Overeenkomstig dat besluit vermurwt Hij in zijn genade de harten van de uitverkorenen, hoe hard die ook zijn, en buigt Hij ze om te geloven. Maar volgens datzelfde besluit laat Hij hen die niet zijn uitverkoren, uit kracht van zijn rechtvaardig oordeel over aan eigen slechtheid en hardheid. Juist hier komt voor ons de ondoorgrondelijke, even barmhartige als rechtvaardige beslissing van God aan het licht, waarbij Hij onderscheid gemaakt heeft tussen mensen, die allen evenzeer verloren zondaren zijn. Dit is het besluit van de *uitverkiezing* en de *verwerping*, dat in het Woord van God geopenbaard is. Terwijl slechte, verdorven en onstandvastige mensen dit besluit verdraaien tot hun eigen verderf, ontvangen heiligen en godvrezenden daardoor een onuitsprekelijke troost. ¹ Hand. 13:48; 1Pet. 2:8.

God schenkt het geloof aan allen die tot geloof in Hem komen. Hij maakt van hen *een koninkrijk van priesters, een heilige natie, een volk dat God zich verworven heeft om de grote daden te verkondigen van Hem die u uit de duisternis geroepen heeft naar zijn wonderbaarlijk licht* (1Pet. 2:9). Tijdens de eerste pinksterdag maakte God een begin met dit grootse werk en in de toekomstige eeuw gaat Hij daarmee door. We lezen immers dat Hij de opgestane gelovigen als priesters zal aanstellen en dat zij samen met Hem zullen heersen (Op. 20:6). Het aantal mensen dat gaat geloven is, door God van tevoren vastgesteld. We lezen immers dat allen die voor het eeuwige leven bestemd waren het geloof aanvaardden (Hand. 13:48). De beide bovenstaande teksten geven het beeld dat God in fasen werkt. De toekomstige eeuw begint God met een vast aantal gelovigen dat Hij daartoe heeft uitgekozen. Zij zullen tijdens hun leven in het hier en nu tot zaligmakend geloof komen. Gods besluit van uitverkiezing en verwerping heeft uitsluitend betrekking op de huidige eeuw, niet op de komende eeuw. Gods uitverkiezing heeft namelijk vooral als doel, dat wij het kwade van het goede leren onderscheiden. Zonder wind kan niemand leren zeilen. Zo is het ook onmogelijk om zonder uitverkiezing het goede van kwade te leren onderscheiden. Want via die uitverkiezing laat God zien wat goed en wat fout is. De schrijvers van Gods Woord maken deel uit van die uitverkorenen. Zo heeft God zijn woorden en daden laten vastleggen om ons in staat te stellen Hem te doen kennen in al zijn goedheid. Gods besluit van uitverkiezing is een actieve daad van God. Gods besluit van verwerping is dat niet, want wie niet uitverkoren is blijft achter in de staat waarin de mens zichzelf gebracht heeft. In Adam zijn alle mensen gevallen (1 Korintiërs 15:22). Daarom geeft het woord 'verwerping' aanleiding tot misvattingen, alsof God alle niet-uitverkorenen niet liefheeft en alsof God al vanaf het begin selecteert en de niet-uitverkorenen geen kans meer hebben. Maar in de belofte aan Abraham, Isaac en Jacob zegt God dat Hij hun nageslacht uitkiest om tot zegen te zijn voor alle volken. Uitverkorenen mogen gaan zien dat God via hen ook de anderen wil bereiken. God geeft de uitverkoren daarmee een grote verantwoordelijkheid, zij moeten Gods liefde laten oplichten naar de anderen. In de Nederlandse geloofsbelijdenis **artikel 16 – De eeuwige uitverkiezing van God** wordt niet gesproken over 'verwerping', maar dat Hij de anderen laat in hun val en verderf, waarin zij

zichzelf gestort hebben. Dit is veel helderder. God is geen auteur van de zonde en er is geen eeuwige verwerping. In de huidige eeuw kiest Jezus de zijnen uit om samen met hen in de toekomstige eeuw alles en allen aan Zich te onderwerpen en het daarna terug te geven in de handen van zijn Vader (1 Korintiërs 15:22-28).

Artikel 7

Deze uitverkiezing is een onveranderlijk voornemen van God, waardoor Hij voor de grondlegging van de wereld uit het hele menselijke geslacht - dat door eigen schuld de oorspronkelijke gerechtigheid verloren en zich in zonde en ondergang gestort heeft - een vast en groot aantal mensen in Christus tot het heil heeft uitgekozen¹. Deze uitverkorenen zijn niet beter dan anderen en zij hebben evenmin enig recht op Gods liefde, omdat zij met alle mensen aan de ellende prijsgegeven zijn. Alleen uit genade zijn zij in Christus uitverkoren overeenkomstig het vrije welbehagen van Gods wil². God heeft Christus ook van eeuwigheid tot Middelaar en Hoofd van alle uitverkorenen en tot fundament van het heil gesteld. En om hen door Christus te behouden, besloot God tegelijk deze uitverkorenen aan Hem te geven en met kracht tot de gemeenschap met Christus te roepen en te trekken door zijn Woord en Geest³. Of met andere woorden: God besloot hun het geloof in Christus te schenken, hen te rechtvaardigen en te heiligen en hen, nadat zij in de gemeenschap van zijn Zoon met kracht bewaard zijn, uiteindelijk te verheerlijken. In dit alles toont God zijn barmhartigheid tot lofprijzing van de schatten van zijn roemrijke genade. Want er staat geschreven: *God heeft ons immers in Christus uitverkoren voor de grondlegging van de wereld, opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht. In liefde heeft Hij ons tevoren ertoe bestemd als zonen van Hem te worden aangenomen door Jezus Christus, naar het welbehagen van zijn wil, tot lof van de heerlijkheid van zijn genade, waarmee Hij ons begenadigd heeft in de Geliefde* (Ef. 1:4-6). En verder: *Die Hij tevoren bestemd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt* (Rom. 8:30). ¹ Ef. 1:11; Joh. 17:2, 12, 24. ² Ef. 1:4. ³ Joh. 6:37; 1Kor. 1:9.

God heeft voor de grondlegging van de wereld zijn plan gemaakt. Dat plan wil en gaat Hij hoe dan ook realiseren. In dat licht mag en kan iedere uitverkorene zeggen dat God hem al van voor de grondlegging van de wereld gekend heeft. Dit omdat alle uitverkorenen eeuwig zullen leven en deel zullen uitmaken van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Met dit perspectief voor ogen mag worden teruggekeken tot voor de grondlegging van de wereld. Wie in Gods eindplan past, moet wel voor de grondlegging van de wereld gekend zijn. Maar als bij God in het begin het einde al vaststaat, wil het nog niet zeggen dat God alle gebeurtenissen daar tussenin heeft willen weten. Die gebeurtenissen zijn legio. God zal wel alle mogelijke scenario's op hoofdlijnen doorgerekend hebben, om zich te vergewissen dat onder alle mogelijke varianten altijd het einddoel gehaald zal worden. Zo denk ik dat de zondeval slechts een mogelijkheid is geweest tussen al die miljarden mogelijke scenario's. Van te voren was het geen uitgemaakte zaak dat de mens in zonde zou vallen. Het was slechts een mogelijkheid, waarmee God wel rekening hield. God had erin voorzien, dat in dat geval Jezus onze Middelaar zou worden. Dat stond van eeuwigheid vast, als een

mogelijkheid. De zondeval is nooit gepland alsof het in Gods plan begrepen was. God gaf de mens een vrije wil en wat de mens ook zou doen, God bedacht vooraf dat Hij hoe dan ook zijn einddoel zou bereiken.

De uitverkorenen uit het Oude Testament, grotendeels bestaande uit Israëlieten, zijn op punten te vergelijken met de uitverkorenen uit het Nieuwe Testament, de wedergeboren heiligen. Zo zijn zij dragers van verbondstekens, de OT-uitverkorenen die van de besnijdenis en de NT-uitverkorenen die van de doop. Bij de OT-uitverkorenen ging er veel mis. God strafte hen met de Babylonische ballingschap. Maar daarna ging God met hen verder. God sloot met hen een eeuwigdurend verbond (Jesaja 54:1-10). Onder de OT-uitverkorenen waren veel uitvallers. Mensen die God de rug toekeerden. Maar God geeft niet op. Hij belooft dat geheel Israël zal worden gered (Romeinen 11:26) Die grootse redding zal plaatsvinden nadat iedereen uit de dood zal zijn opgestaan. En omdat God altijd zijn beloften waarmaakt, zal dit zeker gebeuren. De geschiedenis met de OT-uitverkorenen waarbij nog een geweldig perspectief wenkt, mag illustratief zijn voor de NT-uitverkorenen.

Wie gedoopt is en belijdenis heeft gedaan, en later God de rug toekeert, zal na zijn opstanding uit de dood gered worden. Alleen, tussen dood en opstanding wacht hem iets wat we maar moeilijk kunnen invullen. En na de opstanding uit de dood is het niet direct goed, want hem wacht het laatste oordeel. Omdat God straft om te helen, zal het uiteindelijk goed komen. Via die weg, in dit voorbeeld een lange omweg, God komt zijn belofte na die tijdens de doop gegeven is.

Uit het Oude Testament leren we dat God de een onvoorwaardelijk uitkiest en de ander voorwaardelijk. Ik denk hierbij aan Jacob en Ezaü, en aan Saul en David. Ik denk dat de brief aan de Efeziërs geschreven is aan een groep gelovigen die door God onvoorwaardelijk zijn uitgekozen. Het briefhoofd zegt dat de brief gericht was aan de heiligen in Efeze, aan de gelovigen die één zijn in Jezus Christus. Voor dergelijke uitverkorenen gelden al de teksten die in bovenstaand artikel worden genoemd.

Artikel 8

Deze uitverkiezing is niet veelsoortig, maar zij is een en dezelfde verkiezing van allen die onder oud en nieuw verbond behouden worden. De Schrift verkondigt ons immers één welbehagen, voornemen en raad van Gods wil¹, waardoor Hij ons van eeuwigheid heeft uitverkoren tot de genade en tot de heerlijkheid, tot het behoud en tot de weg van het behoud, die Hij tevoren bereid heeft, opdat wij daarop zouden gaan².

¹ Deut. 3:7; 9:6; Ef. 1:4, 5. ² Ef. 2:10.

Wij zijn in Jezus Christus geschapen om de weg te gaan van goede daden die God heeft voorbereid (Efeziërs 2:10). Wij belijden dat al onze goede daden in het hier en nu onvolmaakt en met zonden bevekt zijn. (Catechismus Zondag 24) Het is ondenkbaar dat God dergelijke onvolmaakte en zondige daden heeft voorbereid. Daarom moet dit vers uit Efeziërs wel in het perspectief van de komende eeuw worden gelezen. Na de opstanding uit de dood worden wij vervolmaakt en zullen wij op een volmaakte manier en zonder zonde

goede werken gaan doen. Gods uitverkiezing omvat niet alleen het oude en nieuwe verbond in het hier en nu, maar zal na Jezus' terugkomst verder worden uitgewerkt.

Artikel 9

God heeft uitverkoren niet *omdat* Hij tevoren in de mens geloof, gehoorzaamheid van het geloof, heiligheid of een andere goede eigenschap of aanleg zag, die als oorzaak of voorwaarde in de mens, die uitverkoren zou worden, aanwezig moest zijn. Integendeel, Hij heeft uitverkoren *opdat* Hij geloof, gehoorzaamheid van het geloof, heiligheid enzovoort zou bewerken¹. Deze uitverkiezing is dus de bron van al het goede, dat tot behoud leidt. Daaruit komen als vruchten het geloof, de heiligheid en de andere heilsgaven en tenslotte het eeuwige leven voort. De apostel getuigt immers: *Hij heeft ons uitverkoren, (niet: omdat wij waren, maar:) opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht* (Ef. 1:4).
¹ Rom. 8:30.

De uitverkorenen zijn het licht in de wereld (Matteüs 5:14). Tijdens het hier en nu laten de heiligen Gods presentie zien in de wereld, door de door God geschonken vruchten van het geloof uit te stallen. Later, na de opstanding uit de dood, zullen de uitverkorenen heilig en onberispelijk leven voor Zijn aangezicht. Vanuit dat perspectief mogen we leven door er nu al, met vallen en opstaan, een zekere vorm aan te geven.

Artikel 10

De oorzaak van deze genadige uitverkiezing is alleen het welbehagen van God. Dit bestaat niet hierin, dat Hij uit alle mogelijke voorwaarden enige eigenschappen of prestaties van mensen heeft uitgekozen tot een voorwaarde voor het ontvangen van het heil. Integendeel, dit welbehagen bestaat hierin, dat Hij bepaalde personen uit de hele zondige mensheid tot zijn eigendom aangenomen heeft. Er staat immers geschreven: *Want toen de kinderen nog niet geboren waren en goed noch kwaad hadden gedaan... werd tot haar (namelijk Rebekka) gezegd: de oudste zal de jongste dienstbaar zijn, gelijk geschreven staat: Jakob heb Ik liefgehad, maar Ezau heb Ik gehaat* (Rom. 9:11-13)¹. En: *Allen die bestemd waren ten eeuwigen leven, kwamen tot geloof* (Hand. 13:48). ¹ Gen. 25:23; Mal. 1:2, 3.

De woorden die God tot Rebekka sprak, zal zij ongetwijfeld hebben gedeeld met haar man Isaac en wellicht later ook met haar zonen Jacob en Ezau. Maar Isaac en Ezau honoreerden dat niet en volgden, misschien wel uit traditie, hun eigen inzichten. Daarna volgde een intrige, waarbij Jakob op aandringen van zijn moeder de zegen, die aan de eerstgeborene toekwam, door bedrog aan zijn vader ontfutselde. Uit deze geschiedenis is inderdaad niet af te leiden dat God op grond van mogelijke voorwaarden Jacob heeft uitgekozen.

Bij de uitverkiezing van David zou je toch iets anders gaan denken. God kiest de jongste, die zijn vader voor de profeet Samuel achtergehouden had.

Jezus kiest twaalf discipelen. De meesten van hen zijn vissers. Het lijkt er daarbij op dat Jezus in eerste instantie 'gewone' mensen riep. Mensen, zonder een speciale opleiding. Later riep Hij Paulus, een groot kenner van de Schriften. Terugkijkend kunnen we vaststellen dat tijdens de nieuwtestamentische tijd God uit alle lagen van de bevolking mensen verkiest.

God verkiest nu mensen mede met het oog op hun toekomstige bediening in de komende eeuw. Na de opstanding uit de dood zal God hen aanstellen als priesters en koningen en elk zal een eigen taak ontvangen. Een taak waarvoor ze, zo denk ik, in de tegenwoordige tijd worden klaargemaakt.

Iedereen waarvoor God zo'n taak heeft toegedacht, zal tijdens dit leven tot geloof komen (Hand.13:48; geparafraseerd).

Artikel 11

Omdat God volkomen wijs, onveranderlijk, alwetend en almachtig is, kan zijn keus niet ongedaan gemaakt en opnieuw gedaan worden, en daarom kan ze ook niet veranderd, herroepen of tenietgedaan worden¹. Evenmin kunnen de uitverkorenen verworpen of kan hun aantal verminderd worden. 1 Joh. 6:37; 10:28.

In Johannes 6:37 staat: *'Iedereen die de Vader mij geeft zal bij mij komen, ...'* Ik denk dat God vaak in fasen werkt. Zo had Hij eerst zijn volk Israël voorwaardelijk lief. In een gesprek met Mozes dreigde Hij in zijn toorn het hele volk te verteren, om daarna uit Mozes een groot volk voort te brengen (Exodus 32:9-11). Bij het ingaan in het beloofde land waarschuwde Hij zijn volk ernstig (Leviticus 26:1-41). Dat allemaal hielp weinig, want Israël overtrad Gods geboden zodanig, dat Hij het in de Babylonische ballingschap liet wegvoeren. In deze goddelijke acties proef ik voorwaardelijk liefde, omdat God aangeeft dat *als zij hun koppigheid laten varen en zich verootmoedigen en voor hun schulden boeten, dat Hij dan weer zal denken aan het verbond met Abraham, Isaac en Jacob* (Leviticus 26:41-42). Daarna profeteert Jesaja dat Gods voorwaardelijke liefde overgaat in onvoorwaardelijke liefde. *'Ik verborg mijn gezicht voor je in laaiende toorn, één ogenblik lang, maar ik zal me weer over je ontfermen met eeuwigdurende liefde'* (Jesaja 54:8a). Dat God zich hier uitspreekt in termen van onvoorwaardelijke liefde blijkt enkele verzen verderop. *'Al zouden de bergen wijken en de heuvelen wankelen, mijn liefde zal nooit meer van jou wijken en mijn vredesverbond is onwankelbaar'* (Jesaja 54:10a). Geen wonder dat Paulus kan schrijven dat geheel Israël zal worden gered. (Romeinen 11:26)

Ik zie in de omgang van God met Israël tekenen die bestemd zijn voor de volken. Wat Israël meemaakt is een les voor alle volken. God heeft hen eerst voorwaardelijk lief om zo ruimte te creëren dat ze Hem lief gaan krijgen. Door middel van straffen en belonen leert God hen zijn liefde en zijn toorn kennen. Dat geeft richting om het goede te leren omarmen en het kwade af te wijzen. Daarna zal Hij hen Zijn onvoorwaardelijke liefde tonen, omdat Hij wil *dat iedereen tot inkeer komt en niemand verloren gaat*. (2 Petrus 3:9) Dit zal Hij doen nadat iedereen uit de dood zal zijn opgestaan, omdat Hij dan iedereen kan bereiken in een situatie waarbij de invloeden van Satan teniet zijn gedaan. Dus in het perspectief van de komende eeuw zullen allen die in eerste instantie zijn uitverkoren uit de dood opstaan en samen met Jezus Christus als profeten en koningen gaan heersen. Vanuit het nieuwe Jeruzalem zal Jezus samen met hen dan tijdens die komende eeuw alles en allen aan zich onderwerpen. (1 Korintiërs 15:22-28)

Artikel 12

Van hun eeuwige en onveranderlijke uitverkiezing tot behoud worden de uitverkorenen, ieder op zijn tijd, verzekerd, zij het niet bij iedereen even sterk en in gelijke mate. Die zekerheid ontvangen de uitverkorenen niet, wanneer zij de verborgenheden en diepten van God nieuwsgierig doorzoeken¹. Maar zij ontvangen haar, wanneer zij met een geestelijke blijdschap en heilige vreugde de onmiskenbare vruchten van de uitverkiezing, die Gods Woord aanwijst, bij zichzelf opmerken², zoals bijvoorbeeld het ware geloof in Christus, kinderlijk ontzag voor God, droefheid naar Gods wil over de zonde, honger en dorst naar de gerechtigheid. ¹ Deut. 29:29; 1Kor. 2:10, 11. ² 2Kor. 13:5; 7:10; Mat. 5:6.

Zijn alle avondmaalgangers uitverkoren? In behoudend-gereformeerde kerken neemt slechts een klein aantal kerkgangers deel aan het heilig avondmaal. Hoe moeilijk kan het zijn om de vruchten van de uitverkiezing bij jezelf op te merken?

Ik zie het heilig avondmaal als een middel waardoor God zijn uitverkiezing verder wil uitwerken. Wie aan het heilig avondmaal deelneemt, wordt gesterkt in zijn geloof. Dat brengt vruchten voort en versterkt de omgang met God. Als het om je eigen persoonlijke uitverkiezing gaat, is het niet raadzaam om Gods verborgenheden en diepten in deze nieuwsgierig te onderzoeken. Dat brengt je geen stap verder en kan averechts uitwerken.

Artikel 13

Wanneer Gods kinderen nu de uitverkiezing ervaren en er zeker van zijn, ontlenen zij daaraan dagelijks meer reden om zich voor God te verootmoedigen, de diepte van zijn barmhartigheid te aanbidden, zichzelf te reinigen en Hem, die hen eerst zozeer heeft liefgehad, van hun kant vurig lief te hebben¹. Er is dan ook geen sprake van, dat zij door deze leer van de uitverkiezing en de overdenking ervan zouden verslappen in het onderhouden van Gods geboden, of in zondige zorgeloosheid zouden gaan leven. Dit gebeurt doorgaans naar Gods rechtvaardig oordeel met hen die op de wegen van de uitverkorenen niet willen gaan, terwijl zij zich lichtvaardig laten voorstaan op de genade van de uitverkiezing, of hun tijd verdoen met lichtzinnige praat daarover. ¹ Lev. 23:27-32; 1Joh. 3:3; 4:19.

Het serieus overdenken van de leer van de uitverkiezing kan alleen maar goed uitpakken. Het versterkt de reden om zich voor God te verootmoedigen en de diepte van zijn barmhartigheid te aanbidden.

Dat serieus overdenken kan naar twee kanten ontsporen. Wanneer zij, zoals in het vorige artikel staat, de verborgenheden en de diepten van God nieuwsgierig onderzoeken met het oog op de eigen uitverkiezing, en wanneer zij zich lichtvaardig laten voorstaan op de eigen uitverkiezing.

De verwijstekst 1 Johannes 3:3 reikt in het daaraan voorafgaande vers het perspectief aan voor wat komen gaat: *'Geliefde broeders en zusters, wij zijn nu al kinderen van God. Wat we zullen zijn is nog niet geopenbaard, maar we weten dat we aan Hem gelijk zullen zijn wanneer Hij zal verschijnen, want dan zien we Hem zoals Hij is.'* (1 Johannes 3:2)

Artikel 14

Deze leer van de goddelijke uitverkiezing is naar Gods wijze raad door de profeten, Christus zelf en de apostelen zowel onder het oude als onder het nieuwe verbond verkondigd en daarna in de Heilige Schrift beschreven en overgeleverd¹. Daarom moet deze leer ook nu op de juiste tijd en plaats onderwezen worden in Gods kerk - want juist aan haar is zij toevertrouwd - met onderscheidingsvermogen, eerbiedig en heilig², zonder nieuwsgierig naspeuren van de wegen van de Allerhoogste, tot eer van Gods heilige naam en tot een levende troost van zijn volk. 1 Hand. 20:27; Job 36:23-26; Rom. 11:33. 2 Rom. 12:3; 1Kor. 4:6; Heb. 6:17, 18.

De verwijstekst Hebreëen 6:17, 18 neemt ons mee naar een geweldig perspectief. We lezen tot aan vers 20: *'Toen God de erfgenamen van de belofte ervan wilde doordringen hoe vast zijn voornemen was, stelde hij zich op dezelfde manier met een eed garant. Met deze twee onomkeerbare daden – die uitsluiten dat God liegt – heeft hij ons krachtig moed in willen spreken. Onze toevlucht is het vast te houden aan de hoop op wat voor ons in het verschiet ligt. Die hoop is als een betrouwbaar en zeker anker voor onze ziel, en gaat ons voor tot voorbij het voorhangsel, waar Jezus als voorloper al is binnengegaan, ten behoeve van ons: hij is hogepriester voor eeuwig, zoals ook Melchisedek dat was.'* Ik zie Melchisedek als een gestalte van Jezus, als zijn voorafspiegeling. Een belangrijk punt bij deze verwijzing is dat Jezus hogepriester is voor eeuwig. Hij blijft dus ook hogepriester in de komende eeuw, totdat Hij alles en allen aan zich heeft onderworpen. (1 Korintiërs 15:22-28) Want nadat Jezus alles en allen teruggelegd heeft in de handen van zijn Vader is het niet meer nodig dat Hij als middelaar optreedt. Zijn taak is dan helemaal volbracht. Dit perspectief toont een gelaagdheid aan in Gods uitverkiezing. Tijdens de komende eeuw gaat Jezus als hogepriester verder met zijn werk om mensen met God te verzoenen.

Artikel 15

Het voorrecht van deze eeuwige en onverdiende genade van onze uitverkiezing wijst de Heilige Schrift ons bovenal aan, wanneer zij verder getuigt, dat niet alle mensen zijn uitverkoren. Sommigen is God namelijk in zijn eeuwige uitverkiezing voorbijgegaan¹. Dit zijn de mensen over wie God naar zijn volkomen vrij, rechtvaardig, onberispelijk en onveranderlijk welbehagen besloten heeft, hen in de gemeenschappelijke ellende te laten, waarin zij zichzelf door hun eigen schuld gestort hebben. God besloot hun het heilbrengend geloof en de genade van de bekering niet te schenken, maar hen op hun eigen wegen en onder zijn rechtvaardig oordeel te laten² en hen tenslotte niet alleen om hun ongeloof, maar ook om alle andere zonden te veroordelen en voor eeuwig te straffen, en daarin zijn rechtvaardigheid te tonen. Dit is het besluit van de *verwerping*, dat God beslist niet maakt tot de bewerker van de zonde - dat is een godslasterlijke gedachte! - maar dat Hem stelt tot de ontzagwekkende, onberispelijke en rechtvaardige Rechter en Wreker ervan. 1 Rom. 9:22; 1Pet. 2:8. 2 Hand. 14:16.

'God zal door Christus Jezus oordelen over wat er in de mens verborgen is' (Romeinen 2:16). In Romeinen 2:4-5 lezen we: 'Veracht u dan zijn onbegrensde goedheid, geduld en barmhartigheid, en weet u niet dat zijn goedheid u tot inkeer wil brengen? Doordat u zo

hardleers bent en niet tot inkeer wilt komen, maakt u de straf waartoe God u veroordeelt op de dag dat Hij zijn rechtvaardig vonnis uitspreekt, alleen maar zwaarder wordt.' Wie nu niet tot inkeer en geloof komt, ontvangt op de dag van het oordeel een zwaardere straf. Een proportionele straf, die in verhouding staat met de begane zonden. Zo'n proportionele straf is een eindige straf. Wie weet heeft van Gods onbegrensde goedheid, geduld en barmhartigheid mag dit gegeven niet misbruiken, want juist daardoor zal hij een hogere straf ontvangen.

Een groot deel van de mensen die ooit geleefd heeft, zal vóór Jezus' terugkomst in Hem niet hun zaligmaker hebben erkend. Voor de velen die van Jezus' kruisdood gehoord hebben, is het een steen geworden waarover men struikelt en een rotsblok waaraan men zich stoot. God heeft dit voorzien. Zij waren daartoe bestemd.

In deze tekening is het goede en het kwade goed te onderscheiden. Dat lijkt mij het voornaamste doel van Gods uitverkiezing. Ook al in de oudtestamentische tijd voltrok zich een scheiding. Tijdens de zondvloed. Bij de uitverkiezing van Israël als Gods volk. Hoewel Gods heilsplan toen minder zichtbaar was, voltrok zich een scheiding. Hij liet alle andere volken hun eigen weg gaan.

Die scheiding heeft God gewild, om tegen die donkere achtergrond zijn heilsplan reliëf te geven. Gods heerlijkheid straalt bij de redding van Noach, bij de uittocht van Israël uit Egypte naar het beloofde land en bij tal van andere reddingsacties. Bij God is alles mogelijk.

Tijdens de dag van het laatste oordeel zal alles aan het licht komen en God zal alles duiden. We zullen inzien dat God zijn doel gaat bereiken, doordat Hij ieder rechtvaardig zal straffen en alles recht zal zetten. God kan zelfs compensatie verlenen aan wie tijdens het wereldse bestaan onrecht is aangedaan.

De straffen die tijdens het laatste oordeel zullen worden uitgesproken, zullen voltrokken worden in de komende eeuw. Ze kunnen lang duren, wellicht eeuwen. Vandaar de term eeuwige straf. Maar omdat elke proportionele straf eindig is, komt aan elke straf een eind. Zeker op het moment dat de gestrafte gaat geloven en Jezus als zijn HEER erkent. Diverse teksten wijzen in die richting.

(1 Korintiërs 15:22,28; Romeinen 14:11; Efeziërs 1:8b-10; Filippenzen 2:9-11)

Artikel 16

Nu zijn er mensen die het levend geloof in Christus of het vertrouwen met hart en ziel, een goed geweten voor God, het leven in de kinderlijke gehoorzaamheid en het roemen in God door Christus nog niet zo sterk bij zichzelf opmerken¹. Toch gebruiken zij de middelen, waardoor God naar zijn belofte dit alles in ons bewerkt. Zij moeten zich niet laten ontmoedigen, wanneer zij over de verwerping horen spreken en evenmin zichzelf tot de verworpenen rekenen. Integendeel, zij moeten de middelen trouw blijven gebruiken, vurig verlangen naar de tijd van overvloediger genade en die eerbiedig en ootmoedig verwachten. Zij die ernstig verlangen zich tot God te bekeren, Hem alleen te behagen en uit het lichaam des doods verlost te worden², maar toch nog niet zo ver in het gelovig leven voor de Here kunnen komen, als zij wel wilden, behoren voor deze leer van de verwerping al helemaal niet bevreesd te worden. De barmhartige God heeft immers beloofd, dat Hij de walmende vlaspit niet zal uitdoven en het geknakte riet niet zal verbreken³. Maar deze leer is wel degelijk

schrikaanjagend voor hen die met God en Christus de Verlosser geen rekening houden, opgaan in de zorgen van de wereld en zich laten beheersen door zondige begeerten⁴ - tenminste zolang zij zich niet ernstig tot God bekeren. 1 Jak. 2:26; 2Kor. 1:12; Rom. 5:11; Fil. 3:3. 2 Rom. 7:24. 3 Jes. 42:3; Mat. 12:20. 4 Heb. 12:29; Mat. 13:22.

De leer van de verwerping is schrikaanjagend voor hen die Christus als Redder van de wereld verwerpen en zich laten beheersen door zondige begeerten. In de tijd van de reformatoren ging meer dan 80% naar de kerk om niet in de hel terecht te komen. Die angst dreef hen en de leer van de verwerping zal daar wel alles mee te maken hebben gehad. Tegenwoordig focussen we meer op Gods liefde. Laten we ons door Gods liefde in beweging zetten om naar de kerk te gaan, om Hem steeds beter te leren kennen en om zelf steeds beter een navolger van Jezus te worden? Het zicht op Gods liefde wordt echter deels overschaduwed door de leer van de verwerping. Ik denk dat de leer van de verwerping geldt voor de huidige eeuw. Na de opstanding uit de dood van alle mensen zal er een scheiding plaatsvinden tussen de schapen en de bokken. (Matteüs 25:32) De schapen zullen worden opgenomen binnen de veilige muren van het nieuwe Jeruzalem. De bokken worden buiten gehouden door engelen. Bij elke stadspoort staat een engel (Openbaring 21:12) en wie niet ingeschreven staat in het boek van het leven komt de stad niet binnen (Openbaring 21:27). Pas na die scheiding, die als eerste stap aangemerkt kan worden in het proces van het laatste oordeel, volgt het eigenlijke rechtsproces. Daarbij zal Jezus Christus de gelovigen bij inschakelen.¹ Alles komt op tafel.² Het wordt dus geen onpartijdig proces. Gelovigen mogen mee oordelen. Wellicht juist die gelovigen die de terechtstaande ongelovige kent. Een gelovige vader, moeder, opa of oma. Een gelovige vriend of collega. Wat zal daarvan de uitkomst zijn? Zullen ze daarbij denken aan Jezus' kruiswoord: '*Vader, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen.*' (Lucas 23:34)

Tijdens het laatste oordeel zal er ook een beloning voor de gelovigen worden vastgesteld.³ Misschien dat die beloning hierin zal bestaan dat de ongelovige veroordeeld wordt om de gelovige te gaan dienen. Immers de gelovigen zullen aangesteld worden als koningen. (Openbaring 20:6)

Over het laatste oordeel en daarmee over de verwerping valt veel meer te zeggen. De Bijbel tekent weliswaar soms een zwart-wit beeld, maar wie zich verder in de Bijbel verdiept ontdekt dat God altijd nuttig straft. Gods straffen werken altijd het goede uit. Dat is nu niet altijd zo direct te zien, maar in het perspectief van de toekomstige eeuw zullen we dat wel gaan zien. Alles zal aan het licht komen (Lucas 8:17) en dan zullen we ook zien dat alle interventies van God iets goeds en iets nuttig beoogden. Met het zicht op die zelfopenbaring van God zullen we Hem des te meer verheerlijken.

1 Matteüs 12:42, 19:28; Lucas 11:31; 1 Korintiërs 6:2-3; Openbaring 3:21 2 Daniël 7:10b; Lucas 8:17; Openbaring 20:12 3 Matteüs 16:27; 1 Korintiërs 3:12-15; 2 Korintiërs 5:10; Openbaring 22:12.

Artikel 17

Over de wil van God kunnen wij ons alleen uitspreken op grond van zijn eigen Woord. Dit verzekert ons ervan, dat de kinderen van de gelovigen heilig zijn, niet van nature, maar uit

kracht van het genadeverbond, waartoe zij met hun ouders behoren¹. Daarom moeten godvrezende ouders niet twifelen aan de uitverkiezing en het behoud van hun kinderen, die God zeer jong uit dit leven wegneemt. 1 Gen. 17:7; Jes. 59:21; Hand. 2:39; 1Kor. 7:14.

Kinderen zijn in hun ouders geheiligd. Het gezin vormt een basale eenheid, waarbij de een de ander heiligt. De ongelovige man dankzij zijn gelovige vrouw en de ongelovige vrouw dankzij de gelovige man. Hun kinderen zijn in hen geheiligd. Tot welke leeftijd? Of blijven gedoopte kinderen geheiligd?

Zegt deze basale eenheid iets voor het grotere collectief? Voor de familie, voor het volk, voor alle volken? God wil immers alle volken zegenen, zoals Hij dat beloofde aan Abraham, Isaac en Jacob.¹ De volgende verzen wijzen ook in die richting: *Dan wordt in Sion de naam van de HEER geprezen, zijn lof gezongen in* (in perspectief gezien van het nieuwe) *Jeruzalem als alle volken en koninkrijken bijeenkomen om de HEER te aanbidden* (Psalm 102:22-23); De stad heeft het licht van de zon en de maan niet nodig: over haar schijnt Gods luister, en het Lam is haar licht. De volken zullen in haar licht leven en de koningen op aarde betuigen daar hun lof (Openbaring 20:23-24). 1 Genesis 12:3, 18:8, 22:18, 26:4, 28:14; Handelingen 3:25; Galaten 3:8.

Artikel 18

Aan hen die over deze genade van de onverdiende uitverkiezing en over de strengheid van de rechtvaardige verwerping opstandig spreken, houden wij deze uitspraak van de apostel voor: *Maar gij, o mens! wie zijt gij, dat gij God zoudt tegenspreken?* (Rom. 9:20)¹. En deze van onze Verlosser: *Staat het mij niet vrij met het mijne te doen, wat ik wil?* (Matt. 20:15). Maar wij aanbidden deze heilsgeheimen eerbiedig en roepen met de apostel uit: *O diepte van rijkdom, van wijsheid en van kennis Gods, hoe ondoorgrondelijk zijn zijn beschikkingen en hoe onnaspeurlijk zijn wegen! Want: wie heeft de zin des Heren gekend? Of wie is Hem tot raadsman geweest? Of wie heeft Hem eerst iets gegeven, waarvoor hij vergoeding ontvangen moet? Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen: Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid! Amen.* (Rom. 11:33-36). 1 Job 39:34-37.

God wil zijn toorn tonen en zijn macht kenbaar maken. Allen die Hij in zijn barmhartigheid voorbestemd heeft om in zijn majesteit te delen, heeft Hij geroepen (Romeinen 9:22b ev). Ik heb al eerder beweerd dat God met de uitverkiezing ons onder andere het onderscheid tussen het goede en het kwade wil leren. In deze tekst komen we nog een ander aspect tegen. God wil ons zowel zijn toorn als zijn barmhartigheid laten zien. Daarom verwerpt Hij in zijn toorn het grootste deel van de mensheid. *'Al zou het volk van Israël zo talrijk zijn als zandkorrels aan de zee, slechts een klein deel zal worden gered'* (Romeinen 9:27b). God verkiest tijdens de huidige eeuw een vast aantal mensen dat Hij tijdens de komende eeuw zal aanstellen als priesters en heersers (Openbaring 20:6). Het is een uitgelezen groep mensen, een soort Gideonsbende (Rechters 7). Zij zullen in de komende eeuw onder aanvoering van Jezus Christus alles en allen aan zich onderwerpen (1 Korintiërs 15:22-28). Met dit perspectief voor ogen krijgt Gods uitverkiezing een andere kleur.

Veroordeling van de dwalingen waardoor de Nederlandse kerken een tijdlang in opschudding gebracht zijn

Na deze uiteenzetting van de rechtzinnige leer over de uitverkiezing en verwerping veroordeelt de synode de dwalingen van hen die het volgende leren:

1. God wil de mensen redden die tot geloof zullen komen en zullen volharden in dat geloof en de gehoorzaamheid van het geloof. Deze wil van God is het volledige besluit van de uitverkiezing tot behoud en iets anders is hierover in het Woord van God niet geopenbaard.

Met deze leer misleiden zij de eenvoudige mensen en gaan zij duidelijk tegen de Heilige Schrift in. Want de Schrift getuigt, dat God niet alleen hen die tot geloof zullen komen, wil redden, maar dat Hij ook een vast aantal mensen van eeuwigheid uitgekozen heeft. In dit leven schenkt Hij hun in onderscheiding van anderen het geloof in Christus en de volharding. Er staat immers geschreven: *Ik heb uw naam geopenbaard aan de mensen die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt* (Joh. 17:6). En: *allen die bestemd waren ten eeuwigen leven, kwamen tot geloof* (Hand. 13:48). En: *Hij heeft ons immers in Hem uitverkoren voor de grondlegging van de wereld, opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht* (Ef. 1:4).

God redt wie Hij wil. Hij neemt daartoe het initiatief. God redt niet op een speciale manier die mensen waarvan Hij weet dat ze tot geloof zullen komen en zullen volharden in dat geloof. Daarbij komt het primaat bij de mens te liggen. Die foute gedachte wordt hier met drie duidelijke teksten weerlegd.

2. Gods uitverkiezing tot het eeuwige leven is veelsoortig. Er is een algemene, onbepaalde uitverkiezing en een bijzondere, bepaalde uitverkiezing. Deze laatste is weer onderverdeeld in een onvolkomen en volkomen verkiezing. De onvolkomen verkiezing kan herroepen worden: die is niet definitief en ze is gebonden aan bepaalde voorwaarden. De volkomen uitverkiezing daarentegen kan niet herroepen worden: zij is definitief en onvoorwaardelijk. En ook: er is een uitverkiezing tot het geloof en een andere uitverkiezing tot het behoud. Dit betekent dat de uitverkiezing tot het rechtvaardigmakend geloof nog niet hoeft in te houden de beslissende uitverkiezing tot het behoud.

Dit is een uitvinding van het menselijk brein, die buiten de Schrift om verzonnen is. Daardoor wordt de leer van de uitverkiezing verminkt en de gouden keten van ons behoud verbroken: *die Hij tevoren bestemd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt* (Rom. 8:30).

Jezus koos twaalf discipelen uit, waaronder Judas die Hem zou verraden. Is Judas gered? Volgens sommigen wel, omdat hij spijt kreeg van zijn wandaad. Anderen betwijfelen dit. Dit voorbeeld laat zien dat het in dit geval moeilijk is Gods uitverkiezing te duiden. Israël is Gods oogappel (Zacharia 2:12), en toch heeft Jesaja geprofeteerd dat de meesten van hen verloren zullen gaan (Romeinen 9:27). God heeft daarentegen David en één van zijn nazaten onvoorwaardelijk uitgekozen (Psalm 132:11). Zo denk ik dat heel Gods heilsplein voor de huidige eeuw gebaseerd is op onvoorwaardelijke uitverkiezing. God kiest tijdens de huidige eeuw een vast getal. Maar in de toekomstige eeuw zullen alle volken gaan delen in dat heilsplan. Dat perspectief neemt nu al het willen weten van de details van Gods heilsplan weg.

3. Wanneer de Schrift in haar leer van de uitverkiezing spreekt over het welbehagen en voornemen van God, bedoelt zij niet dat God een vast aantal mensen boven anderen uitverkoren heeft. Nee, uit alle mogelijke voorwaarden (waaronder ook de werken der wet), anders gezegd: uit het geheel van de bestaande mogelijkheden heeft God als voorwaarde voor behoud uitgekozen de in zichzelf niet verdienstelijke daad van het geloof en de onvolmaakte gehoorzaamheid van het geloof. Deze onvolmaakte gehoorzaamheid wil Hij in zijn genade laten doorgaan voor volkomen, en waardig keuren om met het eeuwige leven beloond te worden.

Met deze gevaarlijke dwaling worden Gods welbehagen en Christus' verdienste van kracht beroofd. Ook worden de mensen door zinloze vragen afgetrokken van de waarheid van de rechtvaardiging uit genade en van de eenvoud van de Schrift. En de apostel wordt ervan beschuldigd, dat hij onwaarheid spreekt, wanneer hij zegt: *Die ons behouden heeft en geroepen met een heilige roeping, niet naar onze werken, maar naar zijn eigen voornemen en de genade, die ons in Christus Jezus gegeven is vóór eeuwige tijden.* (2 Tim. 1:9).

Paulus schreef een heel persoonlijke brief aan Timoteüs. In 2 Timoteüs 1:6 lezen we dat Paulus zelf hem de handen heeft opgelegd, waarbij Timoteüs de heilige Geest ontving. Hij stond toen in vuur. Paulus spoort hem nu aan om dit vuur brandende te houden. Hieruit mogen we opmaken dat Timoteüs een speciale roeping heeft ontvangen, net zoals Paulus die op een andere manier ontvangen had. Paulus is hier zo zeker van hun beider verkiezing dat hij deze plaatst in Gods heilsplan, vóór eeuwige tijden. In de brief aan de Efeziërs deed hij dit ook. Die brief was gericht aan de heiligen in Efeze, aan de gelovigen die één zijn in Christus Jezus. Dus aan een groep bekenden, die waarschijnlijk ook allen met de heilige Geest waren gedoopt. Vooralsnog ga ik ervan uit dat de genoemde tekst 2 Timoteüs 1:9 geldt voor allen die met de heilige Geest gedoopt zijn en in vuur zijn gezet.

4. Bij de uitverkiezing tot geloof moet de mens eerst aan de volgende voorwaarden voldoen: hij moet het licht der natuur goed gebruiken; hij moet vroom, ootmoedig en nederig zijn en geschikt voor het eeuwige leven.

Alsof de uitverkiezing ook maar enigszins van deze dingen afhankelijk zou zijn! Deze dwaling lijkt bedenkelijk veel op die van Pelagius en is in strijd met de leer van de apostel, die schrijft: - *trouwens, ook wij allen hebben vroeger daarin verkeerd, in de begeerten van ons vlees, handelende naar de wil van het vlees en van de gedachten, en wij waren van nature, evenzeer als de overigen, kinderen des toorns - God echter, die rijk is aan erbarming, heeft, om zijn grote liefde, waarmee Hij ons heeft liefgehad, ons, hoewel wij dood waren door de overtredingen, mee levend gemaakt met Christus - door genade zijt gij behouden - en heeft ons mee opgewekt en ons mee een plaats gegeven in de hemelse gewesten, in Christus Jezus, om in de komende eeuwen de overweldigende rijkdom van zijn genade te tonen naar (zijn) goedertierenheid over ons in Christus Jezus. Want door genade zijt gij behouden, door het geloof, en dat niet uit uzelf: het is een gave van God; niet uit werken, opdat niemand roeme (Ef. 2:3-9).*

Gods uitverkiezing laat zich in geen enkel schema wringen. God is soeverein en dat laat Hij bij de uitverkiezing zien. In het Oude Testament komen we veel hoofdrolspelers tegen waarvan we het moment van uitverkiezing niet weten. Denkend in de trant van Paulus, zou je zeggen: vóór de grondlegging van de wereld. We kennen vaak wel het moment van de officiële aanstelling. Denk aan Abraham, Isaac, Jacob, Jozef, Mozes, Aaron, David, Salomo, Samuël, Elia, Elisa, Gideon en Simson. Jezus koos twaalf discipelen uit zijn eigen omgeving. Mensen uit de meest voorkomende beroepsgroepen. Duidelijk is dat God niet kiest op basis wat er zich van nature in die mens heeft ontwikkeld. Als God wel kiest op basis wat er in die persoon al aanwezig is, dan heeft Hij daar zelf voor gezorgd. Vandaar dat Gods uitverkiezing een groot geheim blijft. Maar omdat Jezus leerde 'vele eersten zullen de laatsten zijn en vele laatsten de eersten' (Matteüs 19:30), hoeven we niet jaloers te zijn op die eersten. Want de uitverkorenen krijgen stuk voor stuk een eigen verantwoordelijkheid te dragen. Wie let op de levensgang van de twaalf apostelen, krijgt enigszins zicht op wat dat betekent.

5. De onvolkomen en niet-definitieve uitverkiezing van bepaalde personen tot behoud is hierop gegrond, dat God van tevoren zag dat zij voor kortere of langere tijd zouden geloven, zich bekeren en heilig en godvrezend zouden leven. Maar hun volkomen en definitieve uitverkiezing is daarop gegrond, dat God van tevoren zag dat zij tot het einde toe zouden volharden in geloof, bekering en een heilig en godvrezend leven. Dit is de 'genadige en evangelische waardigheid' waardoor hij die uitverkoren wordt, zich onderscheidt van hem die niet uitverkoren wordt. Daarom zijn het geloof, de gehoorzaamheid van het geloof, de heiligheid, godsvrucht en volharding geen vrucht van de onveranderlijke uitverkiezing tot de heerlijkheid. Nee, dit zijn voorwaarden, die God vooraf gesteld heeft en waarvan Hij ook vooraf gezien heeft, dat eraan voldaan zou

worden door hen die definitief uitgekozen zouden worden. Alleen op deze gronden vindt de onveranderlijke uitverkiezing tot heerlijkheid plaats.

Dit nu is in strijd met de hele Schrift, die ons op tal van plaatsen de volgende en soortgelijke uitspraken inscherpt: *Opdat het verkiezend voornemen van God zou blijven, niet op grond van werken, maar op grond daarvan, dat Hij riep* (Rom. 9:11); *en allen die bestemd waren ten eeuwig en levend, kwamen tot geloof* (Hand. 13:48); *Hij heeft ons immers in Hem uitverkoren voor de grondlegging van de wereld, opdat wij heilig zouden zijn* (Ef. 1:4); *niet gij hebt Mij, maar Ik heb u uitgekozen* (Joh. 15:16); *indien het nu door genade is, dan is het niet meer uit werken* (Rom. 11:6); *hierin is de liefde, niet dat wij God liefgehad hebben, maar dat Hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon gezonden heeft* (1 Joh. 4:10).

God heeft ons immers in Hem uitverkoren voor de grondlegging van de wereld. Wie ervan uitgaat dat God zonder aanzien des persoons handelt (1 Petrus 1:17), kan daaruit de conclusie trekken dat God iedereen vóór de grondlegging heeft uitverkoren. Uit de tekst *'in hem is alles geschapen, alles in de hemel en alles op aarde, het zichtbare en het onzichtbare, vorsten en heersers, machten en krachten, alles is door hem en voor hem geschapen'* (Kolossenzen 1:16) kan eveneens een dergelijke conclusie getrokken worden. Immers 'in Hem, voor Hem en door Hem' ligt Gods hele plan besloten. Alles is in Hem geschapen, duidt erop dat de Zoon de hele schepping doordacht heeft. De Zoon doet niets zonder de Vader, daaruit mogen we zien dat zowel de Vader als de Zoon vóór de grondlegging van de wereld de hele schepping in hun gedachten vorm hebben gegeven. Ik denk dat op hoofdlijnen. Maar iedereen mag geloven dat hij vóór de grondlegging van de wereld gekend is. Omdat ook alles vóór Hem is geschapen, lijkt het mij dat Hij geen enkel schepsel verloren zal laten gaan.

Het volgende gedachtenexperiment leidt ook naar deze conclusie: God had direct na de zondeval Adam en Eva aan hun lot kunnen overlaten en hen samen met Satan kunnen afvoeren naar een poel van vuur en zwavel. God had dan met een nieuw mensenpaar opnieuw kunnen beginnen. In dat geval waren in elke geval Adam en Eva voor eeuwig verloren gegaan. Dat heeft God kennelijk niet gewild. Dat waren kennelijk voor Hem twee mensen teveel.

De alverzoening neemt de scherpste punten van de leer van de uitverkiezing weg. In de toekomstige eeuw gaat Hij alles recht zetten en zal iedereen Hem als HEER erkennen en Hem loven (Romeinen 14:11; Openbaring 5:13).

6. De uitverkiezing tot behoud is niet in alle gevallen onveranderlijk; sommige uitverkorenen kunnen ondanks een besluit van God verloren gaan en gaan ook werkelijk voor eeuwig verloren.

Door deze grove dwaling stellen zij God als een veranderlijke God voor en doen zij de troost teniet die de godvrezenden putten uit de vastheid van hun uitverkiezing. Ook spreken zij de Heilige Schrift tegen, die leert, *dat de uitverkorenen niet verleid kunnen*

worden (Matt. 24:24); dat Christus van alles wat de Vader Hem gegeven heeft, niet verloren laat gaan (Joh. 6:39); dat God hen die Hij tevoren bestemd heeft, geroepen en gerechtvaardigd heeft, ook heeft verheerlijkt (Rom. 8:30).

Het idee dat God in twee fasen verkiest en uiteindelijk iedereen behoudt, doet aan bovenstaande verzen recht. Gelovigen kunnen weliswaar terugvallen, maar God richt ook hen weer op. Voor Jezus' terugkomst heeft God een vast aantal vastgesteld dat in Hem gelooft en dat ná zijn terugkomst met Hem zal gaan heersen over de nieuwe wereld.

7. Er is in dit leven geen vrucht en geen ervaring van de onveranderlijke uitverkiezing tot heerlijkheid, en ook geen zekerheid daarover; als wij er al zeker van zijn, is dat afhankelijk van een veranderlijke en onzekere voorwaarde.

Nu is het al dwaas om over een onzekere zekerheid te spreken, maar het is bovendien ook in strijd met wat de heiligen ondervinden. Op grond van de ervaring van hun uitverkiezing verheugen zij zich met de apostel en prijzen deze weldaad van God, terwijl zij zich overeenkomstig Christus' aansporing met de discipelen verblijden dat hun namen in de hemel staan opgetekend¹. Ook stellen zij de ervaring van hun uitverkiezing tegenover de vurige pijlen van de aanvechtingen van de duivel, wanneer zij vragen: *Wie zal uitverkorenen van God beschuldigen?* (Rom. 8:33).

¹ Ef. 1:3-14; Luc. 10:20.

Na Gods begin met Adam en Eva ging het al snel mis. Zij aten van de verboden vrucht. Na het nieuwe begin met Noach ging het eveneens al snel de verkeerde kant op. Noach dronk te veel wijn. Dit patroon herhaalde zich eigenlijk tot nu toe na elke vernieuwing. Na het binnentrekken in het Beloofde Land verviel Gods volk al snel in afgoderij. Vervolgens viel het Beloofde Land in de handen van veroveraars en ging Salomo's tempel in vlammen op. Bij de nieuwtestamentische gemeente ging het al niet veel beter. Petrus schreef al: *'Het is nu de tijd dat het oordeel begint bij het huis van God.'* (1 Petrus 4:17) De lijn in al deze gebeurtenissen is, gezien vanuit het standpunt van de menselijke verantwoordelijkheid, dat elke vernieuwing uitloopt op een afgang. Maar God verhoedde telkens elke afgang. Dat is de andere, de hoopvolle lijn. God realiseert zijn heilsplan. In de eerste lijn ontwaar ik voorwaardelijke uitverkiezing, in de tweede lijn onvoorwaardelijke uitverkiezing. Zolang mensen moeten strijden tegen hun doodsvijanden – de duivel, de wereld en het eigen vlees – (Zondag 52) is het voor de meesten geen gelopen wedloop. Voor Paulus wel (2 Timoteüs 4:7). Maar zeker is dat ook de verliezers zullen opstaan uit de dood. Die opstanding mag gezien worden als een eerste barmhartige daad van God aan het begin van de komende eeuw. Vlak daarna zal de duivel worden afgevoerd naar de poel van vuur en zwavel. De wereld zal worden vernieuwd en wij ontvangen een onvergankelijk lichaam. Daarmee creëert God de weldadige situatie waarin de doodsvijanden van nu geen enkel vat meer op ons zullen hebben. De twee geschetste lijnen komen dan samen en gaan verder als één lijn. In de komende eeuw zal er

slechts sprake zijn van onvoorwaardelijke uitverkiezing.

In artikel 6 lazen we dat God in zijn genade in staat is de harten van de uitverkorenen te vermurwen, hoe hard die ook zijn, en Hij buigt ze om naar geloven. Dit zien we in de huidige eeuw gebeuren bij tal van mensen die Hij tot geloof brengt. Maar in de komende eeuw zet God in op het behoud van iedereen. Alles wat wij daarvan nu al zien, dient als voorafspiegeling van wat komen gaat.

8. God heeft niet enkel op grond van zijn rechtvaardige wil besloten iemand te laten blijven in de gevallen staat van Adam en daarmee in de staat van zonde en veroordeling van alle mensen. Evenmin besloot Hij enkel op grond van zijn rechtvaardige wil iemand bij het schenken van de genade, die voor het geloof en de bekering nodig is, over te slaan.

Vast staat echter: *Hij ontfermt Zich dus over wie Hij wil en Hij verhardt wie Hij wil* (Rom. 9:18). En ook dit: *Het is u gegeven de geheimenissen van het koninkrijk der hemelen te kennen, maar hun is dat niet gegeven* (Matt. 13:11). *Evenzo: Ik dank U, Vader, Heer van de hemel en de aarde, dat Gij deze dingen voor wijzen en verstandigen verborgen hebt, doch aan kinderkens geopenbaard. Ja, Vader, want zo is het een welbehagen geweest voor U* (Matt. 11:25, 26).

Wat heeft God aan kinderen geopenbaard wat Hij voor wijzen en verstandigen verborgen hield? De NBV vertaalt 'kinderkens' met 'eenvoudige mensen'. Gezien de context van Matteüs 10-11 denk ik dat Jezus met die 'eenvoudige mensen' doelde op zijn discipelen. De wijzen en verstandige mensen zijn dan de inwoners van die steden waarin Jezus veel wonderen deed en die desondanks niet tot geloof kwamen (Matteüs 11: 20-24). Dit is inderdaad een typisch voorbeeld van uitverkiezing. Jezus wist dit. Want over diverse bijzondere gebeurtenissen moesten zijn discipelen zwijgen. Denk daarbij aan de verheerlijking op de berg (Matteüs 17:1-13). Het voortijdig spreken daarover zou Gods heilsplan in de weg staan. Iets dergelijks speelt mee in het niet begrijpen en niet tot geloof komen van zovelen. Het is alsof God wil laten zien dat Jezus' woorden en wonderen niet alleen mensen tot geloof brengen. Daar is de heilige Geest voor nodig, en die zal pas later uitgestort worden. Het is natuurlijk niet zo dat de heilige Geest tijdens de oudtestamentische periode en tijdens Jezus' omgang op aarde helemaal afwezig was, maar Hij werkte wel mondjesmaat.

Jezus zegt eerst de inwoners van die betreffende steden het oordeel aan, terwijl Hij daarna zijn Vader dankt dat Hij die dingen voor die wijzen en verstandigen verborgen heeft gehouden. Hoe kan dat? Ik denk dat we dit moeten zien in het perspectief van het ontrollen van Gods heilsplan. Zo gaat er een helder licht schijnen tegen een donkere achtergrond. Zo krijgen we oog voor Gods grote macht. Iets dergelijks gebeurde eveneens bij de uittocht uit Egypte, toen God Farao en zijn hovelingen halsstarrig maakte (Exodus 10:1). God trekt dan zijn heilige Geest terug en dan zien we de mensen handelen in hun natuurlijke staat, zonder de werking van Gods algemene genade. Alleen zo gaan we zien waarvan God ons verlost. Jezus laat dit

zien. Daarom kan Hij eerst de inwoners van die steden wijzen op hun verantwoordelijkheid en dat een keuze tegen Hem veroordeling met zich meebrengt. Later kan Hij zijn Vader danken, omdat God deze gebeurtenis zal doen meewerken ten goede.

9. De reden waarom God het evangelie liever aan het ene volk dan aan het andere laat verkondigen, moet niet enkel en alleen in het welbehagen van God gezocht worden, maar daarin, dat het ene volk beter is en meer recht heeft op Gods liefde dan het andere volk waaraan het evangelie niet wordt bekendgemaakt.

Mozes ontkent dit, wanneer hij het volk Israël als volgt aanspreekt: *Zie, van de HERE, uw God, is de hemel, ja, de hemel der hemelen, de aarde en alles wat daarop is; alleen aan uw vaders heeft de HERE Zich verbonden en alleen hen heeft Hij liefgehad, en u, hun nakroost, heeft Hij uit alle volken uitverkoren, zoals dit heden het geval is* (Deut. 10:14, 15). En Christus zegt: *Wee u, Chorazin, wee u, Betsaida! Want indien in Tyrus en Sidon die krachten waren geschied, welke in u geschied zijn, reeds lang zouden zij zich in zak en as bekeerd hebben* (Matt. 11:21).

God heeft Israël uitverkoren uit alle volken! Waartoe? Al direct bij Gods belofte aan Abraham, Isaac en Jacob gaf God aan dat in hen alle volken gezegend zullen worden. Bij Jezus' hemelvaart stuurt Hij zijn apostelen de wereld in. Tot het einde van de aarde moeten zij het evangelie verkondigen. Algemeen wordt aangenomen dat vanaf dat moment de vervulling van die specifieke belofte begint. Alle volken gaan delen in Gods verlossingsplan. Zodra alle volken bereikt zijn met het evangelie komt Jezus terug (Matteüs 24:14). Maar op dat moment zijn van al die volken slechts de laatste representanten bereikt. Is dat eerlijk?

We weten dat als Jezus terugkomt iedereen Hem zal zien (Openbaring 1:7). Ook degenen die Hem hebben doorstoken. Dus Jezus' terugkomst valt ná het moment dat iedereen zal zijn opgestaan uit de dood. Of je zou moeten veronderstellen dat de ongelovige mensen vanuit de hel dit grootste moment zullen meemaken. Maar dat lijkt mij onwaarschijnlijker dan de eerste optie.

De opstanding uit de dood is te zien als een daad van Gods barmhartigheid. Maar het feit dat iedereen Jezus zal zien terugkomen is dat eveneens. Vervolgens kan iedereen bijgepraat worden. Jezus' terugkomst vindt plaats onder optimale omstandigheden. Desondanks blijft Jezus' waarschuwing '*Wee u, Chorazin, wee u, Betsaida!*' staan. Met die waarschuwing komt een appel mee. We weten dat velen zich niet hebben bekeerd. Dus God zal straffen. Tijdens het laatste oordeel zal God alle ongelovigen straffen. Hoe zal dat aflopen?

Tijdens de huidige eeuw leven we in genadetijd. Wie zich bekeert, ontsnapt direct aan Gods straf. Zal dat in de in de komende eeuw ook zo gaan? Of verandert God op dat punt? In artikel 1 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis wordt uitgesproken dat God onveranderlijk is. Als God op dat punt werkelijk verandert, hoe is dat dan te rijmen met dit geloofsartikel?

De genadetijd wordt wel gekoppeld aan Jesaja 55:6: 'Zoek de HEER nu Hij zich laat

vinden, roep Hem terwijl Hij nabij is.' Tijdens het leven, dat onverwachts kan aflopen, moet ieder kiezen voordat het te laat is. Na het sterven kan je anders in de hel komen of in zienslaap raken. Pas na de opstanding uit de dood kan mogelijk onder heel andere omstandigheden opnieuw gekozen worden. Want de ongelovigen is de toegang tot het nieuwe Jeruzalem ontzegd. Engelen houden hen erbuiten. (Openbaring 21:12, 25-27) Maar hoe dan ook, na het aanhoren van het oordeel wat over hen zal worden uitgesproken, volgt een periode waarin men tot inkeer kan komen. Na berouw en bekering, zal de straf teniet worden gedaan op een vergelijkbare manier waarin dat plaatsvindt in het hier en nu. Uiteindelijk zal iedereen tot geloof komen en dan zal de HEER maaltijd houden met alle volken. Dan komt Jesaja's voorzegging uit: *Want zoals de aarde haar gewas voortbrengt, en zoals een tuin het daarin gezaaide doet opkomen, zo zal de Heere HEERE gerechtigheid doen opkomen en lof voor alle volken* (Jesaja 61:11 HSV).

HET TWEEDE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De dood van Christus en onze verlossing daardoor

Artikel 1

God is niet alleen volkomen barmhartig, maar ook volkomen rechtvaardig¹. Nu eist zijn gerechtigheid - zo heeft Hij Zich in zijn Woord geopenbaard - dat onze zonden, tegen zijn oneindige majesteit bedreven, in tijd en eeuwigheid naar ziel en lichaam worden gestraft. Aan deze straffen kunnen wij alleen ontkomen, als aan Gods gerechtigheid wordt voldaan. ¹ Ex. 34:6, 7; Rom. 5:16; Gal. 3:10.

Hoe kan aan Gods gerechtigheid worden voldaan? Als we naar het voorzegde resultaat gaan kijken, dan mogen daaruit het volgende opmaken. Aan Gods gerechtigheid wordt voldaan als alle gevolgen van de zondeval teniet worden gedaan. Als alles zo hersteld wordt en er zo komt uit te zien als ware er geen zondeval geweest. Als de aanstichter van het kwaad, de duivel, zo wordt geëlimineerd dat hij nooit meer enige invloed kan uitoefenen. Als de hele schepping wordt teruggebracht onder Gods heerschappij.

Dit resultaat zal stapsgewijs bereikt worden. Aan het einde van de huidige eeuw zal Satan worden losgelaten. Hij zal de overgang van de oude wereld naar de nieuwe wereld meemaken en daarbij zoveel mogelijk kapot gaan maken. Nadat iedereen is opgestaan uit de dood zal hij hele volksmassa's weten te verleiden om in opstand te komen, om het zojuist neergedaalde nieuwe Jeruzalem aan te vallen. Ze gaan die geliefde stad omsingelen (Openbaring 20:9). Op dat moment gaat God ingrijpen. Er komt vuur uit de hemel. God geeft zijn heilige engelen de opdracht om in te grijpen. Zij gooien de Satan in de poel van vuur en zwavel (Openbaring 20:10). Een oord om te worden gereinigd. Maar omdat de duivel, het beest en de valse profeet onverbeterlijk zijn, zullen zij daar nooit meer uitkomen. Nooit zal satan meer enig vat krijgen op Gods schepping.

God zal dan tevens alle opstandelingen in de vuurpoel gooien. Zo legt God eerst alle vijanden van Jezus onder zijn voeten (Handelingen 2:33-35; Hebrëeën 10:12-13). Daarna zal Jezus terugkomen. Die terugkomst is een aaneenschakeling van diverse gebeurtenissen in een vrij korte tijd. Misschien binnen 3,5 uur, misschien 3,5 dag. We weten het niet. Maar het begin van die aaneengeschakelde gebeurtenissen kan gezien worden als het begin van Jezus' terugkomst. Heel onverwachts zal dat zijn.

Tijdens deze gebeurtenis legt God onder dwang al Jezus' vijanden onder zijn voeten. Maar daarna zal Jezus al die vijanden brengen in het laatste oordeel. Alles zal daarbij aan het licht komen. Er zal een straf worden uitgesproken. Gods bestuur over de hele aarde zal transparant worden en ieders verantwoordelijkheid daarin zal duidelijk worden. Zo zal Jezus zijn vijanden op een liefdevolle manier tot bekering brengen. Samen met de heiligen die Hij in dat proces zal betrekken. Op een gegeven moment zal iedereen de HEER loven (Romeinen 14:11) en de volken zullen hun lof brengen in het nieuwe Jeruzalem (Openbaring 21:26). Uiteraard, nadat zij een nieuwe naam ontvangen hebben (Jesaja 62:2; Openbaring 2:17), die geschreven staat in het boek van de leven. Op dat moment gaat het voorzegde in 1 Korintiërs 15:22-28 in vervulling. Dan is wat betreft het belangrijkste aspect aan Gods gerechtigheid voldaan.

Artikel 2

Maar omdat wij zelf niet in staat zijn die voldoening te geven en ons van Gods toorn te bevrijden, heeft God uit onmetelijke barmhartigheid ons zijn eniggeboren Zoon als Borg gegeven¹. Deze is voor ons en in onze plaats aan het kruis tot zonde gemaakt en een vloek geworden om voor ons te voldoen². 1 Joh. 3:16; Rom. 5:8. 2 2Kor. 5:21; Gal. 3:13.

De drie-enige God, Vader Zoon en Geest, zijn het in alles met elkaar eens. Tussen hen drieën bestaat een volmaakte afstemming. Daarom is het 'lastig' om de juiste betekenis te 'pakken' van het feit dat de Vader ons zijn enige Zoon gegeven heeft. Ik denk meer in de trant van, dat de Vader zijn enige Zoon toestemming heeft gegeven. Want bij de moederbelofte was deze actie al voorzien. En waarschijnlijk is de moederbelofte niet door God de Vader maar door God de Zoon aan Adam en Eva voorzegd. Want de Bijbel typeert de Zoon als het Woord van God. Het kan wel eens zo zijn, dat de Vader direct na de zondeval de wereld verlaten heeft, omdat Hij afstand neemt van alles wat onheilig is. Pas als alles weer zo hersteld en vernieuwd is dat alles volmaakt is, dan pas immers komt de Vader weer bij de mensen wonen (Openbaring 21:3). De komst van de Zoon in de wereld is vanaf de grondlegging van de wereld voorzien en door alle drie Personen van de drie-eenheid als iets goeds gezien. Toch blijft dit 'geven' van de Vader iets hebben van 'het heersen van de Vader over de Zoon'. Maar als we vervolgens kijken naar wat de Zoon teruggeeft, ontvangt en weer teruggeeft dan ontstaat er een beeld van onderlinge saamhorigheid. De zoon geeft zijn geest terug in de handen van zijn Vader, De Vader geeft de Zoon alle macht in hemel en op aarde en de Zoon geeft na afronding van zijn werk alles en allen weer terug in de handen van zijn Vader. Jezus is aan het kruis tot zonde gemaakt en een vloek geworden. Hoe? De vloek van God betekent niet meer en niet minder dat God zich terugtrekt. Gods invloed verdwijnt. Hangend aan het kruis moest Jezus het zonder de hulp van zijn Vader stellen. Hij moest alleen Satan

verslaan op het meest ultieme moment van lichamelijke zwakte. Jezus riep uit: *'Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?'* (Matteüs 27:26). Dit moet wel een retorische vraag zijn, want Jezus wist dat dit zou gebeuren. God stelt wel meer retorische vragen: *'Adam, waar ben je?'* (Genesis 3:9). Jezus' gevecht met satan is zo duidelijk een strijd van geestelijke orde. Terwijl het ultieme kwaad zich manifesteert, weet Jezus dat te overwinnen. Door gehoorzaam te blijven. De tweede Adam heeft deze verschrikkelijke proef glansrijk doorstaan. Jezus droeg daarbij de zondelast van de hele wereld. Zo heeft Hij iedereen laten zien wat de consequenties zijn van zondigen, een helse kwelling. Niet voor even, maar eeuwigdurend. Jezus droeg onze straf gedurende een vrij kort moment. Lang genoeg om ons een indruk te geven welke straf wij met onze zonden verdienen.

Artikel 3

De kruisdood van Gods Zoon is het enige offer en de volledige betaling voor de zonde¹. De kracht en de waarde ervan zijn oneindig en daarom is deze dood meer dan genoeg om de zonden van de hele wereld te verzoenen². ¹ Heb. 10:14; 9:26, 28. ² 1Joh. 2:2.

Jezus' lijdensweg van kribbe naar kruis kan gezien worden als één groot offer, waarvan de kruisiging het beslissende moment vormde. Jezus stierf en zijn bloed en gebroken lichaam werden de tekenen van zijn offer aan de mensen. Tijdens de instelling van het avondmaal maakte Hij dat duidelijk: Toen ze verder aten nam Jezus een brood, sprak het zegengebed uit, brak het brood en gaf de leerlingen ervan met de woorden: *'Neem, eet, dit is mijn lichaam.'* En hij nam een beker, sprak het dankgebed uit en gaf hun de beker met de woorden: *'Drink allen hieruit, dit is mijn bloed, het bloed van het verbond, dat voor velen wordt vergoten tot vergeving van zonden. Ik zeg jullie: vanaf vandaag zal ik niet meer van de vrucht van de wijnstok drinken tot de dag komt dat ik er met jullie opnieuw van zal drinken in het koninkrijk van mijn Vader'* (Matteüs 26:26-29). Jezus gaf zijn bloed en zijn lichaam aan zijn discipelen en dat genereuze gebaar moeten ze blijven gedenken totdat Hij terugkomt. Met die betaling koop Hij de zijnen vrij. Want zondige mensen zijn in wezen geen slaven van satan, maar ze gedragen zich wel als slaven als ze naar hem luisteren. In de gelijkenis van de verloren zoon zien we dat die zoon op elk moment terug kon keren naar zijn vader. Hij deed wel slavenwerk, maar hij kon dat op elk willekeurig moment achter zich laten. Zo kan elke ongelovige zich op elk moment bekeren. Satan heeft dan geen recht op een zekere genoegdoening. En omdat God de Vader al helemaal niet om een dergelijk offer van zijn Zoon verlegen is, kan het niet anders dat Jezus zich offerde aan de zijnen. Door het brood te eten, gedenken we dat Hij zijn leven gaf om ons leven te herstellen. De dood is geworden tot een doorgang naar het eeuwige leven. We zullen opstaan uit de dood en een verheerlijkt lichaam ontvangen. Het bloed is het teken dat door het te drinken wij vernieuwd worden door de heilige Geest om steeds meer mens te worden zoals God dat voor ogen had. We zullen de geestelijk oude mens afleggen om een geestelijk nieuwe mens aan te doen. Op de lange termijn volgt er verzoening door voldoening. Zodra Jezus alles en allen vervolmaakt heeft, verzoent de Vader zich met dit prachtige resultaat van Jezus' verzoeningswerk. Maar ook hier geldt het *reeds* en *nog niet*. Met Jezus' kruisoffer is in

principe de verzoening voltooid, ondanks het feit dat de uitwerking nog eeuwen in beslag zal nemen.

Artikel 4

Deze dood is zo krachtig en waardevol, omdat de Persoon die hem ondergaan heeft, niet alleen een echt en volkomen heilig mens is, maar ook de eniggeboren Zoon van God, die met de Vader en de Heilige Geest eeuwig en oneindig God is¹ - zo immers moest onze Verlosser ook zijn. Bovendien is Christus' dood zo krachtig en waardevol, omdat Hij bij zijn sterven heeft ervaren de toorn van God en de vervloeking die wij door onze zonden verdiend hadden². ¹ Heb. 4:15; 7:26; Joh. 3:16; 1Joh. 4:9. ² Mat. 27:46; Gal. 3:13.

Jezus is onze Hogepriester die zichzelf geofferd heeft om zijn kwaliteiten aan zijn geliefden over te dragen. Immers na de opstanding uit de dood maakt Hij hen tot priesters en zij zullen met Hem heersen (Openbaring 20:6). Maar de overdracht van kennis begint publiekelijk op de eerste Pinksterdag. Daarvoor had Hij ook al in een kleine samenkomst zijn discipelen gezegend en de heilige Geest gegeven (Johannes 20:22). Eigenlijk rust elke overdracht van de heilige Geest naar mensen op dit ene offer. Ook tijdens de oudtestamentische periode gebeurde dat op grond van dit ene offer.

Jezus' dood is het beslissende moment in Gods heilsplan. Die dood maakt de weg vrij voor de uitstorting van de heilige Geest, de beloofde Trooster (Johannes 14:7 NGB51). Over die Trooster zegt Hij: *'Hij zal Mij verheerlijken, want Hij zal het uit het mijne nemen en het u verkondigen'* (Johannes 14:14). Hier is dus sprake van die kennisoverdracht. Dit maakt Jezus' dood krachtig en waardevol. Die kennis omvat ook de toorn van God en de vervloeking die wij door onze zonden verdiend hadden. Die kennis wordt relevanter naarmate we Hem leren kennen als onze Verlosser. Verder moeten we bij zijn dood denken aan die graankorrel die sterft om veelvoudig vrucht te kunnen dragen (Johannes 12:24).

Artikel 5

De belofte van het evangelie is nu, dat ieder die in de gekruisigde Christus gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft¹. Aan alle volken en mensen tot wie God naar zijn welbehagen het evangelie zendt, moet zonder onderscheid deze belofte openlijk verkondigd worden met het bevel zich te bekeren en te geloven². ¹ Joh. 3:16; 1Kor. 1:23. ² Mat. 28:19; Hand. 2:38; 16:31.

Het evangelie van de gekruisigde Christus is voor velen aanstootgevend en een dwaasheid. Wie ontvankelijk ervoor is, ziet dat als het werk van de heilige Geest. Christus zond zijn discipelen uit naar alle volken (Matteüs 28:19). Gods welbehagen moeten we dus niet opvatten in beperkende zin. Hij wil immers dat iedereen behouden wordt (2 Petrus 3:9).

Artikel 6

Velen die door het evangelie geroepen zijn, bekeren zich niet en geloven niet in Christus; zij gaan in ongeloof ten onder¹. Maar dit komt niet doordat Christus' offer aan het kruis

gebrekkig of ontoereikend zou zijn; het is hun eigen schuld².

¹ Mat. 22:14; Ps. 95:11. ² Heb. 4:6.

Inderdaad, velen zijn geroepen, maar slechts weinigen uitverkoren (Matteüs 22:14).

Zoiets gold ook al tijdens de oudtestamentische periode. Tijdens de nieuwtestamentische tijd roept God wereldwijd, maar ook dan geven weinigen gehoor.

Desondanks staat er geschreven: *‘Er wacht het volk van God dus nog steeds een sabbatsrust. En wie is binnengegaan in zijn rust, vindt rust na zijn werk zoals God na het zijne’* (Hebreeën 4:9-10). De Studiebijbel in Perspectief zegt over deze rust: *‘In ieder geval grijpt deze rust vooruit op de perfecte rust die door de nabijheid van God zal ontstaan in de nieuwe schepping.’* In dat perspectief veranderen de hier genoemde teksten, want die gelden alleen voor de nieuwtestamentische tijd. In de komende eeuw, in de eeuw waarin de sabbatsrust genoten kan worden omdat dan de Satan er niet meer zal zijn, zullen de volken tot bekering komen. Jesaja voorspreekt daarover: *‘Op deze berg richt de HEER van de hemelse machten voor alle volken een feestmaal aan: uitgelezen gerechten en belegen wijnen, een feestmaal rijk aan merg en vet, met pure, rijpe wijnen. Op deze berg vernietigt hij het waas dat alle volken het zicht beneemt, de sluier waarmee alle volken omhuld zijn. Voor altijd doet hij de dood teniet. God, de HEER, wist de tranen van elk gezicht, de smaad van zijn volk neemt hij van de aarde weg – de HEER heeft gesproken’* (Jesaja 25:6-8).

Artikel 7

Maar allen die echt geloven en door Christus' dood van zonde en ondergang bevrijd en behouden worden, ontvangen deze weldaad alleen op grond van Gods genade¹. Deze genade, die God aan niemand verschuldigd is, heeft Hij hun in Christus van eeuwigheid gegeven. ¹ 2Kor. 5:18; Ef. 2:8, 9.

In het vervolg van 2 Korintiërs 5:18 lezen we: *‘Het is God die door Christus de wereld met zich heeft verzoend: Hij heeft de wereld haar overtredingen niet aangerekend. En ons heeft Hij de verkondiging van de verzoening toevertrouwd’* (2 Korintiërs 5:19).

Voorafgaand aan Efeziërs 2:8-9 lezen we: *‘Zo zal Hij, in de eeuwen die komen, laten zien hoe overweldigend rijk zijn genade is, hoe goed hij voor ons is door Christus Jezus’* (Efeziërs 2:7).

Hier zien we dat in het perspectief van de komende eeuw Gods genade wereldwijd en overweldigend rijk wordt.

Artikel 8

Want dit is het soevereine raadsplan, de genadige wil en het voornemen van God de Vader geweest, dat de levendmakende en reddende kracht van de kostbare dood van zijn Zoon ten goede zou komen aan alle uitverkorenen¹, om alleen hun het rechtvaardigend geloof te schenken en hen daardoor met vaste hand tot het volle heil te brengen. Anders gezegd: God heeft gewild dat Christus door zijn bloedstorting aan het kruis (waarmee Hij aan het nieuwe verbond rechtskracht verleend heeft)² uit alle volken, stammen, geslachten en talen³ met kracht al diegenen - en hen alleen - zou verlossen, die de Vader van eeuwigheid tot het heil uitverkoren en aan zijn Zoon gegeven heeft. God heeft ook gewild dat Christus aan dezen

het geloof zou schenken⁴, dat Hij - evenals de overige reddende gaven van de Heilige Geest - door zijn dood voor hen verworven heeft. God heeft eveneens gewild dat Hij hen door zijn bloed zou reinigen van al hun zonden⁵, zowel van hun erfzonde als van de zonden die zij voor of na het ontvangen van het geloof zouden bedrijven. En ook was het Gods wil dat Hij hen tot het einde toe trouw zou bewaren en hen tenslotte stralend zonder vlek of rimpel voor Zich zou plaats⁶. ¹ Joh. 17:9; Ef. 5:25-27. ² Luc. 22:20; Heb. 8:6. ³ Opb. 5:9. ⁴ Fil. 1:29. ⁵ 1Joh. 1:7. ⁶ Joh. 10:28; Ef. 5:27.

Laten we de verwijsteksten nalopen.

Johannes 17:9: *'Ik bid voor hen. Ik bid niet voor de wereld, maar voor de mensen die U mij hebt gegeven, omdat zij van u zijn.'* Jezus bidt voor de mensen die de Vader Hem gaf. Jezus was in eerste instantie door de Vader gestuurd naar de verloren schapen van Israël. Zie: *'Hij antwoordde: 'Ik ben alleen gezonden naar de verloren schapen van het volk van Israël.'* Maar zij kwam dichterbij, wierp zich voor hem neer en zei: *'Heer, help mij!'* Hij antwoordde: *'Het is niet goed om de kinderen hun brood af te nemen en het aan de honden te voeren.'* Ze zei: *'Zeker, Heer, maar de honden eten toch de kruimels op die van de tafel van hun baas vallen.'* Toen antwoordde Jezus haar: *'U hebt een groot geloof! Wat u verlangt, zal ook gebeuren.'* En vanaf dat moment was haar dochter genezen' (Matteüs 15:24-28).

Efeziërs 5:25-27: *'Mannen, heb uw vrouw lief, zoals Christus de kerk heeft liefgehad en zich voor haar heeft prijsgegeven om haar te heiligen, haar te reinigen met water en woorden en om haar in al haar luister bij zich te nemen, zodat ze zonder vlek of rimpel of iets dergelijks zal zijn, heilig en zuiver'*. Pas na de opstanding uit de dood zal Jezus zijn kinderen stapsgewijs verder vervolmaken. De heiligen binnen de muren van het nieuwe Jeruzalem zullen als eersten aan de beurt zijn. Dus de kerk in de hemelsferen wordt eerst vervolmaakt. Met dat reinigingsproces begint Jezus nu al in het hier en nu. Daarom mogen de mannen daar nu al een voorbeeld aan nemen, terwijl ze mogen weten dat de volmaaktheid zeker komt.

Lucas 22:20: *'Zo nam hij na de maaltijd ook de beker, en zei: 'Deze beker, die voor jullie wordt uitgegoten, is het nieuwe verbond dat door mijn bloed gesloten wordt.'* Jezus sprak deze woorden tijdens de instelling van het heilig avondmaal. Eens zullen alle volken maaltijd met Hem hebben. (Jesaja 25:6-8).

Hebreeën 8:6: *'Maar Jezus is dus aangesteld voor een eerbiedwaardiger dienst, in die zin dat hij bemiddelaar is van een beter verbond, dat zijn wettelijke grondslag heeft gekregen in betere beloften.'* Een beter verbond met betere beloften. Hierin zie ik de dynamiek dat alles nog beter zal worden dan eerder beloofd.

Openbaring 5:9: *'En ze zetten een nieuw lied in: 'U verdient het om de boekrol te ontvangen en zijn zegels te verbreken. Want u bent geslacht en met uw bloed hebt u voor God mensen gekocht uit alle landen en volken, van elke stam en taal. U hebt voor onze God uit hen een koninkrijk gevormd en hen tot priesters gemaakt. Zij zullen als koningen heersen op aarde.'* In Openbaring 20:6 lezen we eveneens dat de heiligen priesters zullen zijn en met Jezus zullen heersen. In dit vers gaat het dan over het Messiaans Vrederijk.

Filippenzen 1:29: *'Aan u is de genade geschonken niet alleen in Christus te geloven, maar ook omwille van hem te lijden.'*

1 Johannes 1:7: *'Maar gaan we onze weg in het licht, zoals hijzelf in het licht is, dan zijn we met elkaar verbonden en reinigt het bloed van Jezus, zijn Zoon, ons van alle zonde.'*

Johannes 10:28: *'Ik geef ze eeuwig leven: ze zullen nooit verloren gaan en niemand zal ze uit mijn hand roven.'*

Efeziërs 5:27: *'en om haar in al haar luister bij zich te nemen, zodat ze zonder vlek of rimpel of iets dergelijks zal zijn, heilig en zuiver.'*

Artikel 8 begint met de woorden **'want dit is het soevereine raadsplan'**. Deze woorden geven de indruk dat Gods raadsplan in de woorden die volgen te beschrijven is. Niets is minder waar, want God werkt in stappen. Vanuit het oudtestamentische kader kon men bij Jezus' geboorte moeilijk afleiden wat er allemaal tijdens de nieuwtestamentische tijd stond te gebeuren. Zo kunnen we nu vanuit de bijbelse kaders, zowel vanuit het Oude- als het Nieuwe Testament, moeilijk ons een voorstelling maken wat er gaat gebeuren zodra Jezus terugkomt. Dat perspectief laat zich moeilijk invullen. Op hoofdlijnen is er wel veel over te zeggen. Een deel ervan is al gezegd en er komt nog meer. Maar wat in dit artikel het soevereine raadsplan wordt genoemd, verdisconteert niet wat er in de komende eeuw, tijdens het Messiaans Vrederijk, staat te gebeuren.

Artikel 9

Dit raadsplan dat voortkomt uit Gods eeuwige liefde voor de uitverkorenen, is van het begin van de wereld tot vandaag toe met kracht vervuld en zal ook voortaan vervuld worden, ondanks de tegenstand van de poorten van het dodenrijk¹. Zo zullen de uitverkorenen - ieder op zijn tijd - bijeen vergaderd worden en zal er altijd een kerk van gelovigen zijn, die gefundeerd is in Christus' bloed². Zij heeft Christus, haar verlosser, die voor haar, als een bruidegom voor zijn bruid, aan het kruis zijn leven gegeven heeft³, standvastig lief, zij dient Hem met volharding en prijst Hem nu en in alle eeuwigheid. Amen. 1 Mat. 16:18. 2 Joh. 11:52; 1Kon. 19:18. 3 Ef. 5:25.

De verwijsteksten vertellen:

Matteüs 16:18: *En ik zeg je: 'jij bent Petrus, de rots waarop ik mijn kerk zal bouwen, en de poorten van het dodenrijk zullen haar niet kunnen overweldigen.'*

Johannes 11:52: *'en niet alleen voor het volk, maar ook om de verstrooide kinderen van God bijeen te brengen.'*

1 Koningen 19:18: *'Ik zal in Israël niet meer dan zeventuizend mensen in leven laten, alleen degenen die niet voor Baäl hebben geknield en hem niet hebben gekust.'*

Efeziërs 5:25: *'Mannen, heb uw vrouw lief, zoals Christus de kerk heeft liefgehad en zich voor haar heeft prijsgegeven'*

Hier wordt gesproken over Gods liefde voor de uitverkorenen. Wie zijn die uitverkorenen? Natuurlijk in eerste instantie Gods eigen volk, Gods oogappel. Maar daarvan ook niet iedereen. Niet zij die voor Baäl hebben geknield.

Gods hart is groter dan ons verstand. Want eerder lasen we: Overeenkomstig dat besluit vermurwt Hij in zijn genade de harten van de uitverkorenen, hoe hard die ook zijn, en buigt Hij ze om te geloven (1^e hoofdstuk, artikel 6). Dus uiteindelijk kan niemand God iets in de weg leggen. Hij verkiest en Hij heeft zoveel geduld, omdat Hij wil dat iedereen behouden wordt (2 Petrus 3:9).

Veroordeling van de dwalingen

Na deze uiteenzetting van de rechtzinnige leer veroordeelt de synode de dwalingen van hen die het volgende leren:

1. God de Vader heeft zijn Zoon ertoe bestemd, aan het kruis te sterven, zonder dat daaraan een vast raadsbesluit ten grondslag lag om ook iemand te redden die Hij bij name kende. Zelfs al zou dus de verlossing die Christus heeft verdiend, nooit het persoonlijk eigendom van een mens zijn geworden, dan was geen enkele afbreuk gedaan aan de noodzaak, het nut en de waarde van wat Christus door zijn dood verdiend heeft. Deze zouden in elk opzicht volmaakt, volledig en onaangetast blijven.

Deze bewering betekent een belediging voor de wijsheid van de Vader en de verdienste van Jezus Christus en zij is in strijd met de Schrift. Want onze Verlosser zegt: *Ik zet mijn leven in voor de schapen en Ik ken ze* (Joh. 10:15, 27). En de profeet Jesaja zegt over de Verlosser: *Wanneer hij zichzelf ten schuldoffer gesteld zal hebben, zal hij nakomelingen zien en een lang leven hebben en het voornemen van de HERE zal door zijn hand voortgang hebben* (Jes. 53:10). Tenslotte ontkracht deze bewering het artikel van de geloofsbelijdenis, waarin wij belijden *een heilige, algemene, christelijke kerk*.

Er is vreugde in de hemel zodra iemand tot inkeer komt (Lucas 15:7). Met name de engelen verheugen zich: *'Zo, zeg ik u, heerst er ook vreugde onder de engelen van God over één zondaar die tot inkeer komt'* (Lucas 15:10). Die vreugde is kleiner, zo mogen we veronderstellen, bij een enkele bekeerling en krijgt zijn climax zodra iedereen zich bekeerd. Ik denk dan ook dat God daarop uit is.

2. Het doel van de dood van Christus is niet geweest dat Hij het nieuwe verbond van de genade daadwerkelijk door zijn bloed rechtskracht zou verlenen. Nee, het was alleen maar de bedoeling dat Hij voor de Vader formeel het recht zou verwerven om opnieuw met de mensen een verbond te sluiten, dat - al naar 't God believen zou - een verbond van genade of van werken zou kunnen zijn.

Dit is in strijd met de Schrift, die leert dat Christus Borg en Middelaar is geworden van een beter verbond, namelijk het nieuwe. Zij leert ook dat een testament pas van kracht is, wanneer iemand gestorven is¹. ¹ Heb. 7:22; 9:15, 17.

Het belangrijkste doel van Christus' dood is geweest dat Hij daarna gerechtigd was om de Trooster, de heilige Geest, te sturen (Johannes 14:25-26 NBG51). Die heilige Geest verbindt de gelovigen met hun hoofd Jezus Christus. Door die verbinding vindt er vernieuwing plaats. Want: *'Wie mijn lichaam eet en mijn bloed drinkt, blijft in mij en ik blijf in hem'* (Johannes 6:56).

3. Christus heeft door zijn voldoening voor niemand met zekerheid het behoud verdiend, evenmin als het geloof, waardoor deze voldoening van Christus iemands deel wordt en hem metterdaad tot behoud strekt. Christus heeft de Vader alleen maar de mogelijkheid gegeven of Hem ten volle bereidwillig gemaakt om met de mensen een nieuw begin te maken en nieuwe voorwaarden, welke dan ook, voor te schrijven. Het voldoen aan deze voorwaarden zou dan van de vrije wil van de mens afhangen. Zodoende zou het mogelijk geweest zijn dat of niemand of iedereen aan die voorwaarden voldeed.

Zij die dit leren hebben wel een erg lage dunk van de dood Christus en zij hebben totaal geen oog voor de voornaamste vrucht of weldaad die door deze dood verkregen is. Zij diepen de ketterij van Pelagius weer op uit de hel.

Door de zondeval is van de vrije wil eigenlijk niets meer overgebleven. Alleen door Gods algemene genade blijft de mens aanspreekbaar. Zo sprak God Kaïn aan en waarschuwde hem. Kaïn had God kunnen gehoorzamen en die positieve reactie zouden we dan aan God moeten toeschrijven. Maar daarover later meer.

4. Het nieuwe verbond van de genade, dat God de Vader door de dood van Christus met de mensen heeft kunnen sluiten, bestaat niet hierin dat wij door het geloof, voor zover het de verdienste van Christus aanneemt, voor God gerechtvaardigd en behouden worden. Nee, het bestaat hierin, dat God ervan afziet om volkomen gehoorzaamheid aan de wet te eisen. Hij beschouwt het geloof zelf en de gehoorzaamheid van het geloof - hoe onvolmaakt ook - als de volmaakte gehoorzaamheid aan de wet. Hij acht ze in zijn genade waard om met het eeuwige leven beloond te worden.

Zij die dit leren, spreken de Schrift tegen: *Zij worden om niet gerechtvaardigd uit zijn genade, door de verlossing in Christus Jezus. Hem heeft God voorgesteld als zoenmiddel door het geloof, in zijn bloed* (Rom. 3:24, 25). Zij voeren met de goddeloze Socinus een nieuwe en vreemde leer in over de rechtvaardiging van de mens voor God, in strijd met het eenparig gevoelen van heel de kerk.

Jezus zal na zijn terugkomst alles recht zetten. Elke gelovige zal dan vervolmaakt worden. In die volmaakte staat staan wij dan pas recht voor God. We zullen van aangezicht tot aangezicht met God kunnen spreken zoals eens Mozes dat meemaakte (Exodus 33:11). Adam en Eva wandelden met God in het paradijs. Wij zullen met God wandelen over de straten van zuiver goud in het nieuwe Jeruzalem.

5. Alle mensen zijn door God aangenomen, zodat zij met God verzoend zijn en delen in de genade van het verbond. Daarom is niemand vanwege de erfzonde aan het eeuwig oordeel onderworpen en ook zal niemand daarom veroordeeld worden. Alle mensen zijn vrij van de schuld van deze zonde.

Deze gedachte strijdt tegen de Schrift, die zegt dat wij *van nature kinderen des toorns zijn* (Ef. 2:3).

Van nature zijn we weliswaar kinderen des toorns maar tegelijkertijd ook kinderen van de belofte. In elk geval van de moederbelofte, die al voor een groot deel in Jezus Christus vervuld is. Na Jezus' terugkomst zal Hij satan definitief verslaan en door ons dan verder te volmaken zullen we totaal verzoend worden met God.

6. God heeft, voor zover het aan Hem ligt, aan alle mensen de weldaden die door de dood van Christus verkregen worden, in gelijke mate willen schenken. Wanneer sommigen aan de vergeving van de zonden en het eeuwige leven deel krijgen en anderen niet, hangt dit verschil af van de vrije wil, die ingaat op de genade, welke zonder onderscheid aangeboden wordt. Het genoemde verschil hangt niet af van een bijzondere gave van Gods barmhartigheid, die zo krachtig in de mensen zou werken, dat dezen zich - in tegenstelling tot anderen - die genade eigen zouden maken.

Zij die dit leren, misbruiken het onderscheid tussen verwerving en toepassing van het heil, om zo bij argeloze en onervaren mensen deze mening ingang te doen vinden. Terwijl zij doen alsof zij dit onderscheid op een juiste manier naar voren brengen, proberen zij intussen het volk het dodelijke gif van de pelagiaanse dwalingen toe te dienen.

Al direct na de zondeval komt God met de moederbelofte. God anticipeert vanaf dat moment op het resultaat van die belofte. Eva wordt moeder van alle levenden. Kaïn blijkt aanspreekbaar te zijn, maar gehoorzaamt niet. Daarin zie ik dat de vrije wil door de zondeval is aangetast. Kaïn had naar God kunnen luisteren, maar deed het niet (Genesis 4:6-7). Daarna ging het met Kaïns nageslacht van kwaad tot erger. Na de geboorte van Enos, de eerste zoon van Set, werd de naam van de HEER aangeroepen (Genesis 4:26). Henoeh wandelde met God. Die tweedeling na de zondeval zal blijvend zijn tot aan Jezus' terugkomst. Totdat Jezus de satan definitief zal verslaan

7. Christus kon en moest niet sterven voor hen die God zo bijzonder liefheeft en tot het eeuwige leven heeft uitverkoren. Hij is dan ook niet voor hen gestorven, want zulke mensen hebben de dood van Christus niet nodig.

Zij die dit leren, spreken de apostel tegen, dat de Zoon van God *mij heeft liefgehad en Zich voor mij heeft overgeleverd* (Gal. 2:20). Evenzo: *Wie zal uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardigt; wie zal veroordelen? Christus Jezus is de gestorvene, namelijk voor hen* (Rom. 8:33, 34). En de Verlosser zegt zelf: *Ik zet mijn leven in voor de schapen* (Joh. 10:15). En: *Dit is mijn gebod, dat gij elkaar liefhebt, gelijk Ik u heb liefgehad. Niemand heeft grotere liefde, dan dat hij zijn leven inzet voor zijn vrienden* (Joh. 15:12, 13).

Aanvullend: Jezus is de eersteling die uit de dood is opgestaan (1 Kor. 15:20 HSV). Jezus vergeleek zichzelf met de graankorrel die moest sterven om veel vrucht te kunnen dragen (Johannes 12:24). Het sterven van Jezus is zo een noodzakelijke stap in Gods heilsplan.

HET DERDE EN VIERDE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De verdorvenheid van de mens en zijn bekering tot God

Artikel 1

De mens is oorspronkelijk naar het beeld van God geschapen¹. Hij was in zijn verstand gesierd met ware en heilzame kennis van zijn Schepper en van de geestelijke dingen; in zijn wil en hart met gerechtigheid; in al zijn verlangens met zuiverheid. Hij was dus volkomen heilig. Maar op het ingeven van de duivel is hij uit eigen vrije wil van God afgeweken en daardoor heeft hij zich van deze uitnemende gaven beroofd². In plaats daarvan heeft hij over zich gehaald, wat zijn verstand betreft, blindheid, verschrikkelijke duisternis en een onbetrouwbaar en verdorven oordeel; wat zijn wil en hart aangaat, slechtheid, opstandigheid en hardnekkigheid; en bovendien in al zijn verlangens onzuiverheid³. ¹ Gen. 1:26, 27. ² Gen. 3:1-7. ³ Ef. 4:17-19.

In Genesis lezen we dat het met de gevallen mens al snel bergafwaarts ging. Het ging van kwaad tot erger. God kreeg spijt dat Hij de mens geschapen had (Genesis 6:6). Met Noach maakte God een nieuwe start, maar al snel dronk Noach te veel. Daar ging het ook snel weer van kwaad tot erger. De mens bouwde een toren, wat God opvatte als verzet tegen zijn plannen. Hij strafte hen met de spraakverwarring (Genesis 11:1-8). Gods verbond met Abraham, Isaac en Jacob werkte met vallen en opstaan wel goed uit. Gods Geest veranderde al die mensen waarmee God zijn heilsplan uitvoerde. Daardoor ontstaat er een iets genuanceerder beeld. God liet niet iedereen vallen in gelijke mate.

Artikel 2

Zoals de mens was na de val, zo werden ook zijn kinderen: de verdorven mens bracht verdorven kinderen voort¹. Op deze wijze is naar Gods rechtvaardig oordeel de verdorvenheid van Adam gekomen over al zijn nakomelingen - uitgezonderd alleen Christus² - en dit niet door navolging, zoals de pelagianen vroeger beweerden, maar door voortplanting van de verdorven natuur. ¹ Job 14:4; Ps. 51:7. ² Rom. 5:12; Heb. 4:15.

Direct na de val begon God te werken aan enig herstel. Dat zien we aan het offer dat Abel bracht. God nam dat aan (Genesis 4:4). Dat zien we ook aan het feit dat God wandelde met Henoah (Genesis 5:22). Iets van Gods goedheid zien we ook bij de nakomelingen van Kaïn. Allereerst gaf God Kaïn veel kinderen en al snel begon hij een stad te bouwen (Genesis 4:17). Daarna lezen we over zijn nageslacht: *'Ada bracht Jabal ter wereld; hij werd de stamvader van hen die in tenten leven en vee houden. Zijn broer heette Jubal; hij werd de stamvader van*

allen die op de lier of de fluit spelen. Ook Silla bracht een zoon ter wereld, Tubal-Kaïn; hij was smid en werd de stamvader van allen die brons en ijzer bewerken.' (Genesis 4:20-22)

Kortom, God onthield na de val de mensen zijn zegen niet. Des te erger is het dat het toch van kwaad tot erger ging en dat de zondvloed noodzakelijk werd. God maakte een nieuw begin met Noach, maar ook dat liep al snel mis. Daarna maakte God een nieuw begin met Abraham, Isaac en Jacob. God sprak deze aartsvader direct aan en bij deze aartsvaders zien wij dat door toedoen van God hun geloof met de jaren groeide. Zo legde God zelf de basis voor zijn heilsplan.

Artikel 3

Daarom worden alle mensen in zonde ontvangen: Gods toorn rust al op hen, wanneer zij geboren worden¹. Zij zijn niet in staat ook maar iets voor hun behoud te doen, maar zij zijn uit op het kwaad, dood in zonden en slaven van de zonde². Zij willen noch kunnen terugkeren tot God en evenmin kunnen zij in hun verdorven natuur verbetering brengen of zich daarop richten, zonder de genade van de Heilige Geest, die opnieuw geboren doet worden³. ¹ Ef. 2:3. ² Ef. 2:1; Rom. 6:16, 17. ³ Joh. 3:3, 5, 6; Tit. 3:5.

Gods toorn is alleen maar te begrijpen in het totale licht van zijn heilsplan. God sloot zijn verbond met Israël. Israël werd Gods oogappel. Gods verbond met Israël bestrijkt als we terugkijken al meerdere eeuwen. Als we vooruitkijken komen daar nog eens eeuwen bij: *'Zo zal Hij, in de eeuwen die komen, laten zien hoe overweldigend rijk zijn genade is, hoe goed Hij voor ons is door Christus Jezus'* (Efeziërs 2:7). In die komende eeuwen zal heel Israël worden gered (Romeinen 11:26). Dit totale plaatje, in het complete perspectief van al Gods beloften, maakt Gods toorn tot een onderdeel van zijn het totale heilsplan. God laat zijn toorn ook meewerken ten goede. Die toorn kunnen wij niet van ons afwenden, dat heeft Jezus Christus in principe al gedaan. Met zijn kruisoffer droeg Hij Gods toorn weg. In principe, omdat blijft gelden *het reeds* en *het nog niet*. Na Jezus' terugkomst en nadat Hij alles zal hebben recht gezet en teruggegeven heeft in Gods handen (1 Korintiërs 15:22-28), zal er geen sprake meer zijn van Gods toorn. Dan zal iedereen Hem loven en aanbidden.

Artikel 4

Wel is er na de zondeval nog iets van het licht der natuur in de mens overgebleven. Hierdoor behoudt hij enige kennis van God, van de natuurlijke dingen, van het onderscheid tussen wat past en niet past en ook geeft hij er wel enigszins blijk van zich fatsoenlijk en ordelijk te willen gedragen¹. Maar de mens kan door dit licht der natuur beslist niet tot heilbrengende kennis van God komen en zich tot Hem bekeren; hij kan immers niet eens in het dagelijkse leven dit licht op de juiste manier gebruiken. Sterker nog, hij vertroebelt het - wat dit licht ook wezen mag - op allerlei manieren en hij houdt het in ongerechtigheid ten onder². Daarom wordt hem elke verontschuldiging tegenover God ontnomen. ¹ Rom. 1:19, 20; 2:14, 15. ² Rom. 1:18, 20.

Na de zondeval is er nog iets van het licht der natuur in de mens overgebleven. Daarnaast denk ik aan Gods algemene genade. We lezen immers: *'Hij laat zijn zon immers opgaan over goede en slechte mensen en laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen'*

(Matteüs 5: 45). God laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Als ik dit doortrek dan denk ik: God geeft zijn algemene genade aan de wereld op een identieke manier als Hij aan de volkeren de regen geeft. De een krijgt meer regen dan de ander. Zo geeft God aan het ene volk meer dan aan het andere. Er zijn volken die redelijk vreedzaam zijn en andere die afschuwelijk gewelddadig zijn. Maar ook dit kan wisselen. De wereldgeschiedenis kent tal van wrede revoluties en oorlogen. Het lijkt er dan op dat God zijn handen iets terugtrekt; minder algemene genade geeft. Dat zou de volken bewust kunnen maken van een zekere sturing van Boven.

Ik elk geval weten we dat tijdens Jezus' kruisiging God zich helemaal terugtrok. Daardoor kwam het ultieme kwaad aan het licht. Tegen deze zeer donkere achtergrond mogen we Gods heldere licht van liefde en genade zien opmerken.

Artikel 5

Wat geldt van het licht der natuur, geldt in dit opzicht ook van de wet van de Tien Geboden, die God door Mozes in het bijzonder aan de joden gegeven heeft. Want de wet legt wel de grootheid van de zonde bloot en ze overtuigt de mens steeds meer van zijn schuld¹, maar zij wijst het redmiddel niet aan en ook geeft zij geen kracht om uit deze ellende te komen. En doordat zij door het vlees krachteloos geworden is en de overtreder onder de vloek laat blijven, kan de mens door de wet de heilbrengende genade niet verkrijgen². 1 Rom. 7:10, 13. 2 Rom. 8:3; 3:19, 20; 2Kor. 3:6, 7.

Terwijl God de Tien Geboden gaf, was Hij zelf aanwezig. God sprak met Mozes. God was overdag aanwezig in een wolkkolom en 's nachts in een lichtende vuurkolom (Exodus 13:21). Kortom, de Redder was aanwezig. Tijdens de hele oudtestamentische periode die daarop volgde, moest men de uittocht uit Egypte gedenken. Geloof in die Redder zal mee bepalend zijn geweest voor het verkrijgen van de heilbrengende genade. Dat kon de wet op zichzelf alleen niet doen.

Artikel 6

Wat dan het licht der natuur en de wet niet tot stand kunnen brengen, dat doet God door de kracht van de Heilige Geest en door het woord of de bediening van de verzoening: het evangelie van de Messias¹. Het heeft God behaagd de gelovigen zowel onder het oude als onder het nieuwe verbond daardoor te behouden². 1 2Kor. 5:18, 19. 2 1Kor. 1:21.

Soms komt iemand tot bekering door een directe ingreep van God. Ik denk dan bijvoorbeeld aan Paulus (Handeling 9:1-31) en aan de gevangenisbewaarder uit Filippi (Handelingen 16:25-34). Hierin mogen we Gods soevereine handelingen opmerken. Zo'n directe ingreep krijgt vaak binnen de gemeenschap van heiligen een vervolg, waarbij de Heilige Geest en de bediening van Gods Woord betrokken zijn.

Artikel 7

Nu onder het nieuwe verbond het onderscheid tussen de volken is opgeheven, heeft God het heilgeheim van zijn wil aan meer mensen geopenbaard dan onder het oude verbond¹. De

grond voor dit verschil moet men niet hierin zoeken, dat het ene volk voortreffelijker is dan het andere of het licht der natuur beter gebruikt, maar in het soevereine welbehagen en de onverdiende liefde van God². Daarom moeten zij aan wie zo'n grote genade te beurt valt - zonder dat zij het verdienen, ja zelfs tegen al wat zij verdienen in - haar met een nederig en dankbaar hart erkennen. Maar ten aanzien van de anderen, wie deze genade niet te beurt valt, moeten zij, met de apostel, de strengheid en rechtvaardigheid van Gods oordelen aanbidden en die in geen geval nieuwsgierig onderzoeken³. 1 Ef. 1:9; 2:14; Kol. 3:11; Rom. 2:11. 2 Mat. 11:26. 3 Rom. 11:22, 33; Opb. 16:7.

De verwijstekst Efeziërs 1:8b-10 zegt: *'Hij heeft ons in al zijn wijsheid en inzicht dit mysterie onthuld: zijn voornemen om met Christus de voltooiing van de tijd te verwezenlijken en zijn besluit om alles in de hemel en op aarde onder één hoofd bijeen te brengen, onder Christus.'* God onthult hier een mysterie. Zijn voornemen is om met Christus de voltooiing van de tijd te verwezenlijken. Die voltooiing van de tijd vindt zijn einde op het moment dat we geen zonn meer nodig hebben (Openbaring 22:5). Dat is het moment nadat Jezus alles en allen heeft teruggelegd in de handen van zijn Vader (1 Korintiërs 15:22-28) en God bij de mensen komt wonen (Openbaring 21:3).

De verwijstekst Efeziërs 2:14 ev. zegt: *'Want hij is onze vrede, hij die met zijn dood de twee werelden één heeft gemaakt, de muur van vijandschap ertussen heeft afgebroken en de wet met zijn geboden en voorschriften buiten werking heeft gesteld, om uit die twee in zichzelf één nieuwe mens te scheppen. Zo bracht hij vrede en verzoende hij door het kruis beide in één lichaam met God, door in zijn lichaam de vijandschap te doden. Vrede kwam hij verkondigen aan u die ver weg was en vrede aan hen die dichtbij waren: dankzij hem hebben wij allen door één Geest toegang tot de Vader.'* Jezus heeft de muur van vijandschap tussen Joden en heidenen in principe afgebroken. Zowel Joden als heidenen worden door Jezus' kruisoffer verzoend met God. Jezus schiep uit die twee in zichzelf één nieuwe mens (oftewel: één nieuwe mensheid).

In deze beide verwijsteksten zien we dat God zijn heilsgeheimen met mensen deelt. God onthult hier een groot mysterie. Hij brengt alles in de hemel en op aarde onder één hoofd samen, onder Christus. Daartoe heeft Hij als eerste stap de muur tussen de Joden en de heidenen afgebroken, om hen ook door het kruis onder dat ene hoofd, Christus, samen te brengen. Deze heilsgeheimen heeft God kennelijk aan wijzen en verstandigen verborgen gehouden, maar aan eenvoudige mensen onthuld. De verwijstekst Matteüs 11:25-26 zegt daarover: *'In die tijd zei Jezus ook: 'Ik loof u, Vader, Heer van hemel en aarde, omdat u deze dingen voor wijzen en verstandigen verborgen hebt gehouden, maar ze aan eenvoudige mensen hebt onthuld. Ja, Vader, zo hebt u het gewild.'*

Dit is wel onthullend. God onthult zijn heilsgeheimen en deze worden uiteindelijk opgeschreven in de Bijbel. De eenvoudige mensen begrijpen het, maar de wijzen en verstandigen kunnen er niets mee.

Het kan zijn dat de alverzoening zo'n heilsgeheim is. Efeziërs 1:8b-10 is als zodanig te lezen. Maar daar moeten we verder niet moeilijk over doen, want als Jezus terugkomt dan zal alles aan het licht komen. Het feit dat sommige wijzen en verstandigen die geheimen niet begrijpen, kan een bedoeling hebben. Kijk maar eens naar de orthodoxe Joden. God heeft een sluier over hen gelegd (2 Korintiërs 3:13-14), en aan hen de verantwoordelijkheid

gegeven die sluier zelf weg te nemen (2 Korintiërs 3:16). Zo kan het ook zijn met Gods heilsgeheimen. Verstandigen en wijzen worden opgeroepen om die materie dieper te doordenken en zelf alles verder te onderzoeken. Er kan dan een moment komen dat er helderheid ontstaat doordat de sluier verdwijnt.

Gods grote genade komt bij de alverzoening in een groter perspectief te staan. God selecteert in het hier en nu zijn strijders: priesters, koningen en rechters, om in de komende eeuw de hele wereld aan zich te onderwerpen en om alles recht te zetten. Tussen al die strijders zijn ook opbouwwerkers nodig, want de nieuwe hemel en de nieuwe aarde zal worden uitgebouwd tot een paradijs voor iedereen. Ook buiten de poorten van het nieuwe Jeruzalem zal dit plaatsvinden.

We mogen God dankbaar zijn voor de voorbereidende werken in het hier en nu. We mogen uitzien naar Jezus' terugkomst en het opstaan uit de dood van iedereen. Wie zich nu al ingeschakeld weet in het werk van Gods koninkrijk, zal in de komende eeuw dat mogen voortzetten.

Artikel 8

Allen die door het evangelie worden geroepen, worden in volle ernst geroepen. Want God laat in zijn Woord in volle ernst en ondubbelzinnig zien wat Hem aangenaam is: dat zij die geroepen worden, tot Hem komen. Even echt gemeend belooft Hij allen die tot Hem komen en geloven, de rust voor hun ziel en het eeuwige leven¹. 1 Mat. 22:4; Opb. 22:17; Joh. 6:37; Mat. 11:28, 29.

Tijdens de oudtestamentische periode riep God in volle ernst alle Israëlieten. Met vallen en opstaan zien wij velen van hen in geloof zijn gestorven, maar ook velen zijn de afgoden gaan dienen of keerden zich tegen God en zijn in die toestand gestorven. Na Eli kwam Samuel. Na het falen van Saul kwam David. We zien dat hoe dan ook God zijn heilsplan realiseert, als de ene mens het laat afweten, gaat Hij met een ander verder. God roept in volle ernst, en na de opstanding uit de dood zal blijken hoe ernstig God aan iemand getrokken heeft.

Artikel 9

Velen die door de bediening van het evangelie geroepen zijn, komen niet en worden niet bekeerd¹. Dit is niet te wijten aan het evangelie of aan Christus, die door het evangelie aangeboden wordt, evenmin aan God, die door het evangelie roept en zelfs verschillende gaven schenkt aan de mensen die Hij roept². De schuld ligt bij henzelf: sommigen zijn achteloos en nemen het Woord des levens niet aan; anderen nemen het wel aan, maar laten het niet toe in hun hart en daardoor keren zij zich weer af na de vluchtige blijdschap van het tijdelijk geloof; nog anderen verstikken het zaad van het Woord onder de dorsen van de zorgen en genoegens van de wereld en brengen geen vruchten voort. Dit leert onze Verlosser in de gelijkenis van het zaad³. 1 Mat. 22:1-4; 11:20-24. 2 Mat. 23:37. 3 Mat. 13:18-23.

Het geloof moet telkens gevoed worden door het horen van het evangelie en het gebruiken van de sacramenten. Met name het eten van het brood en het drinken van de wijn ter

gedachtenis van Jezus' kruisdood in de verwachting van zijn terugkomst, voeden het geloof. Wie daaraan niet deelneemt, komt los van de wijnstok (Johannes 15:1-8), komt los van de voedingsbron van het leven.

Artikel 10

Anderen die door de bediening van het evangelie geroepen zijn, komen wel en worden bekeerd. Dit moet men niet aan de mens toeschrijven¹, alsof hij zich door zijn vrije wil zou onderscheiden van anderen aan wie even grote of voldoende genade tot geloof en bekering geschonken is (zoals de hoogmoedige ketterij van Pelagius zegt). Men moet dit aan God toeschrijven: evenals Hij de zijnen van eeuwigheid in Christus heeft uitverkoren, roept Hij hen in dit leven met kracht, schenkt hun geloof en bekering, verlost hen uit de macht van de duisternis en brengt hen over in het rijk van zijn Zoon². God doet dit alles, opdat zij de grote daden zouden verkondigen van Hem die hen uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht, en opdat zij niet in zichzelf, maar in de Here zouden roemen, zoals de geschriften van de apostelen op tal van plaatsen getuigen³. 1 Rom. 9:16. 2 Kol. 1:13; Gal. 1:4; 1Pet. 2:9. 3 1Kor. 1:31; 2Kor. 10:17; Ef. 2:8, 9.

Welke rol speelt de vrije wil bij het geloven en het blijven in het geloof? Eerst een heel andere vraag: Wie heeft de tabernakel gemaakt? In Exodus 31:2-5 lezen we daarover: *'De HEER zei tegen Mozes: 'Ik heb mijn keuze laten vallen op Besaleël, de zoon van Uri, de zoon van Chur, uit de stam Juda. Ik heb hem uitzonderlijke talenten geschonken, wijsheid, vakmanschap en inzicht op allerlei gebied: hij kan ontwerpen maken en ze in goud, zilver, koper en brons uitvoeren, hij kan stenen snijden en zetten en hout bewerken en hij beheerst ook allerlei andere vaardigheden.'* In Hebrëeën 3:4 lezen we verder: *'Elk huis heeft zijn bouwer, maar God is de bouwer van alles.'* In die zin mogen we zeggen dat God de tabernakel heeft gebouwd. Het een sluit het andere niet uit. De bekering van een mens is Gods werk, maar Hij schakelt de mens daarbij wel in. Met de vernieuwing van de mens, wordt in zekere zin ook de vrije wil in ongeveer diezelfde mate vernieuwd. Die vernieuwing kan al plaatsvinden door Gods algemene genade. De meer krachtige vernieuwing door de heilige Geest laat tal van vruchten zien: 'liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof (Galaten 5:22-23). Die vruchten worden gedragen door een vrije wil, die ongeveer in diezelfde mate een vrucht is van de heilige Geest.

Pas na de opstanding uit de dood zullen de gelovigen volmaakt worden, compleet met een eigen vrije wil. In het hier en nu zien we al iets ontstaan wat in zijn volheid nog komt. Het is in het algemeen een teer gebeuren, een teer plantje. Maar God is soeverein en Hij laat bij diverse uitverkorenen dit plantje steviger wortelen.

Artikel 11

Wanneer God dit welbehagen in de uitverkorenen uitvoert en in hen de ware bekering tot stand brengt, laat Hij hun niet alleen het evangelie door middel van de prediking horen en hun verstand door de Heilige Geest zo sterk verlichten, dat zij goed begrijpen en onderscheiden wat Gods Geest hun wil leren¹. Maar Hij dringt ook door tot in het diepst van de mens met de krachtige werking van diezelfde Geest, die wedergeboorte werkt²; Hij opent

het gesloten hart³, Hij maakt het harde zacht, Hij besnijdt het onbesnedene⁴, Hij vernieuwt de wil: van dood maak Hij hem levend, van slecht goed, van onwillig gewillig, van weerbarstig gehoorzaam. Hij brengt de wil zover en geeft deze zoveel kracht, dat hij als een goede boom vruchten van goede werken kan voortbrengen⁵. 1 Heb. 6:4, 5; 1Kor. 2:10. 2 Heb. 4:12. 3 Hand. 16:14. 4 Jer. 4:4. 5 Mat. 7:18.

De ware bekering laat in zwakke mensen een zwak licht zien. Volgens de catechismus Zondag 33 bestaat de ware bekering uit het afsterven van de oude en het opstaan van de nieuwe mens. Zondag 24 zegt zelfs dat onze beste werken in dit leven allemaal onvolmaakt en met zonden bedekt zijn. In dit leven wordt van die vernieuwing beslist iets zichtbaar, al is het met vallen en opstaan. In het perspectief van het komende leven in de komende eeuw mogen we weten dat God dit zal afmaken.

De ware bekering zie ik vooral bij de elf apostelen en bij Paulus. Om meer heiligen te noemen gaat mij als protestant moeilijk af. Uiteraard zijn er velen, maar ik geloof niet dat onze aandacht daar naar toe moet uitgaan. Wat God in de apostelen heeft verricht, is voldoende. Na de opstanding uit de dood zullen we de verhalen van alle heiligen horen en God verheerlijken om de werken die Hij door de heilige Geest in hen heeft gedaan.

Artikel 12

Dit is de wedergeboorte, de vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking uit de dood en levendmaking, die God zonder ons in ons tot stand brengt en waarover in de Schrift zo indrukwekkend gesproken wordt¹. God brengt deze wedergeboorte niet tot stand door alleen te laten prediken of een appel op ons te doen. Zij geschiedt niet op zo'n manier dat de mens, wanneer God voor zijn deel het werk voltooid heeft, nog steeds bij machte is al dan niet wedergeboren en bekeerd te worden. Nee, het is een volstrekt bovennatuurlijke, zeer krachtige en tegelijk zeer liefdevolle, wonderbare, verborgen en onuitsprekelijke werking. Deze is naar het getuigenis van de Schrift, die ingegeven is door dezelfde God die dit bewerkt, niet minder krachtig dan zijn werk bij de schepping of de opwekking van doden². Daardoor worden allen bij wie God op deze bewonderenswaardige wijze in het hart werkt, volstrekt zeker en met kracht wedergeboren en gaan zij metterdaad geloven. En wanneer de wil vernieuwd is, wordt hij niet alleen door God geleid en bewogen; maar door God in beweging gebracht, werkt hij ook zelf³. Daarom wordt terecht gezegd dat de mens zelf gelooft en zich bekeert door de genade, die hij ontvangen heeft. 1 Joh. 3:3; 2Kor. 4:6; 5:17; Ef. 5:14. 2 Joh. 5:25; Rom. 4:17. 3 Fil. 2:13.

Wanneer heeft God voor zijn deel het werk voltooid? In catechismus Zondag 22 lezen we: *'Evenals ik nu al het begin van de eeuwige vreugde in mijn hart voel, zal ik na dit leven volkomen heerlijkheid bezitten, die geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord en die in geen mensenhart is opgekomen, en wel om God daarin eeuwig te prijzen'*. In dit leven smaken we slechts een begin van de eeuwige vreugde. Na de opstanding uit de dood zullen we Gods heerlijkheid in al zijn grootsheid gaan zien. God voltooit bij ons een groot deel van zijn werk pas na onze opstanding uit de dood. Pas dan zal Hij ons vervolmaken.

Dit gegeven maakt het lezen van bovenstaand artikel lastig. De wedergeboorte omvat het afleggen van de oude mens en het aandoen van de nieuwe mens. Omdat we in het hier en

nu niet volmaakt zullen worden, zal dat na de opstanding uit de dood plaatsvinden. Ik denk dat het meeste uit bovenstaand artikel betrekking heeft op wat God na de opstanding uit de dood onwederstandelijk zal bewerken.

Artikel 13

Hoe dit in zijn werk gaat, kunnen de gelovigen in dit leven niet volledig begrijpen¹. Intussen vinden zij rust in de wetenschap en ervaring, dat zij door deze genade van God van harte geloven en hun Verlosser liefhebben². ¹ Joh. 3:8. ² Rom. 10:9.

Gelovigen hebben in dit leven niet het volledige begrip over wat er in de komende eeuw staat te gebeuren. Zo had Gods volk levend onder het Oude Testament geen volledig begrip over wat er met de eerste komst van de Messias stond te gebeuren.

Artikel 14

Het geloof is dus een gave van God¹. Dat wil niet zeggen dat God het de mens aanbiedt, die met dit aanbod vervolgens doen kan wat hij wil, maar dat Hij het metterdaad de mens schenkt, ingeeft en instort. Evenmin is het zo, dat God alleen maar de kracht om te geloven zou geven en daarna de toestemming of het daadwerkelijk geloven verwacht van de vrije wil van de mens. Want Hij die zowel het willen als het werken in ons werkt², ja alles in allen tot stand brengt, Hij is het immers die zowel de wil om te geloven als het geloof zelf in de mens bewerkt. ¹ Ef. 2:8. ² Fil. 2:13.

Kijkend naar het Oude Testament zijn er momenten geweest waarin God zijn hele volk meekreeg door zijn krachtdadig ingrijpen. Denk hierbij aan de uittocht uit Egypte en de doorgang door de Rietzee. Bij God is niets onmogelijk. Maar zodra Hij de teugels laat vieren om ons meer vrijheid te geven en om ons te laten groeien in het nemen van eigen beslissingen, ging het tijdens de woestijn tocht diverse malen mis. Het werden leermomenten om op God te leren vertrouwen. Uiteindelijk bereikte Israël het beloofde land en tijdens de inname van dat land moest het opnieuw veel leren.

Zowel de wil om te geloven als het geloof zelf werkt God in de mens uit. De mens die dit met vallen en opstaan leert om het zich eigen te maken en te verankeren. God is nabij en kan ook op afstand gaan staan. Maar uiteindelijk neemt Hij je bij de hand en bereik je het beloofde land. Maar in het beloofde land moest Israël zich dat land toe-eigenen. Onder leiding van David en Salomo is dat gelukt.

Deze hele geschiedenis is een voorafspiegeling van het komende Messiaans Vrederijk. Iedereen zal opstaan uit de dood en dat rijk binnegaan. De schapen zullen van de bokken worden gescheiden. Het laatste oordeel zal worden geveld. Onder de leiding van Jezus Christus zal iedereen Hem als HEER gaan erkennen en Hem loven. Wat we hier als een voorproefje mogen smaken, zal tijdens het Messiaans Vrederijk volledig worden gerealiseerd. Dan zal zowel de wil om te geloven als het geloven zelf volmaakt zijn en zal ieder dat toeschrijven aan Gods handelen.

Artikel 15

Deze genade is God aan niemand verschuldigd. Want wat zou Hij verschuldigd zijn aan iemand die Hem niet eerst iets kan geven dat beloond zou moeten worden¹? Nog sterker, wat zou God verschuldigd zijn aan hem die zelf niets anders te bieden heeft dan zonde en leugen? Wie deze genade ontvangt, is dus alleen aan God eeuwige dankbaarheid verschuldigd en hij brengt Hem die dank dan ook. Wie deze genade niet ontvangt, bekommert zich in het geheel niet om deze geestelijke dingen en gaat op in zijn eigen leven, of hij beroemt zich in zijn zorgeloosheid ten onrechte op wat hij toch niet heeft². Verder moet men naar het voorbeeld van de apostelen over hen die openlijk hun geloof belijden en hun leven beteren, gunstig oordelen en spreken³, want het diepst van het hart is ons onbekend. Wat anderen betreft, die nog niet geroepen zijn, voor hen moet men tot God bidden, die het niet zijnde tot aanzijn roept. In geen geval moeten wij ons hoogmoedig jegens hen gedragen, alsof wij onszelf onderscheiden hadden⁴. 1 Rom. 11:35. 2 Amos 6:1; Jer. 7:4. 3 Rom. 14:18. 4 Rom. 4:17; 1Kor. 4:7.

Verwijsteksten zijn vaak geïsoleerd. De eerste verwijstekst Romeinen 11:35, gelezen met de daaraan voorafgaande en de daaropvolgende tekst, zegt: *'Hoe onuitputtelijk zijn Gods rijkdom, wijsheid en kennis, hoe ondoorgrondelijk zijn oordelen en hoe onbegrijpelijk zijn wegen. 'Wie kent de gedachten van de Heer, wie was ooit zijn raadsman? Wie heeft hem iets gegeven dat door hem moest worden terugbetaald?' Alles is uit hem ontstaan, alles is door hem geschapen, alles heeft in hem zijn doel. Hem komt de eer toe tot in eeuwigheid. Amen.'* Het gaat mij nu om: 'Alles is uit Hem ontstaan, alles is door Hem geschapen, alles heeft zijn doel in Hem.' Uiteraard is God aan niemand iets verschuldigd, maar Hij laat zijn schepping niet los. Hij is betrokken op al zijn schepselen. Met elk van hen heeft Hij een bedoeling. Een goede bedoeling, omdat Hij goed is en met alles en allen het goede nastreeft. De verwijsteksten Amos 6:1 ev. en Jeremia 7:4 ev. laten zien dat God straft als zijn volk verkeerde keuzes maakt. Voorafgaand aan die straf had God generaties lang zijn genade laten zien. Hij had zijn volk al gewaarschuwd bij het binnengaan van het beloofde land (Deuteronomium 31:38 ev.). Een gewaarschuwd volk wordt dubbel zo hard gestraft.

Artikel 16

De mens is ondanks de zondeval mens gebleven, toegerust met verstand en wil, en de zonde, die het hele menselijke geslacht heeft doordrongen, heeft de natuur van de mens niet weggenomen, maar verdorven en geestelijk gedood¹. De goddelijke genade van de wedergeboorte werkt dan ook niet in de mensen alsof zij stokken en blokken waren en zij vernietigt de wil met zijn eigenschappen niet en dwingt de mens niet tegen wil en dank. Maar zij maakt de wil levend, geneest, herstelt hem en buigt hem liefdevol en tegelijk krachtig². Waar eerst de hardnekkige tegenstand van het vlees de mens helemaal beheerste, begint nu door de Geest een gewillige en oprechte gehoorzaamheid de overhand te krijgen. Daarin bestaat de geestelijke vernieuwing en de ware vrijheid van onze wil. Ja, indien de Heilige Geest die al het goede zo bewonderenswaardig werkt, niet op deze wijze met ons handelde, zou er voor de mens geen enkele hoop overblijven. Want hoe zou hij ooit uit de zonde waarin hij gevallen is, kunnen opstaan door zijn vrije wil, waardoor hij zich in het verderf heeft gestort, toen hij nog stond! 1 Rom. 8:2; Ef. 2:1. 2 Ps. 51:12; Fil. 2:13.

In het algemeen geldt inderdaad dat de zonde de natuur van de mens verdorven en gedood heeft. Maar direct na de moederbelofte zien we dat de heilige Geest enkele mensen tot iets goeds beweegt. Eva werd in geloof de moeder van alle levenden. God nam het offer van Abel aan en God wandelde met Henoch. Gods licht bleef in de wereld schijnen, hoe gering dat ook werd. God zag in de tijd van Noach dat er slechts één rechtvaardige was overgebleven. In Openbaring lezen we over het witte paard. Dat witte paard trekt overwinnend de wereld door (Openbaring 6:2). Zo zal Gods kerk tot het einde van de huidige eeuw aanwezig blijven.

Niemand kan uit eigen vrije wil opstaan uit de dood, niet uit de geestelijke noch uit de lichamelijke dood. Daarom is de werking van de heilige Geest in ons cruciaal. Hij moet ons van binnenuit veranderen. Na onze opstanding uit de dood, tijdens het Messiaans Vrederijk, zal Jezus Christus in samenwerking met de heilige Geest ons vervolmaken.

Artikel 17

De almachtige werking van God waardoor Hij ons natuurlijk leven voortbrengt en in stand houdt, sluit het gebruik van middelen niet uit, maar vereist die juist¹. Daarmee heeft God immers naar zijn oneindige wijsheid en goedheid zijn kracht willen uitoefenen. Zo is het ook met de bovennatuurlijke werking van God waardoor Hij ons opnieuw geboren doet worden: deze sluit niet uit en neemt evenmin weg het gebruik van het evangelie, dat de wijze God tot zaad van de wedergeboorte en voedsel voor de ziel bestemd heeft². De apostelen en de leraars die hen hebben nagevolgd, hebben het volk over deze genade van God eerbiedig onderwezen om God te eren en alle menselijke hoogmoed neer te drukken. Intussen hebben zij toch niet nagelaten, de mensen met het heilig onderwijs van het evangelie te houden onder de bediening van het Woord, van de sacramenten en van de kerkelijke tucht³. Daarom moeten ook nu zij die in de gemeente onderwijzen of onderwezen worden, het beslist niet wagen God te verzoeken, door te scheiden wat Hij naar zijn welbehagen voor altijd heeft willen samenvoegen⁴. Want door al dat onderwijs wordt de genade geschonken en hoe meer wij ons inzetten bij het volbrengen van onze roeping, des te heerlijker openbaart zich het heilzaam werk van God in ons en zo gaat zijn werk des te voorspoediger voort⁵. Zowel om de middelen als om de heilbrengende vrucht en kracht daarvan komt alleen aan deze God toe alle eer tot in eeuwigheid. Amen. ¹ Jes. 55:10, 11. ² 1Kor. 1:21; 1Pet. 1:23, 25. ³ Hand. 2:42; 2Tim. 4:2; 2Kor. 5:11-21. ⁴ Rom. 10:14, 15. ⁵ Judas :24, 25.

De laatste verwijstekst Judas 1:24, 25 luidt: 'De enige God, die de macht heeft u voor struikelen te behoeden en u onberispelijk en juichend van vreugde voor zijn majesteit te laten verschijnen, die ons redt door Jezus Christus, onze Heer, hem behoort de luister, de majesteit, de kracht en de macht, vóór alle eeuwigheid, nu en tot in alle eeuwigheid. Amen.'

De gelovigen zullen onberispelijk en juichend van vreugde voor God in al zijn majesteit verschijnen. Ik denk hierbij aan God de Vader nadat Jezus alles en allen onder zijn macht heeft gebracht en dat resultaat teruggeeft aan zijn Vader. God de Vader komt dan bij de mensen wonen. De hemel en de aarde worden een. Vol van zijn majesteit. Dat zullen de gelovigen gaan zien.

Wat heeft God naar zijn welbehagen voor altijd willen samenvoegen? Er wordt hierbij verwezen naar Romeinen 10:14-15: *'Maar hoe kunnen ze hem aanroepen als ze niet in hem*

geloven? En hoe kunnen ze in hem geloven als ze niet over hem hebben gehoord? En hoe kunnen ze over hem horen als hij niet verkondigd wordt? En hoe kan iemand verkondigen als hij niet is uitgezonden? Het is zoals geschreven staat: 'Welkom zijn zij die goed nieuws verkondigen.' Deze verwijstekst zegt eigenlijk niet meer dan dat God mensen eropuit stuurt om het evangelie te verkondigen en dat Hij door middel daarvan iedereen wil bereiken die Hij op dat moment op het oog heeft.

De daaraan voorafgaande tekst 2 Korintiërs 5:11-21 zegt eigenlijk meer over wat God voor altijd wil samenvoegen: *'Vervuld van ontzag voor de Heer, proberen we iedereen te overtuigen. God weet precies wie en wat wij zijn; hopelijk weet u het ook wanneer u te rade gaat bij uw geweten. We bevelen onszelf niet opnieuw aan, maar geven u de mogelijkheid trots op ons te zijn, zodat u zich kunt verdedigen tegen wie zich op uiterlijke zaken laat voorstaan in plaats van op innerlijke. Zijn we in extase, dan is het voor God; zijn we bij zinnen, dan is het voor u. Wat ons drijft is de liefde van Christus, omdat we ervan overtuigd zijn dat één mens voor alle mensen is gestorven, waardoor alle mensen zijn gestorven, en dat hij voor allen is gestorven opdat de levenden niet langer voor zichzelf zouden leven, maar voor hem die voor de levenden is gestorven en is opgewekt. Daarom beoordelen we vanaf nu niemand meer volgens de maatstaven van deze wereld; ook Christus niet, die we vroeger wel volgens die maatstaven beoordeelden. Daarom ook is iemand die één met Christus is, een nieuwe schepping. Het oude is voorbij, het nieuwe is gekomen. Dit alles is het werk van God. Hij heeft ons door Christus met zich verzoend en ons de verkondiging daarover toevertrouwd. Het is God die door Christus de wereld met zich heeft verzoend: hij heeft de wereld haar overtredingen niet aangerekend. En ons heeft hij de verkondiging van de verzoening toevertrouwd. Wij zijn gezanten van Christus, God doet door ons zijn oproep. Namens Christus vragen wij: laat u met God verzoenen. God heeft hem die de zonde niet kende voor ons één gemaakt met de zonde, zodat wij door hem rechtvaardig voor God konden worden.'*

De verkondigers van het evangelie proberen iedereen te overtuigen. God heeft door Christus de wereld met zich verzoend en de gezanten van Christus vragen ons: laat u met God verzoenen. Deze vraag klinkt al eeuwen en nog steeds is niet iedereen bereikt. Dat zal ook niet tijdens de huidige eeuw gebeuren. Pas na de opstanding uit de dood is iedereen te bereiken en kan iedereen kennismaken van God grote daden.

Eerder zagen we al dat de wedergeboorte een proces is. Het begint in het hier en nu, onder zeer moeilijke omstandigheden. De duivel, de wereld en ons eigen vlees staan dat proces behoorlijk in de weg (Catechismus Zondag 52). Het zijn onze doodsvijanden. Na de opstanding uit de dood wordt alles anders. De duivel verdwijnt, de wereld wordt vernieuwd en wij ontvangen een nieuw lichaam. Kortom, onze doodsvijanden hebben dan geen invloed meer op onze gedachten, op ons gehoor en op onze ogen. We zullen dan in staat zijn het evangelie in zijn ware intenties te doorgronden.

Veroordeling van de dwalingen

Na deze uiteenzetting van de rechtzinnige leer veroordeelt de synode de dwalingen van hen die het volgende leren:

1. Men kan strikt genomen niet beweren dat de erfzonde op zichzelf zo verschrikkelijk is, dat het hele menselijke geslacht erom veroordeeld zou moeten worden, of straf in tijd en eeuwigheid verdiend zou hebben.

Zij die dit leren, komen in strijd met wat de apostel zegt: *Daarom, gelijk door een mens de zonde de wereld is binnengekomen en door de zonde de dood, zo is ook de dood tot alle mensen doorgedaan, omdat allen gezondigd hebben* (Rom. 5:12). En: *Want het oordeel leidde van een overtreding tot veroordeling* (Rom. 5:16). En: *Want het loon dat de zonde geeft, is de dood* (Rom. 6:23).

God wil geen omgang met alles wat onvolmaakt is. Er ligt een kloof, die alleen overbrugd kan worden doordat als het zondige verdwijnt. Dus de voortdurende overdracht van de zonde moet worden gestopt en alle zonden moeten de wereld uit. Dat zal plaatsvinden in de komende eeuw, na het neerdalen van het nieuwe Jeruzalem, na Jezus' terugkomst, na het laatste oordeel en na Jezus' overwinning van de hele wereld.

2. Toen de mens geschapen werd, konden in zijn wil de gaven van de menselijke geest, de goede eigenschappen en deugden, zoals goedheid, heiligheid en rechtvaardigheid, niet aanwezig zijn. Daarom konden zij door de zondeval ook niet van de wil gescheiden worden.

Dit is in strijd met de beschrijving van de mens als het beeld van God, zoals de apostel die geeft in Ef. 4:24. Daar zegt hij dat dit bestaat in gerechtigheid en heiligheid, die toch beide ongetwijfeld in de wil zetelen.

Heeft de mens voor de zondeval de tijd gekregen om uit vrije wil het goede te doen? We kennen de tijd niet tussen schepping en zondeval. Adam heeft alle dieren een naam moeten geven. Hij heeft daarvoor de tijd genomen. Adam heeft God gevraagd om een metgezellin. Na enige tijd heeft God die aan Adam gegeven. Adam riep toen uit: "Eindelijk, een gelijk aan mij" (Genesis 2:23). Dit 'eindelijk' wekt de suggestie dat Adam even heeft moeten wachten. In al die tijd heeft Adam omgang met God gehad en heeft hij van alles geleerd. Over dat geleerde zal hij vast Eva veel verteld hebben. En ook hebben zij samen in het paradijs met God gewandeld. Zij ontdekten zo veel van Gods goedheid, heiligheid en rechtvaardigheid.

3. In de geestelijke dood werden de goede gaven van de menselijke geest niet gescheiden van de wil. Want de wil op zich is nooit door de zonde aangetast, maar hij wordt alleen gehinderd door de duisternis van het verstand en de wispelturigheid van de gevoelens. Wanneer deze belemmeringen weggenomen zijn, kan de wil zijn vrije aangeboren kracht weer uitoefenen. Dat wil zeggen: de

wil kan uit eigen kracht bij iedere gelegenheid het goede al dan niet willen en kiezen.

Dit is een niet eerder verkondigde dwaling, die ertoe leidt dat men hoog opgeeft van de krachten van de vrije wil, in strijd met het spreken van de profeet: *Arglistig is het hart boven alles, ja, verderfelijk is het* (Jer. 17:9); en van de apostel: *Ook wij allen hebben vroeger daarin verkeerd, in de begeerten van ons vlees, handelende naar de wil van het vlees en van de gedachten* (Ef. 2:3).

Artikel 16 van dit hoofdstuk zegt hierover genoeg: door de zondeval is de wil verdorven en geestelijk gedood, en goddelijke genade maakt de wil geestelijk levend, herstelt hem en buigt hem liefdevol en tegelijk krachtig.

4. De mens die niet opnieuw geboren is, is eigenlijk niet helemaal dood in de zonde. Hij mist de krachten om het goede te doen ook niet helemaal. Maar hij kan nog hongeren en dorsten naar de gerechtigheid en het leven. Ook kan hij nog brengen het offer van een verslagen en gebroken geest, dat God aangenaam is.

Deze beweringen zijn in strijd met de duidelijke uitspraken van de Schrift: *Gij waart dood door uw overtredingen en zonden* (Ef. 2:1, 5). Evenzo: *Al wat de overleggingen van zijn hart voortbrachten, was te allen tijde slechts boos* (Gen. 6:5; 8:21).

Bovendien, alleen van de wedergeborenen en van hen die zalig gesproken worden, geldt dat zij hongeren en dorsten naar de verlossing uit de ellende en naar het leven, en dat zij God een offerande van een verbroken geest brengen (Matt. 5:6 en Ps. 51:19).

Onder de niet-christenen zijn veel mensen die in onze ogen redelijk deugen. Ze hanteren redelijke normen en proberen goed te leven. Alleen dat haalt het niet bij wat God van ons vraagt. God eist volmaaktheid. En omdat God ons pas volmaakt maakt na de opstanding uit de dood, zien we die hoge staat van volmaaktheid bij geen enkel christen terug. Alleen bij Jezus Christus. Hij liet ons zien wat God van ons verwacht en Hij ging ons daarin voor.

5. De door de zonde ontaarde, nog niet bekeerde mens kan de algemene genade - daaronder verstaan zij het licht der natuur - of de gaven die na de zondeval nog in hem overgebleven zijn, zo goed gebruiken, dat hij daardoor langzamerhand en stap voor stap een grotere genade kan verwerven, namelijk de evangelische of reddende genade en uiteindelijk de redding zelf. Wij moeten ons dit zo voorstellen dat God Zich van zijn kant bereid toont, Christus aan alle mensen te openbaren, omdat Hij immers ruimschoots en krachtig de middelen verschaft die nodig zijn om Christus te leren kennen en tot geloof en bekering te komen.

Niet alleen de ervaring in alle tijden, maar ook de Schrift getuigt dat dit met de waarheid strijdt: *Hij heeft Jakob zijn woorden bekend gemaakt, Israël zijn inzettingen*

en zijn verordeningen. Aldus heeft Hij aan geen enkel volk gedaan, en zijn verordeningen kennen zij niet (Ps. 147:19, 20); Hij heeft ten tijde van de geslachten die achter ons liggen, alle volken op hun eigen wegen laten gaan (Hand. 14:16). En: Zij - namelijk Paulus en de zijnen - werden door de Heilige Geest verhinderd het woord in Asia te spreken; en bij Mysie gekomen, poogden zij naar Bitynie te reizen, maar de Geest van Jezus liet het hun niet toe (Hand. 16:6, 7).

Tijdens de huidige eeuw – vanaf de zondeval tot aan Jezus' terugkomst - bereikt God niet alle mensen. Pas als Jezus terugkomt zal iedereen Hem zien (Openbaring 1:7). Jezus komt dus volgens mij terug nadat iedereen is opgestaan uit de dood. Die opstanding uit de dood kan gezien worden als een barmhartige daad van God ten gunste van zowel de gelovigen als de ongelovigen. Tijdens het laatste oordeel zal iedereen Jezus ontmoeten. Omdat Jezus ons leerde onze vijanden lief te hebben, zal Hij ons ook tijdens het laatste oordeel daarin voorgaan. Jezus zal al zijn vijanden maken tot zijn vrienden. Iedereen zal tot geloof komen en Hem loven. Dat is het perspectief wat de remonstranten gemist hebben en mee daardoor hebben ze een andere heilsweg geconstrueerd die met de hier boven genoemde teksten strijden.

6. Wanneer de mens zich metterdaad bekeert, kunnen door God geen nieuwe kwaliteiten, krachten of gaven aan de wil geschonken worden. Het geloof - waarmee onze bekering begint en waaraan wij de naam gelovigen danken - is dan ook niet een kwaliteit of gave die God schenkt, maar alleen een daad van de mens. Men kan slechts over een gave spreken, voor zover het betreft het vermogen om tot geloof te komen.

Zij die dit leren, spreken de Heilige Schrift tegen, die getuigt dat God nieuwe gaven in onze harten uitstort, namelijk geloof, gehoorzaamheid en de ondervinding van zijn liefde: *Ik zal mijn wet in hun binnenste leggen en die in hun hart schrijven (Jer. 31:33). En: Want Ik zal water gieten op het dorstige en beken op het droge; Ik zal mijn Geest uitgieten op uw nakroost (Jes. 44:3). En: De liefde van God is in onze harten uitgestort door de Heilige Geest, die ons gegeven is (Rom. 5:5).* Dit is ook in strijd met de ononderbroken praktijk van Gods kerk, die, zoals de profeet zegt, bidt: *Bekeer mij, dan zal ik mij bekeren (Jer. 31:18).*

Na bekering bewerkt de heilige Geest de vrucht: liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing. (Galaten 5:22-23). De vrije wil is een dragende kracht onder deze vrucht, want zonder het te willen kan er van liefde geen sprake zijn. Datzelfde geldt ook voor de andere vruchten. De heilige Geest bewerkt alzo de vrucht in samenhang met de vrije wil. In dit leven is de vrucht zichtbaar maar niet volmaakt, zo ook de vrije wil.

7. De genade waardoor wij tot God bekeerd worden, is niets anders dan een vriendelijk appèl op ons. Sommigen leggen dit zo uit: de meest humane werkwijze bij de bekering van de mens, die tegelijk het best past bij zijn natuur, is die waarbij God met een appèl tot de mens komt. Er is geen enkele reden waarom deze appellerende genade niet voldoende zou zijn, om natuurlijke mensen tot geestelijke te maken. Ja, God brengt de instemming van de wil op geen andere manier tot stand dan door zo op het gevoel in te werken. De kracht van Gods werking, waardoor zij die van de satan overtreft, bestaat hierin, dat God eeuwige en de satan slechts tijdelijke gaven belooft.

Dit is volstrekt pelagiaans en in strijd met heel de Heilige Schrift. Deze kent bij de bekering van de mens nog een andere, veel krachtiger en goddelijker werking van de Heilige Geest: *Een nieuw hart zal Ik u geven en een nieuwe geest in uw binnenste; het hart van steen zal Ik uit uw lichaam verwijderden en Ik zal u een hart van vlees geven* (Ezech. 36:26).

De verwijstekst in zijn bredere context luidt: *'Ik zal zuiver water over jullie uitgieten om jullie te reinigen van alles wat onrein is, van al jullie afgoden. Ik zal jullie een nieuw hart en een nieuwe geest geven, ik zal je versteende hart uit je lichaam halen en je er een levend hart voor in de plaats geven. Ik zal jullie mijn geest geven en zorgen dat jullie volgens mijn wetten leven en mijn regels in acht nemen. Jullie zullen in het land wonen dat ik aan je voorouders gegeven heb, jullie zullen mijn volk zijn en ik zal jullie God zijn. Ik zal jullie redden van alles wat je onrein maakt, ik zal het koren bevelen overvloedig te groeien en nooit meer een hongersnood op jullie afsturen. De bomen zullen overvloedig vrucht dragen en de akkers zullen een rijke opbrengst geven; jullie zullen niet meer door andere volken worden bespot omdat jullie honger lijden. Jullie zullen je al je dwaalwegen en wandaden herinneren, en jullie zullen van jezelf walgen vanwege jullie gruwelijke zonden. Ik doe dit alles niet omwille van jullie – spreekt God, de HEER; laat dat tot je doordringen! Schaam je over je schandelijk gedrag, volk van Israël.'* (Ezechiël 36:25-32)

Ik zie in deze tekst ook een afspiegeling, een beschrijving, van Gods volk in de komende eeuw. De reiniging die nu al na de wedergeboorte begint, zal in de komende eeuw voltooid worden. Het versteende hart wordt na de wedergeboorte al aangepakt en vernieuwd. Dat proces zal in de komende eeuw worden afgemaakt. Ook spreekt de HEER hier iets wonderlijks: 'Ik doe dit alles niet omwille van jullie'. Omwille van wie, zou de HEER dit dan doen? Ik denk dat na de opstanding uit de dood iedereen naar deze episode uit Gods heilplan kan terugkijken. Dus ik denk dat God, in het perspectief van wat komen gaat, dit doet omwille van iedereen.

8. Bij de wedergeboorte van de mens gebruikt God zijn almachtige kracht niet zo, dat Hij daardoor de wil van de mens feilloos en met overmacht buigt tot geloof en bekering. Maar als God bij zijn genadewerk alles wat Hij aanwendt bij de bekering van de mens, gedaan heeft, kan de mens zich toch tegen God en de Heilige Geest verzetten, terwijl God beoogt door de wedergeboorte juist hem tot een nieuwe

mens te maken. Ja, zo verzet de mens zich ook inderdaad vaak, waardoor hij zijn eigen wedergeboorte helemaal verhindert. Op deze manier beslist de mens zelf of hij al dan niet wedergeboren zal worden.

Dit betekent niets anders dan dat men bij onze bekering de kracht van Gods genade helemaal uitschakelt. Men maakt de werking van de almachtige God ondergeschikt aan de menselijke wil. Dit is in strijd met wat de apostelen leren: *Overweldigend groot is zijn kracht aan ons die geloven* (Ef. 1:19), en *dat God met kracht alle welgevallen in het goede en het werk van het geloof volmaakt* (2 Tess. 1:11), en *dat zijn goddelijke kracht ons met alles wat tot leven en godsvrucht strekt, heeft begiftigd* (2 Petr. 1:3).

De verwijstekst Efeziërs 1:19 luidt in de bredere context: *'Moge uw hart verlicht worden, zodat u zult zien waarop u hopen mag nu hij u geroepen heeft, hoe rijk de luister is die de heiligen zullen ontvangen, en hoe overweldigend groot de krachtige werking van Gods macht is voor ons die geloven. Die macht was ook werkzaam in Christus toen God hem opwekte uit de dood en hem in de hemelsferen een plaats gaf aan zijn rechterhand, hoog boven alle hemelse vorsten en heersers, alle machten en krachten en elke naam die genoemd wordt, niet alleen in deze wereld maar ook in de toekomstige. Hij heeft alles aan zijn voeten gelegd en hem als hoofd over alles aangesteld, voor de kerk, die zijn lichaam is, de volheid van hem die alles in allen vervult.'* (Efeziërs 1:18-23)

Niet alleen in deze wereld maar ook in de toekomstige. Die overweldigend grote en krachtvolle werking van Gods macht zien we niet alleen terug in deze wereld maar ook in de toekomstige. In die toekomstige wereld zal er geen tegenwerking van satan meer zijn, zal ons eigen vlees vernieuwd zijn en zal de wereld enkel Gods grootheid laten zien. Onder die omstandigheden zal Gods krachtvolle werking bij de wedergeboorte niet meer doorkruist kunnen worden door die drie doodsvijanden. De bredere verwijstekst 2 Petrus 1:3 zegt: *'Zijn goddelijke macht heeft ons alles geschonken wat nodig is voor een vroom leven, door de kennis van hem die ons geroepen heeft door zijn majesteit en wonderbaarlijke kracht. Hiermee zijn ons kostbare, rijke beloften gedaan, opdat u zou ontkomen aan het verderf dat de wereld beheerst als gevolg van de begeerte, en opdat u deel zou krijgen aan de goddelijke natuur. Span daarom al uw krachten in om uw geloof te verrijken met deugdzaamheid, uw deugdzaamheid met kennis, uw kennis met zelfbeheersing, uw zelfbeheersing met volharding, uw volharding met vroomheid, uw vroomheid met liefde voor uw broeders en zusters, en uw liefde voor uw broeders en zusters met liefde voor allen. Als u deze eigenschappen in overvloed bezit, is uw kennis van onze Heer Jezus Christus niet nutteloos maar vruchtbaar. Wie ze niet bezit is kortzichtig, ja blind, en vergeet dat hij van zijn vroegere zonden gereinigd is. Span u daarom des te meer in om uw roeping en uitverkiezing waar te maken, broeders en zusters. Als u dit alles doet, komt u nooit ten val en zal u onbelemmerd toegang worden verleend tot het eeuwige koninkrijk van onze Heer en redder Jezus Christus.'* (2 Petrus 1:3-11)

Gelovigen moeten zich inspannen om hun geloof te verrijken. Wie dat doet, komt

nooit ten val. Wie dit niet doet, kan volgens mij in dit leven ten val komen maar hij zal opgewekt worden uit de dood, zwaarder gestraft worden als zij die Gods genade niet hebben ondervonden (Jesaja 40:2), om vervolgens weer op te staan en Jezus als HEER te omarmen.

9. De genade en de vrije wil brengen samen, elk voor zijn deel, het begin van de bekering tot stand, waarbij niet de genade voorop gaat. Dit betekent: bij de bekering helpt God de menselijke wil pas krachtig, nadat deze zichzelf in beweging zet en zich op de bekering richt.

De oude kerk heeft deze leer allang geleden in de pelagianen veroordeeld op grond van de woorden van de apostel: *Het hangt dus niet daarvan af, of iemand wil, dan wel of iemand loopt, maar van God, die Zich ontfermt* (Rom. 9:16). Evenzo: *Want wie onderscheidt u? En wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt?* (1 Kor. 4:7); *want het is God, die om zijn welbehagen zowel het willen als het werken in u werkt* (Fil. 2:13).

In het vorige punt zagen we dat we ons moeten inspannen om onze roeping en uitverkiezing waar te maken (2 Petrus 1:10). Kennelijk schakelt God de gevallen mens in bij zijn wedergeboorte. God is genadig en vernieuwt de wil.

HET VIJFDE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De volharding van de heiligen

Artikel 1

Degenen die God naar zijn voornemen roept tot de gemeenschap met zijn Zoon, onze Here Jezus Christus, en door de Heilige Geest opnieuw geboren doet worden, verlost Hij wel van de tirannie en slavernij van de zonde¹. Maar Hij verlost hen in dit leven niet helemaal van het vlees en het lichaam der zonde². 1 Joh. 8:34; Rom. 6:17. 2 Rom. 7:21-24.

Verwijstekst Romeinen 7:21-24 ev. laat duidelijk zien dat we in dit leven niet helemaal verlost worden van onze zondige natuur: *'Ik ontdek in mij de wetmatigheid dat het kwade zich aan mij opdringt, ook al wil ik het goede doen. Innerlijk stem ik vol vreugde in met de wet van God, maar in alles wat ik doe zie ik die andere wet. Hij voert strijd tegen de wet waarmee ik met mijn verstand instem en maakt van mij een gevangene van de wet van de zonde, die in mij leeft. Wie zal mij, ongelukkig mens, redden uit dit bestaan dat beheerst wordt door de dood? Dat doet God! Dank aan hem door Jezus Christus, onze Heer. Met mijn verstand onderwerp ik mij aan de wet van God, maar door mijn natuur onderwerp ik mij aan de wet van de zonde.'*

Artikel 2

Hierdoor zondigen zij in hun zwakheid elke dag weer en zelfs aan de beste werken van de heiligen kleven gebreken¹. Dit geeft hun voortdurend reden zich voor God te verootmoedigen en hun toevlucht tot de gekruisigde Christus te nemen². Ook gaan zij daardoor steeds meer het vlees doden door de Geest der gebeden en door zich te oefenen in een godvrezend leven en zij verlangen vurig naar het bereiken van de volmaaktheid³. Dit doen zij, tot zij, verlost uit het lichaam des doods, met het Lam van God in de hemelen zullen regeren⁴. 1 1Joh. 1:8. 2 Heb. 6:18. 3 Kol. 3:5; 1Tim. 4:7, 8; Fil. 3:12, 14. 4 Rom. 7:24; Opb. 5:6, 10.

Verwijstekst Openbaring 5:9-10 laat ons een lied horen dat door de vier wezens en de vierentwintig oudsten in de hemel werd gezongen: *'En ze zetten een nieuw lied in: 'U verdient het om de boekrol te ontvangen en zijn zegels te verbreken. Want u bent geslacht en met uw bloed hebt u voor God mensen gekocht uit alle landen en volken, van elke stam en taal. U hebt voor onze God uit hen een koninkrijk gevormd en hen tot priesters gemaakt. Zij zullen als koningen heersen op aarde.'*

Zij zullen als koningen heersen op aarde. Ik denk, omdat dit in de onvoltooid tegenwoordige toekomstige tijd geschreven staat, op de nieuwe aarde. Zij zullen samen met Jezus allen en alles aan Hem onderwerpen. (1 Korintiërs 15:22-28)

Artikel 3

Doordat deze zonden nog in hen overgebleven zijn en bovendien de wereld en de satan hen steeds aanvechten¹, zouden de bekeerden in de genade niet staande kunnen blijven, als zij aan zichzelf werden overgelaten. Maar God is trouw²: barmhartig bevestigt Hij hen in de genade, die hun eenmaal is gegeven, en tot het einde toe bewaart Hij hen daarin met kracht³. 1 Rom. 7:20; Mat. 26:41. 2 1Kor. 10:13. 3 1Pet. 1:5.

Verwijstekst 1 Petrus 1:4-5 zegt: *'Er wacht u, die door Gods kracht wordt beschermd omdat u gelooft, in de hemel een onvergankelijke, ongerepte erfenis die nooit verwelkt. U ziet de redding tegemoet, die aan het einde van de tijd zeker geopenbaard zal worden.'*

Wat wordt hier bedoeld met 'aan het einde van de tijd'? Is dat het moment waarop Gods luister over de wereld zal schijnen en we dan het licht van de zon en de maan niet meer nodig hebben? (Openbaring 21:23).

Artikel 4

Gods macht waardoor Hij de ware gelovigen in de genade bevestigt en bewaart, is zo groot, dat zij niet door het vlees overwonnen kan worden¹. Toch werkt God bij de leiding van hun leven niet altijd zo in de bekeerden, dat zij in sommige gevallen door hun eigen schuld niet zouden kunnen afdwalen van de weg waarop zij genadig geleid worden; zij worden dan verleid door hun zondige begeerten en volgen die. Daarom moeten zij voortdurend waken en bidden, dat zij niet in verzoeking geleid worden². Wanneer zij dit niet doen, bestaat niet alleen de mogelijkheid dat zij door het vlees, de wereld en de satan meegesleept

worden en tot zware en afschuwelijke zonden gebracht worden, maar gebeurt het ook werkelijk dat zij daarin - en God laat dit rechtvaardig toe - soms worden meegesleept. Dit wordt ons duidelijk aangetoond in de Schrift, waar beschreven staat, hoe treurig David, Petrus en andere heiligen in zonde gevallen zijn³. 1 Ef. 1:19. 2 Mat. 26:41; 1Tes. 5:6, 17. 3 2Sam. 11; Mat. 26:69-75.

De verwijstekst Efeziërs 1:19 moeten we niet los lezen van het daaropvolgende verzen: *'en hoe overweldigend groot de krachtige werking van Gods macht is voor ons die geloven. Die macht was ook werkzaam in Christus toen God hem opwekte uit de dood en hem in de hemelsferen een plaats gaf aan zijn rechterhand, ²¹hoog boven alle hemelse vorsten en heersers, alle machten en krachten en elke naam die genoemd wordt, niet alleen in deze wereld maar ook in de toekomstige.'*(Efeziërs 1:19-21).

Zoals eerder opgemerkt, laat Efeziërs 1:21 ons vooruitzien naar de toekomstige wereld. Voor het lezen van dit artikel is dat eveneens van belang. God werkt niet alleen in deze wereld, maar ook in de toekomstige.

Artikel 5

Met zulke grove zonden wekken zij Gods toon in hoge mate op; zij verdienen opnieuw de dood; zij bedroeven de Heilige Geest; zij oefenen zich een tijdlang niet meer in het geloof; zij brengen grote schade toe aan hun geweten en ervaren soms voor een tijd de genade niet meer¹. Eerst wanneer zij door ernstig berouw op de goede weg terugkeren, doet God zijn vaderlijk aangezicht weer over hen lichten². 1 2Sam. 12; Ef. 4:30; Ps. 32:3-5. 2 Num. 6:25.

Met David kwam het goed. David beleed zijn zonden, hij had er ontzettend veel verdriet over. God herstelde via die weg zijn band met David.

Is dit de algemene weg die God bewandelt met gelovigen die zondigen en Hem gedurende een korte dan wel een langere tijd negeren? Ik denk dat in de huidige eeuw velen die geloofd hebben en dat geloof de rug hebben toegekeerd, zullen sterven in ongeloof. Pas na de opstanding uit de dood zal God een nieuw appel op hen doen. Wie dan door ernstig berouw op de goede weg terugkeren, zullen zeker Gods vaderlijk aangezicht zien.

Artikel 6

Want God, die rijk is aan barmhartigheid, neemt naar het onveranderlijk voornemen van de uitverkiezing de Heilige Geest niet helemaal van de zijnen weg, zelfs niet wanneer zij zo treurig in zonde zijn gevallen¹. Hij laat hen ook niet zo diep vallen, dat zij de genade van de aanneming tot kinderen en de staat van de rechtvaardiging verliezen, of dat zij de zonde tot de dood of de zonde tegen de Heilige Geest bedrijven en helemaal door God verlaten, zich in de eeuwige ondergang storten². 1 Ef. 1:11; Ps. 51:13. 2 Gal. 4:5; 1Joh. 5:16-18; Mat. 12:31, 32.

Verwijstekst 1 Johannes 5:17 ev. luidt: *'Alle kwaad is zonde, maar niet elke zonde leidt tot de dood. We weten dat iemand die uit God geboren is niet zondigt. De Zoon, die uit God geboren werd, beschermt hem, zodat het kwaad geen vat op hem heeft. We weten dat wij uit God voortkomen, terwijl de hele wereld in de macht is van hem die het kwaad zelf is.'*

Niet elke zonde leidt naar de dood. Maar ook geldt dat iemand die uit God geboren is niet zondigt. Misschien moeten we deze verzen in combinatie met elkaar wel zo lezen: iemand die uit God geboren is zondigt niet zodanig dat die zonde tot de dood leidt.

We zien dat de hele wereld in de macht is van hem die het kwaad zelf is. We zien dat als we enkel naar de getallen kijken. Satan heeft de meeste navolgers. Maar de werkelijkheid is anders. Wij weten dat wij, gelovigen en ongelovigen, uit God voortkomen. Wij weten dat de Zoon allen beschermt die de Vader Hem gegeven heeft. En eens gegeven, blijft gegeven. Wie eens heeft geloofd, gaat niet verloren!

Artikel 7

Want ten eerste bewaart God, wanneer zij zo diep vallen, nog in hen zijn onvergankelijk zaad, waaruit zij opnieuw geboren zijn, zodat dit niet vergaat of weggeworpen wordt¹. Verder vernieuwt Hij hen zeker en met kracht door zijn Woord en Geest, zodat zij zich bekeren²: zij krijgen van harte en naar Gods wil verdriet over deze zonden; zij begeren en ontvangen door het geloof en met een verbroken hart vergeving door het bloed van de Middelaar; zij ervaren opnieuw de genade van God, die nu met hen verzoend is; zij aanbidden zijn barmhartigheid en trouw en spannen zich voortaan des te meer in om hun behoud met vrees en beven te bewerken³. 1 1Joh. 3:9; 1Pet. 1:23. 2 2Kor. 7:10; Ps. 51:19; Ps. 32:5. 3 Fil. 2:12.

Na verwijstekst 1 Johannes 3:9 volgt iets verderop: *‘Kinderen, we moeten niet liefhebben met de mond, met woorden, maar waarachtig, met daden. Dan weten we dat we voortkomen uit de waarheid en kunnen we met een gerust hart voor God staan. En zelfs als ons hart ons aanklaagt: God is groter dan ons hart, hij weet alles. Geliefde broeders en zusters, als ons hart ons niet aanklaagt, kunnen we ons vol vertrouwen tot God wenden en ontvangen we van hem wat we maar vragen, omdat we ons aan zijn geboden houden en doen wat hij wil. Dit is zijn gebod: dat we geloven in de naam van zijn Zoon Jezus Christus en elkaar liefhebben, zoals hij ons heeft opgedragen. Wie zich aan zijn geboden houdt blijft in God, en God blijft in hem. Dat hij in ons blijft, weten we door de Geest die hij ons heeft gegeven.’* (1 Johannes 3:18-24). Het laatste vers spreekt van voorwaardelijke liefde, van voorwaardelijke uitverkiezing. Wie zich aan zijn geboden houdt blijft in God, en God blijft in hem.

Verwijstekst 1 Petrus 1:23 zegt: *‘als mensen die opnieuw zijn geboren, niet uit vergankelijk maar uit onvergankelijk zaad, door Gods levende en altijd blijvende woord.’*

Mensen die opnieuw worden geboren, worden geboren uit onvergankelijk zaad. Wat kunnen we ons daarbij voorstellen? Onvergankelijk zaad is zaad dat ontkiemt en een altijddurende vrucht zal dragen. We weten dat elk mens is geschapen met eeuwigheidswaarde. Bij het sterven vergaat weliswaar het lichaam tot stof, maar de ziel blijft. De ziel gaat naar de hemel of naar de hel of raakt in zielslaap. Bij de opstanding uit de dood ontvangt de ziel een nieuw lichaam, een onvergankelijk verheerlijkt lichaam.

Zowel de gelovigen als de ongelovigen zullen opstaan uit de dood. God laat niet los waarmee Hij begonnen is. Zo is dat ook bij de wedergeboorte, een nieuw begin. Dat onvergankelijke zaad bestaat onder meer uit het besef dat God bestaat. Dat verdwijnt nooit weer.

Artikel 8

Niet aan hun eigen verdiensten of krachten, maar aan de genadige barmhartigheid van God hebben zij het te danken, dat zij niet helemaal van het geloof en de genade vervreemden, of voorgoed in hun zonden blijven en zo verloren gaan. Dit zou, wat hen betreft, niet alleen heel goed mogelijk zijn, het zou ongetwijfeld ook gebeuren. Maar wat God betreft, kan dit beslist niet. Want zijn raadsplan kan niet veranderd, zijn belofte niet gebroken en de roeping naar zijn voornemen niet herroepen worden; evenmin kunnen Christus' verdienste, voorbede en bewaring krachteloos gemaakt worden en ook de verzegeling met de Heilige Geest kan niet verijdeld of vernietigd worden¹. 1 Ps. 33:11; Heb. 6:17; Rom. 8:30; 9:11; 8:34; Luc. 22:32; Ef. 1:13.

Verwijstekst Psalm 33:11 ev. zegt: 'maar het plan van de HEER houdt eeuwig stand, wat hij beraamt, blijft van geslacht tot geslacht. Gelukkig het volk dat de HEER als zijn God heeft, de natie die hij verkoos als de zijne. Uit de hemel ziet de HEER omlaag en slaat hij de sterveling gade. Vanaf zijn troon houdt hij het oog op allen die de aarde bewonen. Hij die de harten van allen vormt, hij doorziet al hun daden.'

God heeft Israël uitgekozen met een doel. Israël zal tot een zegen zijn van alle volken. Inmiddels weten we dat Jezus Christus de wereld zo liefhad, dat Hij zichzelf gaf om haar te verlossen (Johannes 1:16). Die verlossing geldt voor iedereen die in Hem gelooft. Die verlossing maakt deel uit van het plan van de HEER. Dat plan houdt eeuwig stand. Ook in de toekomstige eeuw werkt God dat plan verder uit. Vanaf zijn troon houdt Hij het oog op alle aardbewoners. Hij kent hun harten en doorziet hun daden. Eens zullen alle aardbewoners zich tegenover Hem moeten verantwoorden¹. Ik denk dat God ons een spiegel voorhoudt. Gods uitverkiezing van Israël toont iets van Gods uitverkiezing van alle volken. God heeft oog voor elk mens. In zijn liefde zal Hij elk mens ter verantwoording roepen. Hij zal hen laten zien dat Hij via zijn uitverkorenen zichzelf heeft laten kennen en dat Hij via die uitverkorenen zijn heilsplan tot uitvoering heeft gebracht.

Dit grote verhaal weerspiegelt zich ook in elke wedergeborene. Want zijn raadsplan kan niet veranderd, zijn belofte niet gebroken en de roeping naar zijn voornemen niet herroepen worden. 1 Prediker 12:14; Matteüs 12:36; Romeinen 2:16.

Artikel 9

De gelovigen kunnen voor zichzelf zeker zijn van deze bewaring der uitverkorenen tot behoud en van de volharding der ware gelovigen in het geloof¹. En zij hebben die zekerheid ook, naarmate zij vast geloven dat zij ware, levende leden van de kerk zijn en altijd zullen blijven, en dat zij vergeving van de zonden en een eeuwig leven hebben. 1 Rom. 8:31-39; 2Tim. 4:8, 18.

In hoeverre mag je Paulus ten voorbeeld stellen voor alle gelovigen? Zoals David een bijzonder missie had, zo had Paulus dat ook. Het voorbeeld wat zij hebben gegeven, daar mogen we onze winst mee doen. Ik geloof dat bij de ontvouwing van Gods heilsgeschiedenis wij steeds meer oog krijgen voor hen die God onvoorwaardelijk heeft uitgekozen. Lezend in de Bijbel kunnen we zo een aantal geloofshelden noemen die daarbij horen. Hebreëen 11 helpt ons daarbij voor wat betreft de geloofshelden uit het Oude Testament. Voor wat

betreft het Nieuwe Testament mogen we sowieso alle apostelen, Stephanus, Paulus, Barnabas, Timoteüs en Lidia rekenen tot die geloofshelden. Samen laten al die geloofshelden zien dat God van elk mens een geloofsheld kan maken. In het perspectief van het komende Messiaans Vrederijk betekent dit dat God van elke ongelovige een geloofsheld kan maken. Bij God is alles mogelijk. (Matteüs 19:26)

Artikel 10

Deze zekerheid komt dus niet voort uit een of andere speciale openbaring zonder of buiten het Woord, maar uit het geloof in Gods beloften, die Hij in zijn Woord zo overvloedig tot onze troost geopenbaard heeft. Zij komt ook voort uit het getuigenis van de Heilige Geest, die met onze geest getuigt, dat wij Gods kinderen en erfgenamen zijn¹, en tenslotte hieruit, dat de gelovigen zich met heilige ernst toeleggen op een goed geweten en goede werken². En als Gods uitverkorenen in deze wereld de vaste troost dat zij de overwinning zullen behouden, moesten missen en zonder dit onbedrieglijke onderpand van de eeuwige heerlijkheid moesten leven, dan zouden zij de beklagenswaardigste van alle mensen zijn³.
1 Rom. 8:16, 17; 1Joh. 3:1, 2. 2 Hand. 24:16. 3 Rom. 8:37; 1Kor. 15:19.

Verwijstekst 1 Korintiërs 15:16-19 zegt: 'Wanneer de doden niet worden opgewekt, is ook Christus niet opgewekt. Maar als Christus niet is opgewekt, is uw geloof nutteloos, bent u nog een gevangene van uw zonden en worden de doden die Christus toebehoren niet gered. Als wij alleen voor dit leven op Christus hopen, zijn wij de beklagenswaardigste mensen die er zijn.'

Deze tekst zou je zo kunnen lezen, dat het allerbelangrijkste effect van ons geloof de opstanding uit de dood is en een leven bij Jezus Christus. Als Christus niet is opgewekt, dan zullen ook wij niet opgewekt worden en dan is ons geloof nutteloos. Wij zijn dan de beklagenswaardigste mensen.

Deze tekst neemt ons mee na het leven na de dood. Ons geloof krijgt na de dood volop waarde. Je zou haast kunnen zeggen dat ons geloof dan verzilverd wordt.

Maar na de wedergeboorte leven we al met Jezus en Hij leeft in ons. We worden vernieuwd en dragen vrucht. We worden dan al meer mens zoals God dat wil. Die vreugde proeven we. De heilige Geest bewerkt dat en laat ons zo weten dat wij erfgenamen zijn.

Artikel 11

Intussen getuigt de Schrift dat de gelovigen in dit leven tegen allerlei zondige twijfel te strijden hebben en in zware aanvechting dit volle geloofsvertrouwen en deze zekerheid van de volharding niet altijd voelen. Maar God, de Vader van alle vertroosting, laat hen niet boven vermogen verzocht worden, want Hij zal met de verzoeking ook voor de uitkomst zorgen en Hij maakt door de Heilige Geest hen weer zeker van de volharding¹.

1 2Kor. 1:3; 1Kor. 10:13; 2Tim. 4:17-18.

Verwijstekst 2 Timoteüs 4:17-18 luidt: 'Maar de Heer heeft me terzijde gestaan en me kracht gegeven, zodat ik de verkondiging tot een goed einde heb gebracht en alle volken de boodschap hebben gehoord. Ik ben gered uit de muil van de leeuw. ¹⁸De Heer zal me van alle

kwaad redden en me veilig naar zijn hemels koninkrijk brengen. Hem komt de eer toe tot in alle eeuwigheid. Amen.'

Mogen we wat Paulus hier over zichzelf zegt, op onszelf betrekken? Ik denk dat Paulus thuishoort bij die groep mensen die God onvoorwaardelijk heeft uitverkoren. Al eerder heb ik deze groep, de geloofshelden, ter sprake gebracht. Zie onder artikel 9 van dit hoofdstuk. Dit betekent dat ieder die gelooft en net zoals Paulus onvoorwaardelijk uitverkoren is, zich zeker op de hier genoemde verzen mag beroepen en zich verzekerd mag weten dat de Heer hem zal brengen naar zijn hemels koninkrijk.

Artikel 12

Deze zekerheid van de volharding verleidt de ware gelovigen beslist niet tot hoogmoed en zondige zorgeloosheid. Integendeel, hieruit komen voort nederigheid, kinderlijke eerbied, een godvrezend leven, vurige gebeden, standvastigheid in alle strijd, in het kruisdragen en in het belijden van de waarheid en ook blijvende blijdschap in God¹. Het overdenken van die weldaad is voor hen juist een aansporing zich ernstig en voortdurend te oefenen in dankbaarheid en goede werken². Dit blijkt immers uit de getuigenissen van de Schrift en de voorbeelden van de heiligen. 1 Rom. 12:1; Ps. 116:12. 2 Tit. 2:11-14; Ps. 56:13, 14; 1Joh. 3:3.

Verwijstekst Titus 2:11-14 luidt: 'Gods genade is openbaar geworden tot redding van alle mensen. Ze leert ons dat we goddeloze en wereldse begeerten moeten afwijzen en bezonnen, rechtvaardig en vroom in deze wereld moeten leven, in afwachting van het geluk waarop wij hopen: de verschijning van de majesteit van de grote God en van onze redder Jezus Christus. Hij heeft zichzelf voor ons gegeven om ons van alle zonde vrij te kopen, ons te reinigen en ons tot zijn volk te maken, dat vol ijver is om het goede te doen.'

Na Jezus' terugkomst zal Hij ons verder reinigen. Hij zal ons volmaken. Tezamen met alle heiligen maakt Hij ons tot zijn volk, dat vol ijver is en het goede doet. Dat grootste perspectief mag ons nu al nederig maken, omdat Hij ons zal volmaken. Wijzelf kunnen dat niet.

Verwijstekst 1 Johannes 3:3, plus het daaraan voorafgaande vers, legt uit: 'Geliefde broeders en zusters, wij zijn nu al kinderen van God. Wat we zullen zijn is nog niet geopenbaard, maar we weten dat we aan hem gelijk zullen zijn wanneer hij zal verschijnen, want dan zien we hem zoals hij is. Ieder die dit vol vertrouwen van hem verwacht maakt zich rein, zoals ook Jezus rein is.'

Ook hier zien we dat we moeten letten op het perspectief. Wanneer Hij zal verschijnen, zullen we Hem zien zoals Hij is. Met die wetenschap voor ogen moeten we ons nu al rein maken, want we weten nu al dat Jezus rein is. Hij verwacht van ons dat wij nu al proberen ons zo rein mogelijk te gedragen.

Artikel 13

Bij hen die weer opgericht worden, nadat zij in zonde gevallen zijn, herleeft het vertrouwen te zullen volharden. Maar dat veroorzaakt zeker geen zorgeloosheid en slordigheid in de dienst van God. Nee, zij zorgen er juist des te meer voor, nauwgezet op de wegen van de Here te blijven¹. Deze zijn immers van tevoren bereid, opdat zij door daarop te wandelen, de

zekerheid van hun volharding mogen bewaren. Dan zal het aangezicht van God, die met hen verzoend is, zich niet weer van hen afkeren wegens misbruik van zijn vaderlijke goedheid. Daardoor zouden zij in nog grotere geestelijke benauwdheid terechtkomen. Want wanneer zij die God vrezen, zijn vriendelijk aangezicht zien, is dat hun zoeter dan het leven, maar wanneer God zijn aangezicht verbergt, is dat hun bitterder dan de dood². ¹ 2Kor. 7:9-11; Ef. 2:10. ² Ps. 63:4; Jes. 64:7; Jer. 33:5.

Verwijstekst Jesaja 64:7 zegt: 'Toch, HEER, bent u onze vader, wij zijn de klei, door u gevormd, wij zijn het werk van uw handen.'

God heeft zowel de gelovigen als de ongelovigen geschapen. Allen zijn zij als klei in Gods hand. Ik denk dat de gelovigen ten voorbeeld worden gesteld aan de ongelovigen. De gelovigen moeten hen steeds meer laten zien hoe God in werkelijkheid is. Hoe liefdevol en barmhartig. Maar ook, hoe afkerig van het kwaad en hoe toornig over de zonde.

Verwijstekst Jeremia 33:5 ev. toont een groot perspectief: 'maar waarvan de stenen in de strijd tegen de Chaldeeën de lijken bedekken van hen die ik in mijn grote woede heb gedood, omdat ik mij van deze stad heb afgewend vanwege al het kwaad dat de inwoners hebben gedaan – dit zegt de HEER: Ik zal de wonden van de stad verbinden en haar herstellen, ik geef de inwoners blijvende vrede en voorspoed. Ik breng een keer in het lot van Juda en Israël en maak ze weer tot het volk van vroeger. Ik zal het volk reinigen van alle wandaden waarmee het tegen mij gezondigd heeft. Ik zal het alle wandaden vergeven waarmee het willens en wetens tegen mij gezondigd heeft. Jeruzalem zal mij weer vreugde geven en mij lof en roem brengen bij alle volken op aarde. Die zullen horen hoeveel geluk en voorspoed ik Jeruzalem schenk, en huiveren van ontzag. Dit zegt de HEER: Jullie zeggen over dit land dat het een woestijn is, dat er mens noch dier meer leeft. Maar in de steden van Juda en de straten van Jeruzalem, die nu verwoest zijn, waar mens noch dier meer leeft, zullen vreugdezangen klinken, zullen bruid en bruidegom van blijdschap zingen, zal te horen zijn: "Loof de HEER van de hemelse machten, want hij is goed, eeuwig duurt zijn trouw." Er zullen dankoffers worden gebracht naar de tempel van de HEER, want ik keer het lot van Juda ten goede en maak het weer als vroeger – zegt de HEER.' (Jeremia 33:5-11).

De HEER zegt hier: 'Jeruzalem zal mij weer vreugde geven en mij lof brengen bij alle volken op aarde.' Ik denk hierbij aan het nieuwe Jeruzalem. Jezus zal alle volken onder zijn gezag brengen en al die volken zullen Hem daarna alle eer bewijzen (Romeinen 14:11). Ze zullen dankoffers brengen naar de tempel van de HEER. Die tempel doet ons in eerste instantie denken aan de na de ballingschap herbouwde tempel. Maar die tempel schitterde niet zo. Er moest wel een vervolg komen. Dat vervolg komt er bij het neerdalen van het nieuwe Jeruzalem. In die stad zal geen tempel meer zijn (Openbaring 21:22), want eigenlijk vormt die hele stad het huis van God, de hele stad is een grote tempel. De bekeerde volken brengen hun dankoffers naar die stad (Openbaring 21:26).

Artikel 14

Nu heeft het God behaagd zijn genadewerk in ons te beginnen door de prediking van het evangelie. Evenzo wil Hij het instandhouden, voortzetten en voltooiën door het laten horen,

lezen en overdenken van het evangelie, door aansporingen, dreigementen, beloften en ook door het gebruik van de heilige sacramenten¹. 1 Deut. 6:20-25; 2Tim. 3:16-17; Hand. 2:42.

Verwijstekst 2 Timoteüs 3:16-17 verklaart: 'Elke schrifttekst is door God geïnspireerd en kan gebruikt worden om onderricht te geven, om dwalingen en fouten te weerleggen, en om op te voeden tot een deugzaam leven, zodat een dienaar van God voor zijn taak berekend is en voor elk goed doel volledig is toegerust.'

Elke schrifttekst moeten we overdenken en kijken hoe deze binnen het geheel van de Bijbel moet worden gelezen. Zo zijn er altijd wel teksten die aandacht blijven vragen en ons nederig houden. Want tot nu toe is het ons niet gelukt elke tekst zo te duiden dat deze onder gelovigen geen vragen meer oproept. Denk daarbij onder andere aan dat Paulus zegt dat geheel Israël behouden wordt (Romeinen 11:26). Of denk eens aan de komende eeuw, wat Jezus gaat doen tijdens het laatste oordeel en tijdens zijn regering vanuit het nieuwe Jeruzalem. Dat perspectief is onder christenen nog niet eenduidig.

Artikel 15

Deze leer dat de ware gelovigen en heiligen zullen volharden en daar zeker van mogen zijn, heeft God tot eer van zijn naam en tot troost van allen die Hem vrezen, zeer overvloedig in zijn Woord geopenbaard en Hij prent die in de harten van de gelovigen in¹. Weliswaar wordt deze leer door het vlees niet begrepen, door de satan gehaat, door de wereld bespot, door onkundige mensen en huichelaars misbruikt en door dwaalgeesten bestreden, maar de bruid van Christus heeft haar altijd als een schat van oneindige waarde innig liefgehad en standvastig verdedigd². God zal ervoor zorgen, dat zij dit ook zal blijven doen; tegen Hem kan geen plan iets uitrichten en is geen enkele macht opgewassen³. Deze enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest, zij eer en heerlijkheid in eeuwigheid. Amen⁴. 1 Opb. 14:12. 2 Ef. 5:32. 3 Ps. 33:10, 11. 4 1Pet. 5:10, 11.

Verwijstekst Psalm 33:10-11 proclameert: 'De HEER doet de plannen van volken teniet, hij vrijdelt wat naties beramen, maar het plan van de HEER houdt eeuwig stand, wat hij beraamt, blijft van geslacht tot geslacht.'

Voor de grondlegging van de wereld maakte de HEER een plan. Dat plan houdt eeuwig stand. Dat plan voert Hij uit en in de komende eeuw komt het tot een voorlopige afronding, als Jezus het door Hem bewerkte eindresultaat teruggeeft in de handen van zijn Vader (1 Korintiërs 15:22-28).

Veroordeling van de dwalingen

Na deze uiteenzetting van de rechtzinnige leer veroordeelt de synode de dwalingen van hen die het volgende leren:

1. De volharding van de ware gelovigen is geen vrucht van de uitverkiezing of een geschenk van God, dat door de dood van Christus verdiend is. Nee, zij is een

voorwaarde van het nieuwe verbond, waaraan de mens door zijn vrije wil moet voldoen, voordat hij - zoals zij dat noemen - definitief uitgekozen en gerechtvaardigd wordt.

De Heilige Schrift getuigt echter dat de volharding het gevolg is van de uitverkiezing en dat zij door de kracht van Christus' dood, opstanding en voorbede aan de uitverkorenen gegeven wordt: *Het uitverkoren deel heeft het verkregen en de overigen zijn verhard* (Rom. 11:7). Evenzo: *Hoe zal Hij, die zelfs zijn eigen Zoon niet gespaard, maar voor ons allen overgegeven heeft, ons met Hem ook niet alle dingen schenken? Wie zal uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardigt; wie zal veroordelen? Christus Jezus is de gestorvene, wat meer is de opgewekte, die aan de rechterhand van God is, die ook voor ons pleit. Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus?* (Rom. 8:32-35).

De uitverkiezing werkt naar twee kanten. God geeft het aan een deel van de mensen en het andere deel verhardt Hij. Zonder die verharde mensen was Jezus nooit gekruisigd. Dan hadden we noch Gods ultieme liefde kunnen waarnemen noch het ultieme kwaad van satan. In het meest scherpe contrast leren we God het beste kennen.

2. God schenkt aan de gelovige mens wel voldoende krachten om te volharden en Hij is bereid die krachten in hem in stand te houden, wanneer deze mens zijn plicht verstaat. Maar wanneer alles wat nodig is om in het geloof te volharden en wat God gebruiken wil om het geloof in stand te houden in het werk gesteld is, dan hangt het toch nog altijd van de vrije beslissing van de menselijke wil af, of hij volhardt of niet.

Dit is nu duidelijk een pelagiaanse streek! Terwijl deze opvatting bedoelt de mensen vrij te maken, maakt zij hen tot rovers van Gods eer. Zij is in strijd met wat het Evangelie overal leert. Dit ontnemt de mens alle stof tot roemen en kent de eer voor dit geschenk alleen aan Gods genade toe. Ook gaat deze opvatting in tegen het getuigenis van de apostel: *Hij zal u ook bevestigen tot het einde, zodat gij onberispelijk zult zijn op de dag van onze Here Jezus Christus* (1 Kor 1:8).

De vrije wil is een vrucht van de heilige Geest. Net als alle vruchten van de heilige Geest vinden zij haar oorsprong in het verzoeningswerk van Jezus Christus. Aan Hem komt alle eer toe.

3. Zij die echt geloven en opnieuw geboren zijn, kunnen niet alleen het rechtvaardigend geloof evenals de genade en het behoud helemaal en voorgoed verliezen, maar zij verliezen deze inderdaad ook vaak en gaan dan voor eeuwig verloren.

Deze opvatting maakt de genade van rechtvaardiging en wedergeboorte en de voortdurende bewaring door Christus krachteloos. Zij is in strijd met het stellige

spreken van de apostel Paulus, *dat Christus, toen wij nog zondaren waren, voor ons gestorven is. Veel meer zullen wij daarom, thans door zijn bloed gerechtvaardigd, door Hem behouden worden van de toorn* (Rom. 5:8, 9). Zij gaat ook in tegen wat de apostel Johannes zegt: *Een ieder die uit God geboren is, doet geen zonde; want het zaad (Gods) blijft in hem en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren* (1 Joh. 3:9). En tegen de woorden van Jezus Christus: *Ik geef mijn schapen eeuwig leven en zij zullen voorzeker niet verloren gaan in eeuwigheid en niemand zal ze uit mijn hand roven. Wat mijn Vader Mij gegeven heeft, gaat alles te boven en niemand kan iets roven uit de hand van mijn Vader* (Joh. 10:28, 29).

Dit stellige spreken van Jezus Christus over zijn schapen is ook te betrekken op elk schepsel dat door God de levensadem heeft ontvangen. Vanaf het prille begin had God met elk van zijn schepselen het goede voor ogen.

4. Zij die echt geloven en opnieuw geboren zijn, kunnen zondigen tot de dood of tegen de Heilige Geest.

Dit is niet juist. De apostel Johannes spreekt in 1 Joh. 5:16, 17 wel over hen die zondigen tot de dood, en hij verbiedt voor hen te bidden, maar dezelfde apostel voegt daar in vers 18 direct aan toe: *Wij weten, dat een ieder die uit God geboren is, niet zondigt (namelijk tot de dood); want Hij, die uit God geboren werd, bewaart hem, en de boze heeft geen vat op hem* (1 Joh. 5:18).

Iedereen die opnieuw geboren is, wordt gered. Is het niet tijdens dit leven, dan wel tijdens het toekomstige leven. De oproep tot dagelijkse bekering moeten we daarom altijd serieus nemen.

5. Zonder een bijzondere openbaring kan de mens er in dit leven niet zeker van zijn, dat hij in de toekomst in het geloof zal volharden.

Door deze leer wordt de vaste troost van de ware gelovigen in dit leven weggenomen en worden de onzekerheden van de roomsen weer in de kerk ingevoerd. Overal ontleent de Heilige Schrift deze zekerheid aan de kenmerken die eigen zijn aan Gods kinderen, en aan de zeer betrouwbare beloften van God, en niet aan een bijzondere en buitengewone openbaring. Vooral is te wijzen op wat de apostel Paulus zegt: *Geen schepsel zal ons kunnen scheiden van Gods liefde, welke is in Christus Jezus, onze Here* (Rom. 8:39). En Johannes zegt: *En wie zijn geboden bewaart, blijft in Hem en Hij in hem. En hieraan onderkennen wij, dat Hij in ons blijft: aan de Geest, die Hij ons gegeven heeft* (1 Joh. 3:24).

Wie zijn geboden bewaart en daarnaar leeft, blijft in Hem en Hij in hem. Wie dus gelooft en zich laat voeden door Gods Woord zal onder andere bij zichzelf opmerken dat het proces van dagelijkse vernieuwing erdoor bezield wordt.

6. De leer dat de gelovige zeker kan zijn van zijn volharding en zijn behoud, is naar haar aard een oorkussen voor het vlees. Zij is schadelijk voor de vroomheid, goede zeden, gebeden en alles wat verder tot de praktijk van een godvrezend leven behoort. Twijfel aan de volharding valt daarentegen te prijzen.

Wie dit beweren, tonen daarmee de kracht van Gods genade en de werking van de Heilige Geest, die in ons woont, niet te kennen. Ook spreken zij de apostel Johannes tegen, die uitdrukkelijk het tegenovergestelde leert: *Geliefden, nu zijn wij Gods kinderen en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen; (maar) wij weten, dat, als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem gelijk zullen wezen; want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is. En een ieder die deze hoop op Hem heeft, reinigt zich, gelijk Hij rein is* (1 Joh. 3:2, 3). Bovendien wordt deze leer weerlegd door de voorbeelden van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament: zij waren zeker van hun volharding en behoud, en toch zijn zij blijven bidden en zich ook verder blijven oefenen in de godsvrucht.

[De heiligen moeten zich verder blijven oefenen in de godsvrucht. Wie dat achterwege laat, kan gaan twifelen.](#)

7. Het geloof van de mensen die slechts tijdelijk geloven, verschilt alleen in duur van het rechtvaardigend en heilbrengend geloof.

Christus zelf wijst duidelijk op nog drie verschillen tussen hen die slechts tijdelijk geloven en de ware gelovigen. In Matt. 13:20 e.v. en Luc. 8:13 e.v. zegt Hij dat wie tijdelijk geloven, het zaad ontvangen in steenachtige grond; zij zijn zonder wortel en brengen geen vrucht voort. Maar de ware gelovigen ontvangen het zaad in goede aarde of in een goed hart; zij bezitten een sterke wortel en brengen zonder ophouden, zij het in verschillende mate, hun vruchten voort.

[Inderdaad, ware gelovigen brengen zonder ophouden, zij het in verschillende mate, hun vruchten voort.](#)

8. Wanneer de mens zijn eerste wedergeboorte verloren heeft, is het niet ongerijmd, dat hij opnieuw, ja verscheidene keren wedergeboren wordt.

Zij loochenen door deze leer dat het zaad van God, waardoor wij wedergeboren worden, onvergankelijk is. Dit gaat in tegen het getuigenis van de apostel Petrus, die zegt dat wij elkaar moeten liefhebben *als wedergeboren, en niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad* (1 Petr. 1:23).

[Waarom God begint, dat maakt Hij hoe dan ook af. Dat geldt sowieso voor de schepping. Dat geldt eveneens voor elke wedergeboren gelovige.](#)

9. Christus heeft volstrekt niet gebeden dat de gelovigen tot het einde in het geloof zouden volharden.

Zij die dit leren, spreken Christus zelf tegen, die tot Petrus zegt: *Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet zou bezwijken* (Luc. 22:32). Ook spreken zij de evangelist Johannes tegen, die getuigt dat Christus gebeden heeft niet alleen voor de apostelen, maar ook voor allen die door hun woord geloven zouden: *Heilige Vader, bewaar hen in uw naam; Ik bid niet, dat Gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Gij hen bewaart voor de boze* (Joh. 17:11, 15, 20).

In Johannes 17 zendt Jezus zijn volgelingen uit naar de wereld om het evangelie te verkondigen. Jezus bidt daarbij ook voor de eenheid van de gelovigen. We zien op dit moment grote verdeeldheid onder hen. Maar uiteraard zal ook deze bede van Jezus verhoord worden. Gezien de nu heersende verdeeldheid zal, denk ik, die verdeeldheid pas in de komende eeuw worden opgeheven. Dat perspectief ontslaat ons nu niet om biddend te werken naar meer eenheid.

SLOTWOORD

Dit is de duidelijke, eenvoudige en eerlijke uiteenzetting van de rechtzinnige leer over de Vijf Artikelen, waarover in Nederland verschil van mening bestaat, met daarbij de veroordeling van de dwalingen, waardoor de Nederlandse kerken een tijdlang in opschudding zijn gebracht. De synode is van oordeel, dat deze uiteenzetting en veroordeling aan het Woord van God ontleend zijn en met de belijdenis van de gereformeerde kerken overeenstemmen. Hieruit blijkt onmiskenbaar, dat zij - wie dit het allerminst paste - in strijd met alle waarheid, redelijkheid en liefde gehandeld hebben die het volk hebben willen wijsmaken:

- De leer van de gereformeerde kerken over de voorbeschikking en wat daarmee verband houdt, vervreemdt door haar aard en strekking de harten van de mensen van alle vroomheid en de dienst van God.

In het perspectief van het komende Messiaans Vrederijk verandert de leer van de voorbeschikking van kleur. Tijdens de komende eeuw zal God straffen om te helen. God zal al zijn vijanden tot zijn vrienden maken, omdat God zijn vijanden liefheeft.

- Zij is een oorkussen voor het vlees en de duivel en een vesting van de satan, van waaruit hij alle mensen belaagt, de meesten verwondt en velen met de pijlen van wanhoop of zorgeloosheid dodelijk treft.

De uitverkiezing is een middel in Gods hand waarmee Hij mensen boven anderen uittilt, om zo te laten zien wat goed is. De meest uitverkoren mens is Jezus Christus, waaraan we precies kunnen zien wat God van mensen verwacht. Jezus gehoorzaamde zijn Vader tot in de dood. Hij werd de eersteling, verrees uit het graf en nam plaats aan Gods rechterhand.

- Deze leer maakt God tot bewerker van de zonde, tot een onrechtvaardige God, een tiran en huichelaar en zij is niet anders dan een vernieuwd stoïcisme, manicheïsme, libertinisme en mohammedanisme.

God is niet de Auteur van de zonde. God heeft voor de grondlegging van de wereld alle

mogelijke scenario's op hoofdlijnen doorgerekend en vastgesteld dat hoe dan ook zijn plan met de wereld zal worden gerealiseerd.

- Zij brengt de mensen tot zondige zorgeloosheid, doordat zij zichzelf gaan wijsmaken, dat het voor het behoud van de uitverkorenen er niet op aankomt, hoe zij leven en dat zij daarom ook rustig allerlei afschuwelijke misdaden mogen bedrijven.

God stelt iedereen verantwoordelijk voor zijn daden. Tijdens het laatste oordeel zal ieder daarvan verantwoording moeten afleggen tegenover God en tegenover elk die beschadigd en tekortgedaan is door zijn handelen.

- Al hadden zij die verworpen zijn, echt alle werken van de heiligen gedaan, het zou niet kunnen bijdragen aan hun behoud.

God is rechtvaardig en Hij zal alle goede werken mee laten wegen. Echt goede werken zijn met name die werken die uit liefde en verbondenheid met Jezus Christus worden gedaan.

- Met deze leer wordt beweerd, dat God enkel en alleen door zijn wilsbeschikking en zonder te letten op, of rekening te houden met enige zonde, het grootste deel van de wereld voorbeschikt en geschapen heeft tot de eeuwige ondergang.

Jezus zal alles en allen aan zich onderwerpen op een zodanige liefdevolle manier dat iedereen Hem als HEER gaat erkennen en Hem van harte zal loven.

- De verwerping is op dezelfde manier de oorzaak van het ongeloof en de goddeloosheid als de verkiezing de bron van het geloof en de goede werken is.

God is de bron van al het goede. Als God verwerpt is het slechts tijdelijk. Als teken van die tijdelijkheid is het gegeven dat God iedereen zal doen opstaan uit de dood. Na die opstanding zullen we merken dat onze doodvijanden verdwenen zijn. God heeft dan satan definitief verslagen, de wereld is vernieuwd en wij hebben een verheerlijkt lichaam ontvangen.

- Veel onschuldige kinderen van de gelovigen rukt God van de moederborst weg en werpt ze als een tiran in het helse vuur, zonder dat het bloed van Christus, de doop of het gebed van de kerk bij de doop hen kan helpen.

Kleine kinderen zijn geheiligd in hun ouders. Wie op jonge leeftijd sterft, zal in de hemel bij de HEER worden opgenomen.

En zo is er nog veel meer, dat de gereformeerde kerken niet alleen niet belijden, maar ook van harte en vol afschuw verwerpen. Daarom bezweert deze synode van Dordrecht in de naam van de Here allen die de naam van onze Verlosser Jezus Christus godvrezend aanroepen, dat zij over het geloof van de gereformeerde kerken niet moeten oordelen op grond van lasterpraat, die van hier en daar bijeen geraapt is. Ook niet op grond van persoonlijke uitspraken van sommige oude of nieuwe leraren; dergelijke uitspraken worden vaak ook nog te kwader trouw aangehaald, verminkt en verkeerd uitgelegd. Maar over het geloof van de gereformeerde kerken moeten zij oordelen op grond van de publieke belijdenisgeschriften van de kerken zelf en op grond van deze uiteenzetting van de

rechtzinnige leer, die door alle leden van de hele synode met volledige eenstemmigheid is vastgesteld. Vervolgens vermaant deze synode de lasteraars ernstig, om te bedenken wat voor zwaar oordeel van God zij op zich laden, wanneer zij tegen zoveel kerken en de belijdenisgeschriften van zoveel kerken een vals getuigenis spreken, de gewetens van de zwakken in het geloof verontrusten en proberen de gemeenschap van de ware gelovigen bij velen verdacht te maken. Tenslotte spoort deze synode alle mededienaars in de prediking van het evangelie van Christus aan, zich bij het behandelen van deze leer in scholen en kerken godvrezend en vroom te gedragen. Zij dienen zich daarbij, zowel mondeling als schriftelijk te richten op de eer van God, de heiliging van het leven en de vertroosting van de verslagen harten van de gelovigen. Zij behoren zich in hun denken en spreken over deze leer te houden aan de Schrift naar de overeenstemming van het geloof. Zij dienen zich tenslotte van elke manier van spreken te onthouden, die de grenzen van de duidelijke boodschap van de Heilige Schrift te buiten gaat en die aan de mensen die brutaal spitsvondige redeneringen verzinnen, goede grond zou kunnen geven, om de leer van de gereformeerde kerken te beschimpen of te belasteren. Wij bidden dat de Zoon van God, Jezus Christus, die gezeten is aan de rechterhand van zijn Vader, aan de mensen gaven schenkt, ons in de waarheid heiligt; dat Hij hen die afgedwaald zijn, tot de waarheid terugbrengt; dat Hij de lasteraars van de gezonde leer de mond snoert en dat Hij aan de trouwe dienaars van zijn Woord de Geest van wijsheid en inzicht geeft, zodat alles wat zij zeggen, zal strekken tot eer van God en tot opbouw van hun hoorders. Amen.

Gods Woord is levend. God geeft mensen, die in de loop de tijd telkens nieuwe schatten uit de Bijbel weten op te diepen. Zo houdt Hij mensen bij de les en voedt Hij onze weetgierigheid. God wil zich laten kennen in al zijn aspecten.

De Dordtse Leerregels vormen een historisch belangrijk document, dat in die tijd dwalingen aan de kaak stelde en deze op een broederlijke manier weerlegde.

Inmiddels hebben we meer oog gekregen voor het koninkrijk van God, dat nu al onder ons is, omdat Jezus alle macht heeft gekregen op de hemel en op de aarde. Maar dat koninkrijk is ook komende, want als Jezus terugkomt zal Hij vanuit het nieuwe Jeruzalem over de aarde gaan regeren. Hij zal dan iedereen aan zich onderwerpen en alles recht zetten. Dat zal Hij doen op een liefdevolle manier, zoals wij dat van Hem weten van zijn leven hier op aarde. Hij zal dan weliswaar geen Dienstknecht meer zijn, maar Koning. Vredevorst (Jesaja 9:5). Met gezag en kracht zal Hij de wereld aan zich onderwerpen. De satan is dan al afgevoerd door vuur uit de hemel (Openbaring 20:7-10). In interpreteer dat 'vuur uit de hemel' als Gods heilige engelen. Even daarvoor heeft satan, in zijn verblinde afkeer van God, meegewerkt om de schapen van de bokken te scheiden (Matteüs 25:32). De schapen bevinden zich dan al grotendeels binnen de veilige muren van het nieuwe Jeruzalem. De laatst geselecteerde schapen komen eerst in het kamp van de heiligen (Openbaring 20:9), om later opgenomen te worden binnen de poorten van het nieuwe Jeruzalem. Zo geeft het boek Openbaring de mogelijkheid tot verschillende interpretaties. Het lijkt erop dat wij het perspectief dat God ons biedt, grotendeels zelf moeten invullen. Door samen de Bijbel te lezen en te kijken naar welke beloften nog op invulling wachten. Met het bovenstaande heb ik een en ander aangereikt. Ik hoop dat daarmee stappen gezet zijn om de Bijbel nog meer te ontsluiten.

Onderbouwing en verantwoording¹

De Dordtse Leerregels zijn voor menigeen haast heilig. De Bijbel staat uiteraard hoger aangeschreven, maar de Dordtse Leerregels verwoorden het daarin behandelde deel van de christelijke leer duidelijk.

Om dit enigszins te nuanceren volgt hier een citaat uit 'Gereformeerde hermeneutiek vandaag – Theologische perspectieven' onder red. van Ad de Bruijne en Hans Burger. In deze bundel schrijft Barend Kamphuis het volgende:

Het is opvallend dat in het 'Besluit' van de Dordtse Leerregels alle leraren van de kerk worden vermaand zich te houden aan de Schrift 'nae de gelijkmaticheyt des geloofs', dus naar de *analogia fidei* (Bakhuizen van den Brink 1976, 278 e.v.). De synode van Dordrecht zag het gevaar van een oeverloze speculatie over de predestinatie. Alleen wie blijft bij de leer van Christus is zeker, ook als het gaat over de zware artikelen van de eeuwige uitverkiezing. De duidelijkheid van de Bijbel helpt ons de grenzen van ons spreken te bewaken.

Er zijn echter ook gevaren verbonden aan deze manier van bijbellezen. Ik noem er twee. **Het eerste gevaar is dat wij alles al weten wat er in de Bijbel staat.** Dan kent de Bijbel geen verrassingen meer voor ons. Wij hebben immers de leer van Christus en alle woorden van de Schrift kunnen zo uitgelegd worden dat ze deze leer bevestigen. Dat is het gevaar van bijvoorbeeld het confessionalisme. Dan denk je dat in de belijdenisgeschriften van de kerk alles te vinden is wat er over de leer van Christus is te zeggen.

Jezus zegt ergens dat iedere schriftgeleerde die leerling in het koninkrijk van de hemel is geworden, lijkt op een huismeester die uit zijn voorraadkamer nieuwe en oude dingen tevoorschijn haalt (Mat. 13:52). Nieuwe en oude dingen: het nieuwe gaat voorop. De leer van Christus sluit de Schrift niet toe, maar opent haar juist. Deze leer blijft dan ook altijd een mysterie. Nooit kunnen wij denken dat we alles begrepen hebben van het evangelie. **Daarom is het ook zo nodig om naar andere stemmen te luisteren in de theologie.** De Bijbel is niet alleen duidelijk voor mij, maar ook voor de vele anderen die hem lezen en bestuderen. De Bijbel is niet alleen duidelijk voor gereformeerden of protestanten, maar ook voor roomsen of oosters-orthodoxen. De analogie van het geloof helpt ons in de leer van Christus te blijven, juist als we altijd weer bereid zijn onze eigen vooronderstellingen ter discussie te stellen.

Een tweede gevaar is dat de analogie van het geloof gebruikt wordt als een criterium om in de Bijbel te selecteren: wij gebruiken alleen wat in de Bijbel past bij wat wij al begrepen hebben van het evangelie. Wat daarbuiten valt wordt uitgeselecteerd. Bij Luther zie je een illustratie van dat gevaar. Hij heeft prachtig geschreven over de duidelijkheid van de Bijbel. Maar hij heeft ook het criterium *was Christum treibet* gebruikt om in de Bijbel onderscheid te maken. 'Dit is de toetssteen

¹ Dit artikel hoort bij mijn verhaal *Dordtse Leerregels in perspectief*. Beide artikelen zijn los van elkaar te lezen. Vandaar twee losse documenten. Wel heb ik de bladzijden doorgenummerd, mee omdat ik aan het einde een Register met Bijbelplaatsen heb opgenomen.

om alle boeken te beproeven, als men ziet of ze Christus leren of niet”(…). Luther kon zeggen: als tegenstanders de Schrift tegen Christus keren, dan keren wij Christus tegen de Schrift (...). Hij stelde daarom bijvoorbeeld vraagtekens bij de brief aan de Hebreëen (vanwege de ontkenning van de mogelijkheid van een tweede biecht (...)) en bij Jacobus (vanwege de bewering dat Abraham uit werken gerechtvaardigd is (...)). Bernhard Rothen schrijft terecht dat dit toch wel problematisch is. ‘Wie kan vaststellen of een tekst Christus leert of niet?’ (...) De gedachte dat de Bijbel duidelijk is omdat hij het evangelie van Christus is, betekent niet dat alleen dat wat wij met het evangelie in overeenstemming kunnen brengen canoniek is, maar dat heel de Schrift met het oog op Christus begrepen moet worden.

Misschien is het wel zo dat Luther heel eerlijk met zoveel woorden zei wat veel anderen impliciet doen. Gereformeerden hebben dan weinig met de schriftwoorden over de universaliteit van de verzoening: dat zijn remonstrantse teksten. Remonstranten kunnen weer weinig beginnen met typisch gereformeerde verkiezingsteksten. Misschien kun je elkaar vinden als je opnieuw samen begint de Schrift te lezen als getuigenis van Christus. (blz. 75-76)

In dit lange citaat heb ik enkele regels geel gemarkeerd. Het zijn samenvattingen van de twee gevaren die Kamphuis hier signaleert. Het zijn signalen waar ik van harte mee instem, omdat ik met mijn bijdrage iets wil aanvullen, en omdat ik bij de bespreking van de Dordtse Leerregels diverse verwijsteksten heb aangevuld met de bredere context waarin ze geschreven zijn.

Verder schrijft Kamphuis dat het nodig is om ook naar andere stemmen te luisteren. Daarover schrijft hij:

Daarom staan belijdenisvorming en belijdenisbinding ook niet op gespannen voet met het *sola scriptura*. Maar beslissende norm blijft altijd de Schrift zelf. Anders verval je in kerkisme, traditionalisme of confessionalisme. Daarom zag de Reformatie zich ook gedwongen om te breken met het rooms-katholieke traditiebegrip, waarin de traditie gelijke eer als de Schrift ontving. Dat strijdt duidelijk met de Bijbel. ‘De Bijbel legt zichzelf uit’ betekent ook dat de theologische wetenschap niet het monopolie heeft op schriftuitleg. Theologie heeft de opdracht te helpen bij het verstaan van de Schrift, meer niet. Zo nu en dan lees je ook vandaag pleidooien om de Bijbel niet in handen van leken te geven: veel te gevaarlijk materiaal. Zij kunnen de Bijbel niet goed lezen. Alleen deskundigen zouden dat kunnen. Daarmee wordt het *sola scriptura* prijsgegeven en de kerk in een nieuwe gevangenschap gevoerd. (blz. 77)

De Dordtse Leerregels zijn opgesteld door tal van theologische wetenschappers. Zij hebben veel teksten aangedragen ter onderbouwing. Wie zou dat kunnen weerleggen?

Ik denk dat in de loop van de tijd onze manier van bijbellezen veranderd is. Het genoemde boek ‘Gereformeerde hermeneutiek vandaag’ is daar een weerslag van. In dit verband een citaat van Hans Burger. In hoofdstuk 2 deel 5.5 schrijft hij:

Traditioneel was er sprake van een viervoudige schriftzin: letterlijk, allegorisch, moreel en anagogisch.² Na een periode van kritiek is er nu sprake van rehabilitatie van dit model. Daarbij wordt meestal niet meer uitgegaan van een viervoudige tekstimmanente betekenis, maar van vier perspectieven of leeswijzen.

Theologisch kunnen we het viervoud begrijpen als een organisch geheel, wanneer we het verbonden zien met het grote theodrama waarin wij worden opgenomen, en zo met het mystagogische proces waardoor wij steeds meer onderdeel worden van dat grote verhaal. Het viervoud is ten eerste gebaseerd op een visie op de verhouding van het Oude en Nieuw Testament. Omdat het Oude Testament zijn vervulling krijgt in Christus en dus in het Nieuwe Testament, komen er twee lezingen van het Oude Testament: een letterlijke (I) en een christologische (II), vanuit de overtuiging dat Christus de vervulling van het Oude Testament is. Die christologische lezing valt vervolgens in drieën uiteen, vanwege de eschatologische spanning die nog gegeven is met hoe wij nu in Christus delen. Christus is gekomen (1), maar wij beginne in ons persoonlijke leven in Hem te delen (2), **maar wij wachten nog op de volledige vervulling (ook) van het Oude Testament, wanneer Christus voor de tweede keer terugkomt (3)**. Dat levert dus vier mogelijke leeswijzen op, die niet zozeer nieuwe betekenissen willen construeren, maar vanuit de verschillende fasen van het theodrama verschillende interesses hebben:

- I. Letterlijke lezing, geïnteresseerd in de historische werkelijkheid.
- II. Christologische lezing, uiteenvallend in:
 1. Een focus op de realiteit van Christus en het nieuwe verbond als vervulling van de Schriften (allegorisch-dogmatisch; verbonden met de komst van Christus);
 2. Gerichtheid op de doorwerking van het geheim van de eenheid met Christus in het persoonlijke leven (moreel-tropologisch; verbonden met de huidige tijd);
 3. Verlangen naar de complete vervulling in het eschatologische koninkrijk van God (anagogisch-eschatologisch; verbonden met de eschata).

Zo zijn het vier leeswijzen die samen een mystagogische beweging vormen van heilzaam tekengebruik: van de tekst naar het geloof, van geloof naar het persoonlijke leven hier en nu, **en vol verlangen naar Christus' toekomst** (...).

Mede met behulp van het model van de viervoudige schriftzin valt te verhelderen in welke zin onze perspectieven op de Bijbel naar elkaar toe zullen groeien en in welke zin onze lezingen verschillend moeten blijven, en waarom theologie contextuele theologie moet zijn. Geleid door dezelfde Geest lezen wij dezelfde Bijbel

² Op de website van **Scientiae I febr. 22,2020 | Artikelen & Overdenkingen** staat een lezing waarin deze vier begrippen eenvoudig worden uitgelegd: De lezing van de Schrift – Letterlijk – Allegorisch – Moreel - Anagogisch

en gaat het erom dat we meer en meer van de Schriften doordrenkt raken. We leven in dezelfde heilsgeschiedenis van het ene theodrama (de letterlijke lezing). Wij leven dankzij Jezus Christus, die voor ons allemaal dezelfde is (de allegorische-dogmatische lezing). We verlangen naar dezelfde complete vervulling in Gods rijk (de anagogisch-eschatologische lezing). **Steeds zullen we hier van elkaar kunnen leren, maar ook naar elkaar toe kunnen groeien om zo samen naar Christus toe te groeien.** (blz. 60-61)

We verlangen naar dezelfde complete vervulling in Gods rijk. Is dit zo? Verlangen we echt naar de vervulling van al Gods beloften? Of verlangen we slechts naar de ontmoeting met Jezus Christus? En boeit het ons niet erg wat er allemaal staat te gebeuren nadat Jezus is teruggekomen? Is dat niet alleen Gods zaak? Daarover speculeren en fantaseren heeft geen zin!

De invulling van het theodrama heeft sowieso invloed op ons geloof. Wie gelooft dat God alle mensen behoudt, staat anders in het leven dan wie gelooft dat God slechts allen behoudt die Hij tijdens de huidige eeuw, vanaf de zondeval tot aan Jezus' terugkomst, aan Christus geeft.³

Over de dag dat Jezus terugkomt lezen we in 2 Tessalonicenzen 1: 6-10 weliswaar: *'God is inderdaad rechtvaardig: hij zal uw onderdrukkers straffen met onderdrukking en u, die nu onderdrukt wordt, samen met ons van alle last bevrijden wanneer Jezus, de Heer, vanuit de hemel verschijnt. Dan komt hij in een vlamvend vuur en omringd door engelen, door wie hij zijn macht manifesteert; dan straft hij hen die God niet erkennen en het evangelie van onze Heer Jezus niet gehoorzamen. Ze zullen voor eeuwig worden verstoten, ver van de Heer en van zijn kracht en majesteit. Op die dag komt hij om te worden geprezen door al de zijnen, om te worden geëerd door allen die tot geloof gekomen zijn – ook door u, want u hebt ons getuigenis aangenomen.'*

In Openbaring lezen we daarentegen dat de goddelozen het nieuwe Jeruzalem niet in mogen en door engelen bij de twaalf poorten worden tegengehouden.⁴ Kennelijk gaat God proportioneel straffen. De grootste zondaren ver van de Heer, ver van de verblijfplaats van de Heer, het nieuwe Jeruzalem. Anderen dichterbij, tot vlak bij de poorten. Verder weten we dat Gods toorn niet eeuwig duurt.⁵ Uiteraard is over dit vers nog meer te zeggen, maar daarover later meer.

De invulling van het theodrama beïnvloedt onze kijk op de Dordtse Leerregels. Die Dordtse Leerregels stammen uit een tijd waarin men afstand hield van speculaties over de toekomst, over alles wat er precies na Jezus' terugkomst zou gaan gebeuren. Onder andere Calvijn heeft nooit over Openbaring gepreekt en gedoceed. Met als argument: 'Ik begrijp het niet, dus ik preek er niet over'.

Het komt mij over dat de opstellers van de Dordtse Leerregels ook dit spoor volgden, dit gezien het kleine aantal verwijsteksten uit Openbaring. In het boek *'Het paradijs van zijn val tot zijn herrijzenis'* van Willem J. Ouweneel wordt in het kort een schets gegeven van de eschatologie bij Dante Alighieri († 1321), Thomas à Kempis († 1471) en John Bunyan († 1688):

³ Marcus 13:20; 1 Tessalonicenzen 3:13 ; 2 Tessalonicenzen 1:10

⁴ Openbaring 21:12

⁵ Psalm 103:9; Jesaja 57:16; Jeremia 3:5, 12

Je zou je kunnen afvragen wat een Italiaanse dichter en filosoof, een kanunnik van Duitse afkomst en een Engelse gereformeerd-baptistische prediker nu toch wel gemeenschappelijk zouden kunnen hebben. Misschien zouden er wel diverse punten opgesomd kunnen worden, maar ik beperk mij tot dit enen punt: hun drie voornaamste, voluit christelijke werken hebben dit gemeen dat zij alle drie de wederkomst van Christus (bijna) negeren. In plaats daarvan bieden ze ons een eschatologie ('leer der laatste dingen') waarin de gelovige, wanneer hij sterft, 'naar de hemel gaat' (althans, volgens Dante, via het tussenstation van het vagevuur), en de ongelovige gaat naar de hel. Dante heeft de hel (inferno) het uitvoerigst beschreven. Er zijn twee bestemmingen: via het vagevuur naar de hemel, of naar het vuur van de hel. En dat is het dan. Je vraagt je af wat in dit plaatje de plaats is van Christus' wederkomst of van de opstanding van de mens. (blz. 166)

Afgaand op deze beschrijving is het verklaarbaar dat Johannes Calvijn († 1564) met Openbaring niet veel gehad heeft. Het leefde in die tijd kennelijk niet. Nu met name uit evangelische kringen het komende duizendjarig rijk op de agenda is gezet, en Tom Wright aandacht opeist voor het theodrama, gaan we ons langzaamaan afvragen wat er allemaal gaat gebeuren als Jezus terugkomt. Dat perspectief doet 'oude' ideeën wankelen.

Is het perspectief dat orthodoxe Joden hebben, ons ten voorbeeld?

Orthodoxe Joden verwachten nog steeds de Messias. Ze zien Jezus Christus niet als de Messias, omdat Hij geen vrede heeft gebracht. Een vrede waarvan Jesaja spreekt. Een vrede zonder oorlog en waarbij al het oorlogstuig wordt omgebouwd tot iets wat die vrede dient.

In het boek '*Het paradijs van zijn val tot zijn herrijzenis*' van Willem J. Ouweneel is in aanhangsel 1 **Het 'paradijs' en de rabbijnse bijbeluitleg** het volgende te vinden:

Wie diepgaande bijbelstudie doet, is bezig te eten en te drinken in het paradijs! Ik zeg dat zo omdat de rabbijnen de vier 'lagen' in het bijbelonderzoek aanduiden met de letters P, R, D, en S, en die letters vormen samen (met twee klinkers: de a en de e) het woord *pardes*, 'paradijs'. De vier lagen zijn als volgt:

- (a) De P van de *pardes* is die van *p'sjat* ('oppervlak, rechttoe-rechtaan'), oftewel de letterlijke, onmiddellijke betekenis van de bijbeltekst.
- (b) De R van *pardes* is die van *remez* ('hint, aanwijzing'), die verwijst naar de diepere (met name typologische, allegorische, symbolische) betekenis van de tekst.
- (c) De D van *pardes* is van *d'rasj* (van het werkwoord *d-r-sj*. '[onder]zoeken'), zoals we die kennen uit de joodse *midrasj* (een woord dat verwant is met *d'rasj*). Hier gaat het vooral om de morele toepassing: 'de moraal van het verhaal'.
- (d) De S van *pardes* is van *sod* ('verborgenheid, geheim, mysterie'), wat verwijst naar de esoterische of mystieke betekenis van de tekst (alleen bestemd voor 'ingewijden'; de term 'vertrouwelijke omgang' in Psalm 25:14 [NGB] is ook *sod*).

Als de bijbeltekst met een 'paradijs' (*pardes*) vergeleken mag worden, is de *p'sjat* slechts de poort van het paradijs; dan heb je nog niet veel gezien. Wie echt naar binnen gaat en de bomen, de bloemen en de watertjes, de geuren, de kleuren en de klanken leert kennen, is bezig met *remez* en *d'rasj*. En *sod* is voor degenen die de verborgenste schoonheden van het paradijs mogen aanschouwen. (blz. 207)

Deze vier 'lagen' komen vrij veel overeen met de viervoudige schriftzin van Hans Burger.⁶ Daaruit concludeer ik dat de rabbijnen het Oude Testament op een haast even intensieve manier gelezen hebben als gereformeerden.

En toch hebben ze Jezus Christus gemist. Hoe kan dat?

Ik denk daarbij aan de volgende twee punten:

- 1) De orthodoxe Joden verwachten nog steeds de Messias. De verhalen over de Messias lezen ze met een enkel perspectief voor ogen. De Messias komt eenmalig en Hij brengt niet alleen geestelijke maar ook werkelijke vrede. Bij dit enkele perspectief gaan de eerste en de tweede komst van de Messias in elkaar op. Dat beeld heeft een mysterieuze lading.
- 2) Die mysterieuze lading wordt gekoesterd. Speciaal door hen die 'vertrouwelijke omgang' met de HEER hebben. Zij hebben een streepje voor. Dat laat je niet zomaar schieten. Het onderzoeken van het mysterie is dan ook eigenlijk *not done*, ongepast en onoorbaar.

Misschien is dit tweede punt te kort door de bocht. Ik weet van de sluier en dat die sluier in Christus weg te nemen is.⁷ Maar toch. Wie een bijzondere positie bekleedt, wil dat graag zo houden. Tijdens de Reformatie speelde zo iets ook. De clerus hield liever de controle over de bijbeluitleg bij zich.

De vierde laag en ook wel de vierde schriftzin hebben iets dat weggelegd is voor de 'ingewijden' en de 'deskundigen'. Ik hoor nogal eens, als ik het heb over mijn kijk op het nieuwe Jeruzalem: 'Dat laat ik graag aan God over', 'dat is speculatief' en 'je bent zeer creatief'.

Die reacties zijn dan doorgaans een opmaat om er niet verder over door te spreken. Het is mystiek, mysterieus, en laat dat maar aan deskundigen over.

Misschien komt het daardoor dat de inbreng van Tom Wright zo omarmd wordt. Dat is een deskundige. Hij verlegt de focus op de hemel naar Gods koninkrijk, naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Want dat is onze uiteindelijke bestemming.

Maar Tom Wright neemt maar een kleine stap. De rest, de invulling van de nieuwe hemel en de aarde, laat hij aan anderen over. Aan de hand van bijbelse gegevens moeten we samen het theodrama gaan invullen.

Ik denk dat we daarbij dezelfde fout maken als de orthodoxe Joden. Als we kijken naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde zien wij slechts één perspectief. Een verwarrend perspectief, want verschillende beelden lopen door elkaar. Als gereformeerden houden we

⁶ Zie *Gereformeerde hermeneutiek vandaag*; paragraaf 5.5 van hoofdstuk 2.

⁷ 2 Korintiërs 3:13-14

het bij dat ene perspectief, dat uitgaat van één duizendjarig rijk. Zodra Jezus terugkomt, herschept Hij binnen de kortste keren alles. Hij zet alles recht. Het laatste oordeel is binnen de kortst mogelijke tijd afgerond. Er zullen dan geen tranen meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn.⁸

Als we dat ene perspectief uit elkaar halen, naast elkaar en in de tijd achter elkaar, dan ontstaat er een heel beeld. Dan mogen we het idee vasthouden dat we nu al in het duizendjarig rijk leven. Want Jezus zit aan Gods rechterhand en Hij heeft alle macht in hemel en op aarde. Aan dat duizendjarig rijk komt een einde als Jezus terugkomt. Rond die tijd zal satan worden losgelaten. De oude aarde zal worden gereinigd en worden herschapen in een nieuwe. Niet alleen de aarde, maar ook de kosmos zal worden vernieuwd. Want we verwachten een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

Vervolgens wordt het huidige duizendjarige rijk opgevolgd door het komende duizendjarige rijk. Het Messiaans Vrederijk. Aan het begin van dat rijk zullen eerst alle mensen opstaan uit de dood. Zelfs degenen die Hem doorstoken hebben zullen Jezus zien terugkomen.⁹ Dus Jezus' terugkomst mogen we zien als een proces waarvan alle onderdelen vastliggen. Eerst zullen alle doden opstaan, haast tegelijkertijd zal het nieuwe Jeruzalem neerdalen vanuit de hemel.¹⁰ Daarna zal Jezus terugkomen op de wolken en de zijnen zullen Hem binnenhalen en verwelkomen.¹¹ Dit overwinningsfeest zal zoveel haat bij de nog steeds ongelovigen oproepen dat zij massaal de geliefde stad, het nieuwe Jeruzalem zullen aanvallen. Enkelen buiten de poorten van het nieuwe Jeruzalem zullen daaraan niet meedoen en zullen zich verschansen in het kamp van de heiligen.¹² Daarmee voltrekt zich de scheiding tussen de schapen en de bokken. Tijdens dit snel voltrekkende proces komt er vuur uit de hemel. God stuurt zijn heilige engelen naar de aarde en deze maken radicaal een einde aan deze opstand.¹³ *'En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid.'*¹⁴ De overige opstandelingen, zij die niet staan ingeschreven in het boek van het leven, worden afgevoerd naar de vuurpoel, dat is de tweede dood. Na deze scheiding volgt het laatste oordeel. Voorafgaand aan dit laatste oordeel is er een eerste selectie. Johannes wordt meegenomen en ziet een witte troon. Hij komt zo dichtbij die troon dat het lijkt alsof de aarde en de hemel voor hem wegvlugten en in het niets verdwenen. Hij focust zich helemaal op die witte troon. Hij schrijft daarover: *'Ik zag de doden, jong en oud, voor de troon staan. Er werden boeken geopend. Toen werd er nog een geopend: het boek van het leven. De doden werden op grond van wat in de boeken stond geoordeeld naar hun daden.'*¹⁵

Vervolgens ziet Johannes de doden uit de zee opstaan, en *'ook de dood en het dodenrijk*

⁸ Openbaring 21:4

⁹ Openbaring 1:7

¹⁰ Openbaring 3:12; 21:2

¹¹ Matteüs 24:30; Openbaring 1:7

¹² Openbaring 20:9

¹³ 2 Tessalonicenzen 1:7-8

¹⁴ Openbaring 20:10

¹⁵ Openbaring 20:12

*stonden hun doden af.*¹⁶ Johannes ziet hier als eerste de zee. Hij is weer terug op aarde. En dan schrijft hij verder: *'En iedereen werd geoordeeld naar zijn daden.'*¹⁷

Zo gelezen vindt er een oordeel plaats in twee fases. Voor de witte troon in de hemel vindt er een voorlopig oordeel plaats. De doden zijn dan nog niet opgestaan uit de dood. Er vindt een veroordeling plaats op grond van wat er in de boeken stond, geoordeeld naar hun daden. De tekst Openbaring 20:12 spreekt letterlijk over doden.

Nadat, na Jezus' terugkomst, iedereen opgestaan is uit de dood, zal er opnieuw recht gesproken worden, het laatste oordeel. Jezus is dan op de nieuwe aarde neergedaald en onder zijn leiding wordt het laatste oordeel voltrokken. Jezus zal daarbij de heiligen inschakelen.¹⁸

Omdat de onheiligen het nieuwe Jeruzalem niet in mogen, veronderstel ik, dat die rechtszaak buiten de muren zal plaatsvinden. Jezus geeft daarbij de heiligen instructies mee, zodat zij dat kunnen. En omdat voor de heiligen altijd de poorten open staan, kunnen zij ten alle tijden Jezus raadplegen. Het laatste oordeel zal zowel aan de kant van de heiligen als van de kant van de onheiligen verhelderend werken. Alles zal aan het licht komen. Ieder zal daarbij zijn eigen pijn ondergaan. Wat is er veel verkeerd gegaan. Het laatste oordeel zal reinigend werken en de volmaking, in eerste instantie van de heiligen en in tweede instantie van de dan nog ongelovigen, dichterbij brengen. Dat proces zal laten zien dat alles wat wij nu meemaken zin heeft gehad. De heiligen zijn dan al langer meer mens naar Jezus' hart en zij zullen die ervaring, die nieuwigheid van het hart, mee laten werken tijdens de uitvoering van het laatste oordeel. Zo zullen beiden er beter uitkomen. Zo laat God het laatste oordeel zowel voor de heiligen als voor de onheiligen meewerken ten goede.

Met het geloof in twee oordelen, het voorlopige oordeel in de hemel en het publieke oordeel na Jezus' terugkomst, sluit ik aan bij wat gangbaar is. Hierbij zie ik ook dat het perspectief van één oordeel, in twee fasen wordt gedacht.

Iets dergelijks doe ik ook met het duizendjarig rijk. In de Bijbel lijkt het te gaan over één duizendjarig rijk. Dat geeft een verwarrend beeld, even verwarrend als orthodoxe Joden nu ondervinden bij hun nadenken over de ene komst van de Messias. Zij moeten nog leren om de ene komst in tweeën te denken. Jezus kon kennelijk niet tegelijk als Dienstknecht en als Lam Gods komen, en als de Vredevorst die alles en allen onder zijn gezag brengt.

Bij het denken aan twee elkaar opvolgende duizendjarige rijken is het gemakkelijker om de einden van die beide perioden te duiden. Bij het einde van het eerste, het huidige, duizendjarig rijk denk ik aan de zeven zegels die worden geopend, de zeven bazuinen en de zeven donderslagen die zullen klinken, en aan de zeven schalen die worden geleegd. De wereld zal worden gereinigd en getransformeerd worden. Zo komt er een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

Bij het einde van het tweede duizendjarig rijk zie ik 1 Korintiërs 15:22-28 in vervulling gaan: *'Zoals wij door Adam allen sterven, zo zullen wij door Christus allen levend worden gemaakt. Maar ieder op de voor hem bepaalde tijd: Christus als eerste en daarna, wanneer*

¹⁶ Openbaring 20:13a

¹⁷ Openbaring 20:13b

¹⁸ Matteüs 19:28; Matteüs 12:42, Lucas 11:31; 1 Korintiërs 6:2-3; Openbaring 3:21

hij komt, zij die hem toebehoren. ²⁴En dan komt het einde en draagt hij het koningschap over aan God, de Vader, nadat hij alle heerschappij en elke macht en kracht vernietigd heeft. Want hij moet koning zijn totdat 'God alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd'. De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood, want er staat: 'Hij heeft alles aan zijn voeten gelegd.' Wanneer er 'alles' staat, is dat natuurlijk uitgezonderd degene die alles aan hem onderwerpt. En op het moment dat alles aan hem onderworpen is, zal de Zoon zichzelf onderwerpen aan hem die alles aan hem onderworpen heeft, opdat God over alles en allen zal regeren.'

Er zijn meer teksten die het einde van die twee rijken verder inkleuren. Ik denk dat het ondenkbaar is om die twee einden met elkaar in een enkel beeld te vangen. Dit nodigt uit om in perspectief te denken en aan twee rijken te denken die elkaar opvolgen.

Uitwerking

Om het bovenstaande perspectief verder te onderbouwen wil ik aandacht geven aan de volgende aspecten:

1. Wat is de bijbelse betekenis van 'eeuwigheid'?
2. Wat is de hel?
3. De duiding van Jeremia 29:11
4. Het duizendjarig rijk bij evangelischen
5. Het duizendjarig rijk bij gereformeerden en reformatorischen
6. God blijft altijd dezelfde
7. Aanvulling op de leesregels van de Bijbel
8. Als alles goed komt, waarom dan nog naar de kerk?

1. Wat is de bijbelse betekenis van 'eewigheid'?

Een van mijn uitlegkundige regels is: Als iets tweemaal in de Bijbel staat is het belangrijker dan als het er maar een keer in voorkomt. Als iets driemaal in de Bijbel staat, is het nog belangrijker dan iets wat er maar tweemaal in staat. Gelukkig staan de tien geboden er tweemaal in, die blijven van belang. Gelukkig zijn er vier evangeliën, zodat de verschillende verhalen over Jezus meer dan een keer zijn opgeschreven.

Over Gods toorn wordt driemaal gezegd dat deze niet eeuwig is. Psalm 103:9 zegt: *'Niet eindeloos blijft hij twisten, niet eeuwig duurt zijn toorn.'* Jesaja 57:16 en Jeremia 3:5,12 zeggen dat eveneens. Dus Gods toorn ten aanzien van ons mensen duurt niet eeuwig. Hoe God zich blijft verhouden tot satan, dat staat hier buiten.

Dit gegeven lijkt in strijd met de volgende verzen:

- *'Wie in de Zoon gelooft heeft eeuwig leven, wie de Zoon niet wil gehoorzamen zal dat leven niet kennen; integendeel, Gods toorn blijft op hem rusten.'* (Johannes 3:36)
- *'Hun staat een eeuwig bestraffing te wachten, de rechtvaardigen daarentegen het eeuwige leven.'* (Matteüs 25:46)

Ik denk dat het eeuwige leven van een gelovige begint bij zijn wedergeboorte, na het sterven doorloopt in de hemel en na de opstanding uit de dood pas eindigt 'als onvolkomen leven' aan het einde van de toekomstige eeuw. Daarna volgt een leven in volkomenheid. God komt dan bij ons wonen. We hebben dan binnen de muren van het nieuwe Jeruzalem de zon en de maan niet meer nodig.¹⁹ Ik begrijp dat zo, dat we dan onze uren niet meer zullen tellen. We zullen van de eewigheid die ons dan rest, enkel genieten. Wie een schepje suiker neemt, telt niet de korrels maar geniet van de smaak. Wie in volkomenheid leeft, telt niet de uren, de dagen en de jaren, maar geniet van elk moment. Als God bij ons komt wonen, wordt het weer zoals het in het paradijs eens was. Toen telden Adam en Eva ook niet hun jaren. Pas na de zondeval zijn zij daarmee begonnen. Elk jaar werd een genadejaar, die tel je.

Een ongelovige daarentegen blijft leven onder Gods toorn totdat er bekering plaatsvindt.

Wie bij zijn sterven niet gelooft, komt in de hel of raakt in zielenslaap. Na de opstanding uit de dood en bij volharding in het ongeloof, blijft de ongelovige buiten de muren van het nieuwe Jeruzalem. Daar wacht hem het laatste oordeel. God zal recht doen.

Die plaats echter wordt getekend als een vuurpoel en als een vuurpoel met brandende zwavel. Dat zijn reinigingsmiddelen. Afschuwelijke reinigingsmiddelen. Maar toch reinigingsmiddelen. De Schrift zegt: De vuurpoel is de tweede dood.²⁰ Jezus heeft de dood overwonnen. Jezus' triomf over de dood mogen we nooit verkleinen. Dus Jezus heeft ook de tweede dood overwonnen. Dus die reinigingsmiddelen zullen effect hebben. God straft om te helen. Voorafgaand aan het einde van de komende eeuw zal elke ongelovige gereinigd zijn en zich hebben bekeerd. Ook zij zullen Jezus als hun HEER erkennen en Hem loven.

¹⁹ Openbaring 21:23

²⁰ Openbaring 20:14, 21:8

2. Wat is de hel?

In de NBG-51 vertaling komt de hel 9 keer voor, in de NBV-vertaling is 'hel' vervangen door 'Gehenna' en komt 11 keer voor. Ik vind de NBV-vertaling meer aansluiten bij mijn interpretatie van Openbaring. Daar zie je dat allen die niet ingeschreven staan in het boek van het leven zich buiten de poorten van het nieuwe Jeruzalem ophouden.²¹ Dat komt dicht bij de Gehenna vertaling, want de Gehenna wordt gezien als de vuilstortplaats buiten de muren van Jeruzalem.

Jezus zelf bracht de Gehenna het meest ter sprake. Met welk doel? Ik denk dat Jezus ons heeft duidelijk willen maken hoe wij eraan toe zouden zijn geweest, als Hij de satan niet had verslagen. Als Hij niet als Overwinnaar uit de strijd was gekomen. Als Hij van het kruis was afgekomen, zoals de menigte Hem toeriep.²² Ja, dan zou de hele mensheid verloren zijn geweest en in de Gehenna belanden, voor altijd. Nu Jezus satan heeft overwonnen, is dat angstaanjagende vooruitzicht grotendeels achterhaald. Sinds Jezus' overwinning op satan heeft Jezus de supervisie over de hel, satan kan niets meer doen dan Jezus toelaat.

Eigenlijk heeft God nooit satan de vrije hand gegeven. Dat zien we bij het verhaal over Job. God stelde een grens, satan mocht Job niet doden. Ik denk dat satan in de hel ook nooit alles kon doen wat hij wilde. Ik denk dat met het vooruitzicht van Jezus' overwinning op satan, satan zowel op de aarde als in de hel het nooit alleen voor het zeggen heeft gekregen. Jezus noemde weliswaar satan de overste van de wereld, maar dat slaat volgens mij op het aantal aanhangers van satan. Satan heeft meer aanhangers, er zijn wereldwijd gezien meer ongelovigen dan christenen.

Direct na de zondeval kwam God met de moederbelofte. God heeft de wereld nooit losgelaten. Nadat Set een zoon kreeg, begon men God aan te roepen.²³ Henoeh wandelde met God. Alle bijbelschrijvers zijn door de heilige Geest geïnspireerd. In de loop van alle tijden is God zo present geweest naargelang Hij dat in het kader van zijn heilsplan nodig achtte.

Het lijkt erop dat satan als gevolg van de zondeval recht had op heel Gods schepping. En misschien is dat wel zo. Maar in het vooruitzicht van Jezus' overwinning op satan heeft God het anders gedacht. Wat zich voltrokken heeft op de aarde, vindt, zo denk ik, in een zekere symmetrie plaats in de hel. Ook daar heeft God de macht van satan ingeperkt. Gangbaar is de gedachte dat na Jezus' overwinning op satan, satan uit de hemel wordt geweerd en dat Jezus in de hel Gods het recht heeft hersteld.²⁴ Zodat satan nooit iemand meer pijn kan doen dan God toelaat.

De hel is een tijdelijke verblijfplaats van ongelovigen, zij die bewust tegen God hebben gekozen. Na de opstanding uit de dood van alle helbewoners, raakt de hel leeg.

²¹ Openbaring 20:15; 21:27

²² Matteüs 27:40, 42; Marcus 15:30, 32

²³ Genesis 4:26

²⁴ Zie: <http://www.paradijsthesen.nl/christus-victor/> → Hoe kan Jezus' kruisdood ons verlossen?
blz. 43, noot 123

3. De duiding van Jeremia 29:11

Jeremia 22:11 is een populaire bijbeltekst: *‘Mijn plan met jullie staat vast – spreekt de HEER. Ik heb jullie geluk voor ogen, niet jullie ongeluk: ik zal je een hoopvolle toekomst geven.’*

De HEER spreekt hier de ballingen in Babel aan. Als de zeventig jaar voorbij zijn, zal Hij hen overeenkomstig zijn beloften laten terugkeren naar Jeruzalem. We weten dat dit is gebeurd. Maar lang niet alle ballingen zijn teruggekeerd.

Dit doet mij denken aan de uittocht uit Egypte. Met krachtige arm bevrijdde God zijn volk uit Egypte. Maar het duurde, vanwege de ongehoorzaamheid van zijn volk, ongeveer 40 jaar voordat Israël het beloofde land bereikte.

Ik zie in het beloofde land een voorafspiegeling van Gods komende rijk. Onder David en Salomo ontstond er vrede en veel volken keken met verbazing naar wat God tot stand had gebracht. Het bezoek van de koningin van Seba aan Salomo onderstreept dit.²⁵

En ik zie in Jeruzalem een voorafspiegeling van het nieuwe Jeruzalem dat uit de hemel zal neerdalen. Jezus zal na zijn terugkomst de hele aarde aan zich onderwerpen. David en Salomo deden dat veel kleinschaliger. Jezus zal dat grootschalig doen. Iedereen zal Hem erkennen als HEER, voor Hem buigen en Hem van harte loven.

Israël heeft 430 jaar in Egypte geleefd, grotendeels in slavernij.²⁶ Gedurende die lange tijd liet God niets van zich horen. Het lijkt erop dat God hen strafte, omdat Jacobs zonen hun broer Jozef wilde doden en door tussenkomst van Juda hem maar verkochten. Jozef werd echter onderkoning van Egypte. Via die weg redde God zijn volk van de hongersnood. Jozef zag dat in en vergaf zijn broers. Maar ondanks dat Jozef zijn broers hun misdaad vergaf en zich met hen verzoende, lijkt het mij dat God anders oordeelde.

Tegelijkertijd groeide tijdens die periode van 430 jaar de ongerechtigheid bij de Kanaänitische volken zo enorm, dat het de straf die God voor hen voorzien had, billijkte. God gaf de Israëlieten de opdracht hen allen te doden. Zo speelde Hij zijn volk een in cultuur gebracht land in handen.

Zo ontdekken we in het Oude Testament een bepaald patroon. Buiten het beloofde land belanden en daarna, na een worsteling, weer terugkeren. Zo verging het Jacob. Na zijn vlucht uit Kanaän kreeg hij met tal van worstelingen te maken. Op zijn terugweg worstelde hij bij Peniël met God.²⁷ Daar veranderde God Jacobs naam in Israël. Hij had met God geworsteld en overwonnen. Die worsteling werd een omarming. Dat verwijst naar het volmaakte leven, de worsteling blijft totdat wij volmaakt zijn en volledig vrede zullen vinden bij God. Dat verwijst dus naar de tweede komst van Jezus, waarin Hij ons zal vervolmaken. Naar het rijk van vrede, dat Jezus eens zal terugleggen in de handen van zijn Vader.

Ik denk dan ook dat we Jeremia 22:11 moeten lezen in het perspectief van het komende Messiaans Vrederijk. Iedereen zal opstaan uit de dood. Dit is een aanwijzing dat God het goede met iedereen voor heeft. Iedereen mag deze tekst dan ook op zichzelf betrekken.

²⁵ 1 Koningen 10; 2 kronieken 9

²⁶ Exodus 12:40-41

²⁷ Genesis 33: 29-33

4. Het duizendjarig rijk bij evangelischen

David Pawson († 2020) noteert in zijn boek *Wanneer Jezus terugkomt...* meer dan zes verschillende ideeën over het duizendjarig rijk. Pawson is een evangelische veelschrijver en minstens 10 van zijn boeken zijn in het Nederlands vertaald.²⁸

Hij onderscheidt twee vormen van a-millennialisme: het 'sceptische' en het 'mythische'.

Twee vormen van post-millennialisme: het 'geestelijke' en het 'politieke'.

En twee vormen van het pre-millennialisme: het 'klassieke' en het 'dispensationale'.²⁹

Wikipedia biedt een overzichtelijk verhaal over het duizendjarig vrede-rijk.³⁰ Vooral de getoonde schets geeft een goed beeld van de diverse opvattingen. Wat opvalt en eigenlijk wel bij de meeste gelovigen bekend is, dat ná het duizendjarig vrede-rijk de satan wordt losgelaten en vervolgens het laatste oordeel zal worden voltrokken.

Ik veronderstel dat aan het einde van het komende duizendjarige vrede-rijk de vrede volkomen zal zijn. Dat iedereen volmaakt zal zijn. Dat dit eindresultaat van Jezus' optreden de volkomen verzoening met God teweegbrengt. Want dit eindresultaat legt Hij terug in de handen van zijn Vader.³¹ God de Vader neemt dit aan en Hij komt bij de mensen wonen. Gods woonplaats is dan de nieuwe hemel en de nieuwe aarde.³² Daarna volgt een onafzienbare periode waarin iedereen in volmaaktheid zal leven. Zo volmaakt, dat we de tijd niet meer tellen. We hebben dan het licht van de zon en de maan niet meer nodig.³³

Deze voorstelling van zaken botst met het idee dat aan het einde van het komende duizendjarig vrede-rijk de satan zal worden losgelaten. Het is onverenigbaar met elkaar. Daarom geloof ik dat we nu ook al in een duizendjarig rijk leven. Omdat Jezus vanuit de hemel regeert over de hemel en de aarde, mogen we 'geestelijke' vrede ervaren. Jezus is nabij. Met de heilige Geest werkt Hij in ons. Maar ondertussen gaat satan nog rond als een brullende leeuw, op zoek naar een prooi.³⁴ Er zijn oorlogen en geruchten van oorlogen. De Eerste- en de Tweede Wereldoorlog zijn verschrikkelijk geweest. Onder Stalin en Mao zijn miljoenen mensen om het leven gebracht. In het Midden-Oosten en rondom Israël is en blijft het onrustig. De bewapening groeit wereldwijd. Het aantal landen met kernbommen breidt maar uit. Dat alles doet ons niet denken aan het door Jesaja en Micha aangekondigde Messiaans vrede-rijk.³⁵

Dit alles doet mij denken aan twee duizendjarige rijken: de huidige en de komende. Na het huidige duizendjarige rijk zal satan losgelaten worden. In het komende duizendjarig vrede-rijk zal het laatste oordeel plaatsvinden. Jezus zal daarbij de gelovigen inschakelen. Alles zal aan het licht komen. Mensen zullen zich met elkaar verzoenen. Aan het eind van dat rijk zal iedereen de HEER erkennen, Hem van harte gehoorzamen en Hem alle eer geven.

²⁸ Zie: https://nl.wikipedia.org/wiki/David_Pawson

²⁹ *Wanneer Jezus terugkomt...* van David Pawson, hoofdstukken 17-18

³⁰ https://nl.wikipedia.org/wiki/Duizendjarig_vrede-rijk

³¹ 1 Korintiërs 15:22-28

³² Openbaring 21:22-23

³³ Openbaring 21:23

³⁴ 1 Petrus 5:8

³⁵ Jesaja 11:1-10, Micha 4:1-7

5. Het duizendjarig rijk bij gereformeerden en reformatorischen

In het boek *'Komt Jezus snel terug? Een nuchtere kijk op eindtijdverwachtingen'* van dr. Dirk Visser³⁶ is de kijk op het duizendjarig rijk onder gereformeerden en reformatorische breed weergegeven.³⁷ Hij schrijft:

De klassiek christelijke en gereformeerde verklaring is verwoord in het volgende citaat: 'Het in Openb. 20 bedoelde Rijk begon vlak na de hemelvaart, toen Christus zijn troon besteeg, en zal eindigen bij zijn wederkomst als Hij zal teniet gedaan hebben alle heerschappij en macht en kracht. Wij leven er *midden in*.'^{38 39}

Ik ben het maar voor de helft met deze visie eens. Ik geloof dat Openbaring 20 twee fasen beschrijft: a) een fase van duizendjaar dat begon vlak na de hemelvaart, toen Christus zijn troon besteeg, en zal eindigen bij zijn wederkomst als Hij zal teniet gedaan hebben alle heerschappij en macht en kracht en b) een fase van duizend jaar waarin Hij het laatste oordeel zal vellen over alle mensen die rond zijn wederkomst uit de dood zullen opstaan, en zal eindigen als Hij alles en allen onder zijn gezag heeft gebracht en terug zal geven in de handen van zijn Vader. (Korintiërs 15:22-28)

In de tweede fase zal God de belofte aan Abraham, Isaac en Jacob ten volle vervullen. Alle volken zullen delen in de zegen die via het nageslacht van Abraham, via Christus, zeker is gesteld. Die vervulling kan uiteraard pas plaatsvinden nadat iedereen uit de dood is opgestaan, Jezus in al zijn werken heeft leren kennen en zich daarna tot Jezus heeft kunnen bekeren. Daartoe zal in die tweede fase alles aan het licht komen.

In die tweede fase kan het laatste oordeel tot uitvoering worden gebracht, omdat dan God kan straffen en belonen in een situatie die dan nog niet volmaakt is.⁴⁰ In een situatie waarin alles volmaakt is, kan niemand proportioneel beloond noch gestraft worden. Want geen enkele beloning kan bijdragen om volmaaktheid nog volmakter te maken, en geen enkele straf kan enige differentiatie aanbrenge in een situatie van volkomen straffeloosheid.

In de tweede fase zullen alle mensen opstaan uit de dood. Dus ook alle Israëlieten zullen opstaan uit de dood. Paulus schrijft dat heel Israël zal worden gered. Dat zal dus in die tweede fase gebeuren. De Joden hebben als uitverkoren volk veel lijden ondervonden. Ik denk dat ze vaak overmatig getroffen zijn. Ik denk daarbij vooral aan satanische machten. In die tweede fase zal God alles recht zetten. Hij zal compenseren als mensen te veel onrecht is aangedaan. Het kan dan ook zo zijn dat in die tweede fase meerdere Joden een hoge positie zullen mogen innemen om daarmee aangedaan kwaad te compenseren. Het laatste oordeel zal helend zijn. Straffen zullen rechtvaardig en proportioneel zijn.

³⁶ In het **Woord vooraf** dankt dr. Dirk Visser de theologen dr. Rob van Houwelingen, drs. Renger van de Kamp en dr. Steven Paas voor het meelesen van de hele tekst.

³⁷ *Komt Jezus snel terug* van dr. Visser; paragraaf 2.3, blz. 84-104

³⁸ A.W.B.M. Kok, *Chiliasme*, blz. 155

³⁹ *Komt Jezus snel terug* van dr. Visser; blz. 86

⁴⁰ Zie mijn boek *Openbaring over de Bijbelboeken*, blz. 20

6. God blijft altijd dezelfde

Hangend aan het kruis sprak Jezus zevenmaal. Een van die zeven kruiswoorden gaat over vergeven. Jezus zei: *'Vader, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen.'* (Lucas 23:34). Dacht Jezus hierbij aan zijn beulen of ook aan de farizeeën en schriftgeleerden? Dacht Hij ook aan Pilatus en de andere machthebbers? Of dacht Hij hierbij ook aan zijn volgelingen, die aan de zijkant bleven staan en zijn woorden over zijn opstanding waren vergeten?

We weten het niet precies. De *Studiebijbel in perspectief* verwijst hierbij naar: Jeremia 5:4-5; 1 Korintiërs 2:8; 2 Timoteüs 1:13:

- *Ik dacht: Het zijn maar eenvoudige mensen, veel kennis hebben ze niet. Zij weten niet wat de HEER van hen vraagt, zijn niet bekend met het recht van hun God. Ik zal me tot hun leiders richten, zij weten beslist wat de HEER van hen vraagt, zij zijn bekend met het recht van hun God. Maar ook zij hebben het juk gebroken, hoog en laag heeft zijn riemen losgerukt. (Jeremia 5:4-5)*
- *Geen van de machthebbers van deze wereld heeft die wijsheid gekend; zouden ze haar wel hebben gekend, dan zouden ze de Heer die deelt in Gods luister niet hebben gekruisigd. (1Korintiërs 2:8).*
- *Neem als richtsnoer de heilzame woorden die je van mij hebt gehoord, houd vast aan het geloof en aan de liefde die in Christus Jezus zijn. (2 Timoteüs 1:13)*

Ik zie Jezus' eerste kruiswoord als één van zijn vele heilzame woorden. Ik maak dit kruiswoord zo groot mogelijk. De genoemde drie verzen geven daar aanleiding toe. Jezus sprak hier niet allen zijn beulen aan, maar eigenlijk alle aanwezigen. En indirect alle mensen. De volgende twee regels uit het gedicht van Jacob Revius maken dit duidelijk: *'t En zijn de Joden niet, Heer' Jesu, die U kruisten,(...) Ik ben 't o Heer' ik ben 't die U dit heb gedaan,'.*

In dit kruiswoord proeven we Jezus' gezindheid. Zelfs onder die ultiem zware kwaadaardige omstandigheden, heeft Hij lief en kan Hij vergeven. Als Jezus terugkomt is Hij nog steeds dezelfde. Zijn gezindheid verandert niet. Noch steeds heeft Hij lief en staat Hij open voor vergeving.

Vergeving vraagt wel om het tot inkeer komen van de schuldigen. Die inkeer kan bevorderd worden door het geven van straf. Ik zie het laatste oordeel dan ook in het verlengde liggen van deze wens om te vergeven. Jezus wenst heling. Jezus wenst dat iedereen zijn gezag gaat erkennen. Niet gedwongen, maar van harte. Daartoe moet iedereen in Jezus' hart kijken. Daarom moet iedereen naar het kruis kijken, en vooral luisteren naar de woorden die Jezus daar sprak.

7. Aanvulling op de leesregels van de Bijbel

We zagen eerder dat in het boek *Gereformeerde hermeneutiek vandaag* door Hans Burger de viervoudige schriftzin beschreven is. Ik wil deze leesregels aanvullen met het idee dat God voorwaardelijke liefde toont, gebaseerd op onvoorwaardelijke liefde.

In het proefgebod proef ik voorwaardelijke liefde: *'Als je van de boom van de kennis van goed en kwaad eet, zul je onherroepelijk sterven.'*⁴¹ In de moederbelofte en meer nog in de belofte aan Abraham, Isaac en Jacob zie ik onvoorwaardelijke liefde: *"In jouw nageslacht zullen alle volken op aarde gezegend worden."*⁴²

De voorwaardelijke liefde zoekt wederliefde. Vraagt om gehoorzaamheid. Bij afwijzing van Gods liefde volgt er straf. Bij Gods onvoorwaardelijke liefde wekt Hijzelf bij een verbroken liefdesrelatie de wederliefde in de ander op. Onwederstandelijk doet Hij dat.

Gods uitverkiezing is gekoppeld aan deze voorwaardelijk en onvoorwaardelijke liefde. Ik zie in het leven van Saul Gods voorwaardelijke liefde en de daarmee gepaard gaande voorwaardelijke uitverkiezing. In het leven van David zie ik daarentegen Gods onvoorwaardelijke liefde en de daaraan gekoppelde onvoorwaardelijke uitverkiezing.

Op weg naar het volledige herstel kiest God steeds meer mensen onvoorwaardelijk uit. In de oudtestamentische tijd denk ik daarbij aan de geloofshelden uit Hebrëen 11 en aan allen die hun bijdrage hebben gegeven aan de totstandkoming van de Bijbel. In de nieuwtestamentische tijd wordt het evangelie wereldwijd verkondigd en onder de nieuwtestamentische gelovigen worden eveneens velen onvoorwaardelijk uitgekozen. Ik denk daarbij aan de apostelen en aan allen die tijdens onderdrukkingen hun leven offerden.

Er blijft een spanningsveld tussen voorwaardelijke en onvoorwaardelijke liefde. Binnen dit spanningsveld moeten we leren geloven, al strijdend tegen de drie doodsvijanden. Na Jezus' terugkomst verdwijnen die drie doodsvijanden. Er is dan een nieuwe wereld, wij ontvangen dan een verheerlijkt lichaam en satan en al de afvallige engelen worden dan in de poel van vuur en zwavel gegooid. Omdat zij onverbetterlijk zijn, zullen zij daar volgens mij altijd blijven.

De onvoorwaardelijk liefde van God zal pas na Jezus' terugkomst voor iedereen duidelijk worden. God zal dan bij iedereen de sluier wegnemen.⁴³ Ook zal Hij dan de dood teniet doen.⁴⁴ Daarbij denk ik ook aan de tweede dood. Romeinen 14:11 schrijft daarover: *'Zo waar ik leef – zegt de Heer –, voor mij zal elke knie zich buigen, en elke tong zal God loven.'* Filippenzen 2:9-11 herhaalt en voegt toe: *'Daarom heeft God hem hoog verheven en hem de naam geschonken die elke naam te boven gaat, opdat in de naam van Jezus elke knie zich zal buigen, in de hemel, op de aarde en onder de aarde, en elke tong zal belijden: 'Jezus Christus is Heer,' tot eer van God, de Vader.'* Vanuit dit perspectief moeten we de Bijbel lezen.

⁴¹ Genesis 2:17

⁴² Handelingen 3:25; Galaten 3:8

⁴³ Jesaja 25:7

⁴⁴ Jesaja 25:8

8. Als alles goed komt, waarom dan nog naar de kerk, waarom evangeliseren?

De Israëlieten zijn ons tot voorbeeld. Zij waren op weg naar het beloofde land en zij zouden er – door onze ogen bekeken – hoe dan ook aankomen. De door God voorziene woestijntocht duurde lang. Eerst ging het met een omweg.⁴⁵ Aangekomen bij het beloofde land liet Mozes door tien man de situatie in het beloofde land verkennen. Bij hun terugkomst geloofden acht van de tien niet dat zij het beloofde land zouden kunnen veroveren.⁴⁶ Het volk geloofde die acht mannen, doordat ze geen geloof meer hechtten aan Gods krachtige daden uit het verleden. Door dat ongeloof veroordeelde God hen tot een woestijntijd van ongeveer achtendertig jaar extra. Iedereen die ouder was dan twintig jaar zou sterven in de woestijn, behalve de twee verkenners die wél hadden geloofd.⁴⁷

Het beloofde land zie ik als een stukje van de aarde dat God wilde vrijmaken om daarmee de komst van zijn Rijk af te beelden. Een voorafspiegeling. De weg van het volk vanuit Egypte naar het beloofde land zie ik ook als een voorafspiegeling. Een les om van te leren. Wie seculariseert door niet meer naar de kerk te gaan, aardse genoegens prefereert boven het nog beter leren kennen van God, afzakt en tot ongeloof komt, komt niet direct in het beloofde land. Elke ongelovige moet een omweg maken, totdat hij gaat geloven.

Wie dus zich niet wekelijks laat voeden door Woord en sacramenten, en ook persoonlijk minder in de Bijbel leest en deze bestudeert, slaat daarmee de weg in naar secularisatie. De schat van onvoorstelbare waarde, die we in Christus hebben ontvangen, zal dan steeds minder tot de verbeelding spreken.

Jezus gaf bij zijn hemelvaart zijn discipelen de opdracht om het goede nieuws aan alle volken te verkondigen: *'Ga op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen'*.⁴⁸ Wat een opdracht! Tijdens de huidige eeuw gaat dat niet lukken. In de komende eeuw zal dat zeker gebeuren. Na de opstanding uit de dood stelt Jezus de gelovigen aan tot heersers om samen met Hem te gaan heersen, maar ook als priesters. Jezus blijft ook in de komende eeuw onze Hogepriester en Hij stuurt ons eropuit om de kapotte relaties tussen God en mensen te herstellen.

Als dat werk in de komende eeuw doorgaat, waarom er dan nu nog veel energie in steken? Vooral aan de vervolgde christenen kunnen we zien hoe waardevol het evangelie is. Zij hebben er hun leven voor over. Het maakt hen vrij, gelukkig, bewust van zonden met een uitzicht op Gods Rijk. De relatie met Jezus willen ze niet kwijt, niet verkwanselen.

Verspreiding van het evangelie redt mensen. Gods Woord werkt. Gelovigen moeten hun kennis wel delen met de ongelovigen. Want anders wordt onze kennis, schuldige kennis. Dan worden wij min of meer schuldig aan het niet uitspreken van helende woorden en het niet uitstrekken van helpende handen.

⁴⁵ Exodus 14:18a

⁴⁶ Numeri 13-14

⁴⁷ Numeri 14:26-38; 26:65

⁴⁸ Matteüs 28:19-20

9. Kunnen we anticiperen op het laatste oordeel?

In het boek *Gereformeerde hermeneutiek vandaag* schrijft Ad de Bruijne: 'Christelijk leven houdt in dat wij onder de condities van de oude wereld anticiperen op de levensstijl van het komende koninkrijk (Rom. 12:1-2)⁴⁹ Het hier genoemde vers luidt: *'Broeders en zusters, met een beroep op Gods barmhartigheid vraag ik u om uzelf als een levend, heilig en God welgevallig offer in zijn dienst te stellen, want dat is de ware eredienst voor u. U moet uzelf niet aanpassen aan deze wereld, maar veranderen door uw gezindheid te vernieuwen, om zo te ontdekken wat God van u wil en wat goed, volmaakt en hem welgevallig is.'*

In de **Studiebijbel in perspectief** vinden we bij vers 2 een uitgebreide toelichting met daarin de volgende zinsnede: 'Een christen behoort tot **de toekomstige wereld**, waarmee door Christus' komst een begin is gemaakt. Hij moet zich dus niet aanpassen aan de ideeën die in 'deze wereld' de dienst uitmaken.'

Tijdens de huidige wereld wordt de toekomstige wereld voorbereid. Eigenlijk maakt Jezus nu al een begin met die toekomstige wereld, omdat Hij zittend aan Gods rechterhand al allerlei voorbereidingen treft. Daarbij schakelt Hij de gelovigen in. Zij moeten anticiperen op de taken die hen in de toekomstige wereld toebedeeld zullen worden. Zij zullen met Jezus gaan heersen, zij zullen betrokken worden bij het laatste oordeel en zij zullen aangesteld worden als priesters. Zij zullen ongelovigen het evangelie moeten voorhouden. Zij moeten een bijdrage leveren om de kloof tussen hen en God te overbruggen. De heilige Geest zal de rest doen, maar Hij zal de gelovigen daarbij inschakelen.

Dit perspectief nodigt ons uit om serieus werk te maken van de voorbereidingen die we in het hier en nu kunnen treffen. Anticiperen op wat ons wacht, is verantwoordelijkheid nemen op wat Jezus voor ons op het oog heeft. Er komt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Voor die komende tijd mogen we nu al schatten verzamelen (Matteüs 6:19-21). Verzamel schatten in de hemel, staat er. De hemel kun je ook omschrijven als iets dat verborgen is bij God. Gods verborgen nieuwe wereld, waarover heel de Bergrede gaat. 'Zoek liever eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, dan zullen al die andere dingen je erbij gegeven worden.' (Mat. 6:33). En: 'Het is met het koninkrijk van de hemel als met een schat die verborgen lag in een akker.' (Mat. 13:44a).⁵⁰

Als kostbare schatten voor Gods koninkrijk zijn te verzamelen: nederigheid, kwetsbaarheid, zachtmoedigheid, integriteit, barmhartigheid, zuiverheid, vredelievendheid, incasseringsvermogen. Dit zijn allemaal goede eigenschappen die we na onze opstanding uit de dood kunnen gebruiken om onder Jezus' aanvoering over de wereld te gaan heersen en om daar als priesters onze taak te kunnen vervullen. (Openbaring 20:6)

Een van de taken die de gelovigen wacht, is dan het leveren van een bijdrage tijdens het laatste oordeel.

⁴⁹ *Gereformeerde hermeneutiek vandaag*, blz. 185

⁵⁰ <http://www.josdouma.nl/plantagekerk/preekkracht/PreekKracht%2020180408.pdf>

Naschrift

De Dordtse Leerregels richten zich tegen de dwaalleer van de remonstranten. De focus blijft daarom beperkt en richt zich voornamelijk op die dwaalleer.

In het bovenstaande heb ik met mijn invulling van het theodrama de Dordtse Leerregels gelezen en aangevuld. Dit heb ik gedaan vanuit de gedachte dat wie iets nieuws ontdekt, zich moet verstaan met wat door de kerken beleden wordt.

In het boek *Gereformeerde hermeneutiek vandaag* worden leesregels aangereikt en besproken. Daaruit blijkt wel dat we de Bijbel nu iets anders moeten lezen dan vroeger. Dat geldt niet zozeer de hele Bijbel, maar wel voor die gedeelten waar vragen over waren, waar men met de oude regels van de hermeneutiek niet uitkwam.

Een van die punten is het theodrama. Hoe gaat de eindtijd zich verder ontrollen? Wat gaat er gebeuren als Jezus terugkomt? Hoelang duurt het laatste oordeel? Op welke manier zullen de gelovigen daarin participeren? Op welke manier zal Jezus alles rechtzetten? Hoe zal Jezus de hele wereld aan zich onderwerpen?

De nieuwe aandacht voor de eindtijd, speciaal de aandacht voor het theodrama, geeft ruimte om elkaar te bevragen over die invulling. Het theodrama reikt open einden aan. Bij de invulling van die open einden moeten al Gods beloften die nog vervuld moeten worden, erbij betrokken worden. Daartoe zullen we speciaal aandacht moeten geven aan die beloften. Beloften, waar evangelische christenen in het kader van het duizendjarig rijk vaak anders over denken. Maar die opgave ligt er.

Ik heb het theodrama op mijn manier ingevuld en ben daarbij uitgekomen op de zgn. late-alverzoening. Tot nu toe heb ik daarop nog weinig commentaar ontvangen. Wel heb ik nu met dit idee in mijn achterhoofd mij verstaan met de Dordtse Leerregels. Ik ervaar daarbij dat Gods Woord rijker wordt. Maar of het ook waar is, daar ga ik graag een discussie over aan.

Op mijn website heb ik het idee van de late-alverzoening op diverse manieren onderbouwd. Want het beïnvloedt mijn kijk op het kwaad,⁵¹ op de toekomst van Israël⁵², op het theodicee⁵³ en op het leerstuk van verzoening door voldoening.⁵⁴

In Visie het programmablade van de EO, nr. 40 - 2020⁵⁵ las ik de vooraankondiging van het programma **Andries en de wetenschappers**. Daarbij merkt de wetenschapper Krijn de Jong het volgende op:

“Ik kan me goed voorstellen dat dit soort vragen tussen een mens en God in staan. Vragen dagen mij uit de Bijbel te herlezen. Zo heb ik het hele Oude Testament uitgekamd met de vraag: ‘Wat leert het oordeel mij?’ De geschiedenis van Sodom zat

⁵¹ <http://geschiedenis.paradijsthesen.nl/reacties/reactie17/>

⁵² <http://geschiedenis.paradijsthesen.nl/reacties/reactie21/>

⁵³ <http://www.paradijsthesen.nl/filosofie/>

⁵⁴ <http://www.paradijsthesen.nl/en-god-zag/>

⁵⁵ Zie: Visie.eo.nl; Home > Geloven > Geloof en wetenschap > Nieuw seizoen ‘Andries en de wetenschappers’ van start

daarbij in mijn achterhoofd.” Krijn ontdekte dat God een toekomst biedt aan degenen die Hij oordeelt. ‘In Ezechiël 16 staat dat er een toekomst is voor de dochters van Sodom. Gods oordeel is geen eindstation, maar een manier om iets recht te zetten. Ook in het Hebreeuwse woord oordeel – *misjpat* – is dat terug te vinden. Dat betekent namelijk zoets als ‘terugplaatsen op de juiste plek’. Een oordeel is een sterke oproep tot bekering, waardoor het onderdeel wordt van Gods liefde. Dat ontdekte ik door kritisch te kijken naar wat er in Ezechiël staat.’

In Ezechiël 16:53-63 lezen we daarover: *Toch zal ik hun lot ten goede keren, het lot van Sodom en haar dochters en dat van Samaria en haar dochters, en ook jouw lot zal ik ten goede keren, net als dat van hen. Je zult vernederd worden en je schamen voor alles wat je gedaan hebt, en zij zullen daar troost uit putten. En als je zusters Sodom en Samaria met al hun dochters in ere zijn hersteld, zullen ook jij en je dochters in ere worden hersteld. Was jij het niet die in je hoogmoed steeds kwaad sprak over je zuster Sodom? Toen waren jouw wandaden nog niet aan het licht gekomen, zoals nu. Nu word je gehoond door de vrouwen van Aram en de aangrenzende landen, en door de Filistijnse vrouwen die om je heen wonen en op je neerkijken. Nu zul je moeten boeten voor je schandelijk en gruwelijk gedrag – spreekt de HEER.*

Dit zegt God, de HEER: Door je niet te houden aan ons verbond heb je je eed gebroken, en daarom zal ik je behandelen zoals je verdient. Toch zal ik aan dat verbond blijven denken, het verbond dat ik met je gesloten heb in de dagen dat je nog jong was. Daarom zal ik nu een verbond met je sluiten dat eeuwig zal duren. Als je grote en je kleine zusters weer bij je komen, zul je over je gedrag nadenken en je ervoor schamen. Je zult ze van mij als dochters krijgen, al maken zij van het verbond geen deel uit. Als ik mijn verbond met jou heb gesloten, zul je beseffen dat ik de HEER ben en overdenken wat je gedaan hebt; je zult je schamen, en zwijgen omdat je vernederd bent – maar ik vergeef je alles wat je hebt gedaan. Zo spreekt God, de HEER.’

De *Studiebijbel in perspectief* noteert bij vers 16:55: ‘Letterlijk opgevat is deze belofte eigenlijk zinloos, want van Sodom is niets overgebleven. We moeten ‘Sodom en Samaria’ dus symbolisch opvatten.’

Ik geloof dat deze profetie verder reikt, tot voorbij het moment dat de inwoners van Sodom uit de dood zijn opgestaan. Dus ik lees deze tekst zo letterlijk mogelijk. God sluit een verbond dat eeuwig zal duren.

Register met Bijbelplaatsen

In dit register zijn alleen de verwijsteksten opgenomen uit de bespreking van **De Dordtse Leerregels in perspectief** blz. 2 t/m 64. De **blauwe** verwijsteksten zijn de teksten waar ik in mijn bespreking naar heb verwezen.

GENESIS	NUMERI	33:11-15; 53
1:26, 27; 33	6:25; 51	51:7; 33
2:23; 44		51:12; 41
3:1-7; 33	DEUTERONOMIUM	51:13; 51
3:9; 25	3:7; 8	51:19; 45, 52
4:4; 33	6:20-25; 57	56:13; 55
4:6-7; 32	9:6; 8	63:4; 56
4:17; 33	10:14, 15; 22	95:11; 27
4:20-22; 34	29:29; 11	102:22-23; 15
4:26; 32	31:38 ev.; 41	116:12; 55
5:22; 33		132:11; 17
6:5; 45	RECHTERS	147:19, 20; 46
6:6; 33	7; 15	
8:21; 45		PREDIKER
11:1-8; 33	2 SAMUËL	12:14; 53
12:3; 15	11; 51	JESAJA
17:7; 15	12; 51	9:5; 63
18:8; 15		25:6-8; 27
22:18; 15	1 KONINGEN	40:2; 49
25:23; 9	19:18; 29	42:3; 14
26:4; 15	19:18; 29	44:3; 46
28:14; 15		52:7; 5
EXODUS		53:10; 30
13:21; 35	JOB	54:1-10; 8
32:9-11; 10	14:4; 33	54:8a; 10
31:2-5; 38	36:23-26; 12	54:10a; 10
33:11; 31	39:34-37; 15	55:6; 22
34:6, 7; 23		55:10; 42
LEVITICUS	PSALMEN	59:21; 15
23:27-32; 11	32:3-5; 51	61:11 HSV; 23
26:1-41; 10	32:5; 52	62:2 ;24
26:41-42; 10	33:10, 11; 57	64:7; 56
	33:10-11; 57	64:7; 56
	33:11; 53	
	33:11 ev.; 53	

JEREMIA
4:4; 38
7:4; 41
7:4 ev.; 41
17:9; 45
30-33; 5
31:18; 46
31:33; 46
33:5; 56
33:5 ev.; 56
33:5-11; 56

EZECHIËL
36:25-32; 47
36:26; 47

DANIËL
7:10b; 14

AMOS
6:1; 41
6:1 ev.; 41

ZACHARIA
2:12; 17

MALEACHI
1:2, 3; 9

MATTEÛS
5:6; 11, 45
5:14; 9
5:45; 35
10-11; 21
7:18; 38
11:20-24; 37
11:20-24; 21
11:21; 22
11:25, 26; 21
11 :25-26; 36
11:26; 36

11:28-29; 37
12:20; 14
12:24; 14
12:31, 32; 51
12:36; 53
13:11; 21
13:18-23; 37
13:20 ev.; 60
13:22; 14
16:18; 28
16:18; 28
16:27; 14
17:1-13; 21
19:28; 14
19:30; 18
20:15; 15
22:1-4; 37
22:4; 37
22:14; 27
22:14; 27
23:37; 37
24:14; 22
24:24; 20
25:32; 14, 63
26:26-29; 25
26:41; 50, 51
26:69-75 ; 51
27:26; 25
27:46; 26
28:19; 26
28:19; 26

MARCUS
16:16; 5

LUCAS
8:17; 14, 14
8:13 ev.; 60
10:20; 20
11:31; 14
15:7; 30
15:10; 30
22:20; 28

22:20; 28
22:32; 53, 61
23:34; 14

JOHANNES
3:3, 5, 6; 34, 39
3:8; 40
3:16; 4, 5, 24, 26, 26, 53
3:36; 5
5:25; 39
6:37; 7,10, 37
6:37; 10
6:56; 30
8:34; 49
10:15; 32
10:15, 27; 30
10:28; 10, 28
10:28; 28
10:28, 29; 59
11:25; 29
11:25; 29
12:24; 26, 33
14:7 NGB51; 26
14:14; 26
14:25-26 NGB51; 30
15:1-8; 38
15:6; 19
15:12, 13; 32
17; 61
17:2, 12, 24; 7
17:6; 16
17:9; 28
17:9; 28
17:11, 15, 20; 61
20:22; 26

HANDELINGEN
2:33-35; 24
2:38; 26
2:39; 15
2:42; 42, 57
3:25; 15
9:1-31; 35

13:48; 6, 9, 16, 19
13:48; 6, 10
14:16; 12, 46
15:18; 6
16:14; 39
16:6, 7; 46
16:25-34; 35
16:31; 26
20:27; 12
24:16; 54

ROMEINEN

1:18, 19; 34
1:19, 20; 34
2:1; 55
2:4-5; 12
2:11; 36
2:14, 15; 34
2:16; 12, 53
3:19, 20; 35
3:19, 23; 4
3:24, 25; 31
4:17; 39, 41
5:5; 46
5:8; 24
5:8, 9; 59
5:11; 14
5:12; 4, 33, 44
5:16; 23, 44
6:16, 17; 34
6:17; 49
6:23; 4, 44
7:10, 13; 35
7:20; 50
7:21-24; 49
7:21-24 ev.; 49
7:24; 14, 50
8:2; 41
8:3; 35
8:16, 17; 54
8:30; 7, 9, 16, 20, 53
8:31-39; 53
8:32-35; 58
8:33; 20

8:33, 34; 32
8:34; 53
8:37; 54
8:39; 59
9:11; 19, 53
9:11-13; 9
9:16; 38, 49
9:18; 21
9:20; 15
9:22; 12
9:22b ev; 15
9:27; 17
9:27b; 15
10:9; 5, 40
10:14, 15; 5, 42
10:14, 15; 42
11:7; 58
11:22; 36
11:26; 5, 8, 10, 34
11:33; 12
11:33-36; 15
11:35; 41
11:35; 41
12:3; 12
14:11; 13, 19, 24, 56
14:18; 41

1 KORINTIĒRS

1:8; 58
1:9; 7
1:21; 35, 42
1:23; 26
1:23, 24; 5
1:31; 38
2:10; 11, 39
3:12-15; 14
4:6; 12
4:7; 41, 49
6:2-3; 14
7:14; 15
10:13; 50, 54
15:16-19; 54
15:19; 54
15:20 HSV; 33

15:22; 6
15:22-28; 7, 10, 12, 13, 15,
24, 34, 36, 50, 57

2 KORINTIĒRS

1:3; 54
1:12; 14
3:6, 7; 35
3:13-14; 36
3:16; 37
4:6; 39
5:10; 14
5:11-21; 42
5:11-21; 43
5:17; 39
5:18; 27
5:18; 27
5:18, 19; 35
5:19; 27
5:21; 24
7:9-11; 56
7:10; 11, 52
10:17; 38
13:5; 11

GALATEN

1:4; 38
2:20; 32
3:8; 15
3:10; 23
3:13; 24, 26
4:5; 51
5:22-23; 38, 46

EFEZIĒRS

1:3-14; 20
1:4; 7, 9, 16, 19
1:4, 5; 8
1:4-6; 7
1:8b-10; 13, 36, 36
1:9; 36
1:11; 7, 51
1:13; 6, 53
1:18-23; 48

1:19; 48, 51
1:19; 48, 51
1:19-21; 51
2:1; 34, 41
2:1, 5; 45
2:3; 32, 34, 45
2:3-9; 18
2:7; 27, 34
2:8; 5, 40
2:8, 9; 27, 38
2:8, 9; 27
2:10; 8, 56
2:14; 36
2:14 ev; 36
4:17-19; 33
4:24; 44
4:30; 51
5:14; 39
5:25; 29
5:25; 29
5:25-27; 28
5:25-27; 28
5:27; 29
5:27; 29
5:32; 57

FILIPPENZEN

1:29; 5, 28
1:29; 28
2:9-11; 13
2:12; 52
2:13; 39, 40, 41, 49
3:3; 14
3:12, 14; 50

1 TESSALONICENZEN

5:6, 17; 51

2 TESSALONICENZEN

1:11; 48

KOLOSSENZEN

1:13; 38
1:16; 19

3:5; 50
3:11; 36

1 TIMOTEÛS

4:7; 50

2 TIMOTEÛS

1:6; 17
1:9; 17
1:9; 17
3:16-17; 57
3:16-17; 57
4:2; 42
4:7; 20
4:8, 18; 53
4:17-18; 54
4:17-18; 54

TITUS

2:11-14; 55
2:11-14; 55
3:5; 34

HEBREEËN

3:4; 38
4:6; 5, 27
4:9-10; 27
4:12; 39
4:15; 26, 33
6:4, 5; 39
6:17, 18; 12, 53
6:17, 18-20; 12
6:18; 50
7:22; 30
7:26; 26
8:6; 28
8:6; 28
9:15, 17; 30
9:26, 28; 25
10:12-13; 24
10:14; 25
12:29; 14

JAKOBUS

2:26; 14

1 PETRUS

1:4-5; 50
1:5; 50
1:17; 19
1:23; 52, 60
1:23; 52
1:23, 25; 42
2:8 ; 5, 6, 12
2:9; 38
2:9; 6
5:10, 11; 57

2 PETRUS

1:3; 48
1:3; 48
1:3-11; 48
1:10; 49
3:9; 10, 26, 29

1 JOHANNES

1:7; 28
1:7; 28
1:8; 50
2:2; 25
3:1, 2; 54
3:2, 3; 60
3:3; 11, 55
3:2-3; 55
3:3; 55
3:2; 11
3:3; 11
3:9; 52, 59
3:9; 52
3:18-24; 52
3:24; 59
4:9; 4, 26
4:10; 19
4:19; 11
5:16, 17; 59
5:16-18; 51
5:17 ev.; 51

5:18; 59

JUDAS

1:24, 25

1:24, 25

OPENBARING

1:7; 22

2:17; 24

3:21; 14

5:6, 10; 50

5:9; 28

5:9-10; 50

5:9; 28

5:13; 19

6:2; 42

14:12; 57

16:7; 36

20:6; 6, 14, 15, 26, 28

20:7-10; 63

20:9; 23, 63

20:10; 23

20:12; 14

20:23-24; 15

21:3; 24, 36

21:12; 14

21:12, 25-27; 23

21:22; 56

21:23; 50

21:26; 24, 56

22:5; 36

22:17; 37

21:27; 14

22:12; 14

